





ՌՆԴ

ԺԱ. ՏԱՐԻ
ԴԵԿՏԵՐ

ՋԱՄԻԱԾԻՆ

ՊԱՇՏՈՆԱԿԱՆ ԱՄՍԱԳԻՐ
ՀԱՅՐԱՊԵՏԱԿԱՆ ԱԹՈՌՈՅ
Ս. ԷԶՍԻԱԾՆԻ

XII

1955



Հոկտեմբերյան Մեծ ռեյտինգի առթիվ Ամենայն Հայոց Մայրագույն Պատրիարք և Կաթողիկոս Նորին Ս. Օծուրյուն Ս. Տ. Վազգեն Ա. ռոջույնի հեռագրեր	էջ 3
Մեծի Տանն Կիլիկիո Կաթողիկոսական տեղապահի ընտրության առթիվ փոխանակված հեռագրեր	6
Նորին Վեհափառության հեռագիրը Մամբրե արքեպիսկոպոս Դավթա-յանին	7
Վեհափառ Հայրապետի հեռագիրը Զգոն ծ. վրդ. Տեր Հակոբյանին	7
Ամենայն Հայոց Մայրագույն Պատրիարք և Կաթողիկոս Նորին Ս. Օծու-րյուն Ս. Տ. Վազգեն Ա. շնորհավորական բուլբուլ մեծանուն բա-նաստեղծ Ավետիք Իսահակյանի 80-ամյա հոբելյանի առթիվ	8
Ամենայն Հայոց Մայրագույն Պատրիարք և Կաթողիկոս Նորին Ս. Օծու-րյուն Ս. Տ. Վազգեն Ա. ընտրության և զահակության առթիվ եկեղեցական խորհուրդներից, հայ եկեղեցականներից, ազգային մշակութային կազմակերպություններից, բերքերի խմբագրու-թյուններից և անհատ հավատացյալներից ստացված շնորհավո-րական հեռագրերն ու գրությունները	9
Ամենայն Հայոց Մայրագույն Պատրիարք և Կաթողիկոս Նորին Ս. Օծու-րյուն Ս. Տ. Վազգեն Ա. պատասխանները իր ընտրության և զա-հակության առթիվ ստացված շնորհավորական հեռագրերին և գրություններին	16
ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ.— Սովետական Հայաստանի 35 տարին	18
ՊԱՐԳԵՎ ԱՔԵՂԱ ԳԵՎՈՐԳՅԱՆ.— Ս. Ստեփանոսի նահատակությունը	20
Մ Ա Յ Ր Ա թ Ո Ռ Ո Ւ Մ	22
ՃԵՄԱՐԱՆԱՍԵՐ.— Ս. էջմիածնի Հոգևոր Ճեմարանի 1955—1956 ու-սումնական տարեշրջանի բացումը	26
Հոգեշնորհ Մաշտոց արքեպ թաղիայան	28
ՀԱՆԴԻՍԱԿԱՆ.— Ուր նոր սարկավազներ	29
Հ. ՎՐԴ. ՄՈՒՇՅԱՆ.— էջմիածին	32
ԱՂԱՎՆԻ ՄԵՍՐՈՊՅԱՆ.— Հուշեր Կոմիտասի մասին	33
Հ. ՆՂԻԱԶԱՐՅԱՆ.— Կեչառիսի վանքը և նրա վիմագիր արձանագրու-թյունները	38
Վ. ՎԱՐԴԱՆՅԱՆ.— Ավետիք Իսահակյան	49
Մ. ԷՍԿԻՃՅԱՆ.— Հայաստանին:—Ավետիք Իսահակյանին	53
Սպիրիդոն Մելիքյան	54
Ստեփան Օհանջանի Կամսարական	56
Հակոբ Սահակի Արամյան	57
Դիտական և գեղարվեստական նոր հրատարակություններ	58
Ցանկ «էջմիածին» ամսագրում 1955 թվականի զննարկում տպագրված նյութերի	59



Խ Մ Բ Ա Գ Ր Ո Ւ Թ Յ Ո Ւ Ն Հ Ա Ս Յ Ե Ն

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՍՐ, ԷՋՄԻԱԾԻՆ

«ԷՋՄԻԱԾԻՆ» ԱՄՍԱԳՐԻ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆ

Армянская ССР, Эчмиадзин, Редакция журнала „Эчмиадзин“

Redaction of the magazine „Etchmiadzin“, Etchmiadzin, Armenia, USSR

ՀՐԱՄԱՆԱԻ

Տ. Տ. ՎԱԶԳԵՆ Ա.

ՎԵՀԱՓԱՌ ԵՒ ՍՐԲԱԶՆԱԳՈՅՆ
ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ



Պ Ա Շ Տ Ո Ն Ա Կ Ա Ն Ք

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐՅԱՆ ՄԵԾ ՌԵՎՈԼՅՈՒՅՈՒՑԻԱՅԻ
38-ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻ ԱՌԹԻՎ ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ
ԵԱՅԲԱԳՈՒՅՆ ՎԱՏԻԱՐԻ ԵՎ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ՆՈՐԻՆ
Ս. ՕՇՈՒԹՅՈՒՆ Տ. Տ. ՎԱԶԳԵՆ Ա. ՀԵՌԱԳԵՐԸ

ՍՈՎԵՏԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹՅԱՆ ՄԻՆԻՍՏՐՆԵՐԻ ՍՈՎԵՏԻ
ՆԱԽԱԳԱՀ ՆԻԿՈԼԱՅ ԲՈՒԼԳԱՆԻՆԻՆ

ՄՈՍԿՎԱ, ԿՐԵՄԼ

ՀԱՆՈՒՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆՅԱՅՑ ԵԿԵՂԵՑԿՈ ԵՎ ՀԱՅ ՀԱԿԱՏԱՑԱԼ
ԺՈՂՈՎՐԴԻ ԶԵՐՍ ՌԻՐԱԽՈՒԹՅԱՄ ՆԵՐԿԱՅԱՑՆՈՒՍ ԵՆՔ ԶԵՁ ԵՎ
ՍՈՎԵՏԱԿԱՆ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹՅԱՆԸ ՄԵՐ ՍՐՏԱԳԻՆ ՇՆՈՐՀԱՎՈՐՈՒ-
ԹՅՈՒՆՆԵՐԸ ՀՈԿՏԵՄԲԵՐՅԱՆ ՄԵՐ ՀԵՂԱՓՈԽՈՒԹՅԱՆ 38-ՐԴ ՏԱ-
ՐԵԴԱՐՁԻ ԱՌԹԻՎ: ԱՂՈԹՈՒՍ ԵՆՔ ԱՌ ԱՍՏՎԱԾ ԵՎ ՍԱՂԹՈՒՍ ՍՈ-
ՎԵՏԱԿԱՆ ՄԵՐ ՀԱՅՐԵՆԻՔԻՆ ՇԻՆԱՐԱՐ ԱՌԱՋԸՆԹԱՑ, ԲԱՐՏՐՈՒ-
ԹՅՈՒՆ ԵՎ ԽԱՂԱՂՈՒԹՅՈՒՆ ՌՈՒՍ ԵՎ ՄՅՈՒՍ ԵՂԲԱՅՐԱԿԱՆ ԺՈ-
ՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԻ ՀԱՎԻՏԵՆԱԿԱՆ ԲԱՐԵԿԱՍՈՒԹՅԱՆ ԴՐՈՇԻ ՆԵՐՔՈ:

ՎԱԶԳԵՆ Ա.

ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ





**ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՍՌ ԳԵՐԱԳՈՒՅՆ ՍՈՎԵՏԻ
ՆԱԽԱԳԱՀՈՒԹՅԱՆ ՆԱԽԱԳԱՀ
ՇՄԱՎՈՆ ԱՌՈՒՇԱՆՅԱՆԻՆ**

ԵՐԵՎԱՆ

Հոկտեմբերյան Մեծ հեղափոխության 38-րդ տարեդարձի առթիվ Հայաստանյայց եկեղեցվո առումից հանեցե՛ք ընդունել Մեր ամենազերմ շնորհավորանքները: Աղոթում ենք և ի սրտե մաղթում մեր Մայր Հայրենիքին խաղաղ առաջընթաց և բարօրություն՝ Սովետական մեծ Միության եղբայրական ժողովուրդների բնաճեցում:

Վ.Ա.ԶԳԵՆ Ա.

ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ

**ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՍՌ ՄԻՆԻՍՏՐՆԵՐԻ ՍՈՎԵՏԻ ՆԱԽԱԳԱՀ
ԱՆՏՈՆ ՔՈԶԻՆՅԱՆԻՆ**

ԵՐԵՎԱՆ

Հոկտեմբերյան Մեծ հեղափոխության 38-րդ տարեդարձի առթիվ ուրախությունն ունենք Ձեզ ներկայացնելու Մեր սրտագին շնորհավորությունները Հայաստանյայց եկեղեցվո առումից: Աղոթում ենք առ Աստված և մաղթում նորանոր հաջողություններ մեր հայրենի կառավարությանը շինարարության, ժողովրդի բարօրության և խաղաղության ամրապնդման գործում:

Վ.Ա.ԶԳԵՆ Ա.

ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ





ՍՍՈՒ ՄԻՆԻՍՏՐՆԵՐԻ ՍՈՎԵՏԻՆ ԿԻՑ ԿՐՈՆԱԿԱՆ
ՊԱՇՏԱՄՈՒՆՔՆԵՐԻ ԳՈՐԾԵՐԻ ԽՈՐՀՐԴԻ ՆԱԽԱԳԱՀ
ՊՈԼՅԱՆՍԿՈՒՆ

ՄՈՍԿՎԱ

Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնի և Հայաստանյայց եկեղեցվո անունից հանեցե՛ք
ընդունել Մեր սրտագին շնորհավորանքներն ու լավագույն բարեմաղթություն-
ները Ձեր առողջության և աշխատանքի հաջողության համար՝ Հոկտեմբերյան
Մեծ հեղափոխության 38-րդ տարեդարձի առթիվ:

ՎԱԶԳԵՆ Ա.

ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՍՈՒ ՄԻՆԻՍՏՐՆԵՐԻ ՍՈՎԵՏԻՆ ԿԻՑ
ՀԱՅ ԵԿԵՂԵՑՈՒ ԳՈՐԾԵՐԻ ԽՈՐՀՐԴԻ ՆԱԽԱԳԱՀ
ՀՐԱԶՅԱ ԳՐԻԳՈՐՅԱՆԻՆ

ԵՐԵՎԱՆ

Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածնի և Հայաստանյայց եկեղեցվո անունից ըն-
դունեցե՛ք Մեր շեմ շնորհավորություններն ու լավագույն բարեմաղթություն-
ները Ձեր առողջության և հայրենանվեր գործոց հաջողության համար՝ Հոկ-
տեմբերյան Մեծ հեղափոխության 38-րդ տարեդարձի առթիվ:

ՎԱԶԳԵՆ Ա.

ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ





**ՄԵԾԻ ՏԱՆՆ ԿԻԼԻԿԻՈ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԱԿԱՆ ՏԵՂԱՊԱՀԻ
ԸՆՏՐՈՒԹՅԱՆ ԱՌԹԻՎ ՓՈԽԱՆԱԿՎԱԾ ՀԵՌԱԳՐԵՐ**

ԲԵՅՐՈՒԹԻՑ

ՆՈՐԻՆ Ա. ՕԾՈՒԹՅՈՒՆ Վ.Ա.ԶԳԵՆ Ա.

ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ

Խաղ արքեպիսկոպոսի հրաժարման պատճառով միաբանական ժողովը
Խորեն եպիսկոպոս Բարոյանին ընտրեց Տեղապահ:

Միաբանական ժողովի նախագահ՝

ԶԱՐԵՀ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ

ԿԻԼԻԿԻՈ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԱԿԱՆ ՏԵՂԱՊԱՀ

ԽՈՐԵՆ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ԲԱՐՈՅԱՆԻՆ

ԱՆԹՈԼԻԱՍ

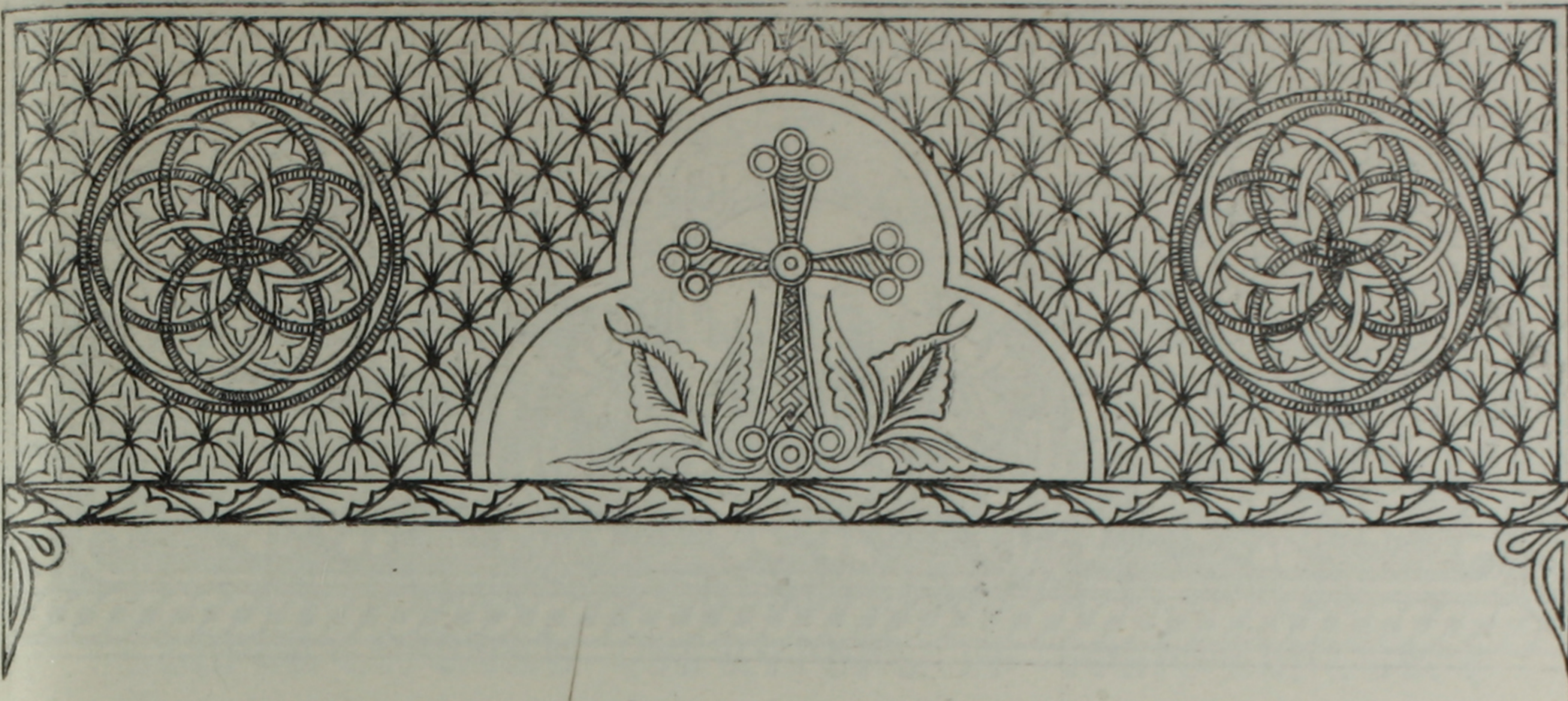
Ընդունեցե՛ք Մեր ամենաջերմ մաղթանքները Ձեր գործի հաջողության հա-
մար, ստեղծելու լավագույն պայմաններ, որպեսզի Մեծի Տանն Կիլիկիո Արքե-
պր արժանավոր Գահակալ ունենա մեր Սուրբ եկեղեցվո միության և սիրո
պահպանման նվիրական ոգիով:

Ողջունիվ և օրհնությամբ՝

Վ.Ա.ԶԳԵՆ Ա.

ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ





1955 թվի ԳԵԿՏԵՄԲԵՐԻ 10-ին ՆՅՈՒ-ՅՈՐՔՈՒՄ ԳՈՒՄԱՐՎԵԼ Է ՀՅՈՒՍԻՍԱՅԻՆ ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ
ՀԱՅՈՑ ԱՐԵՎԵԼՅԱՆ ԹԵՄԻ ՊԱՏԳԱՄԱՎՈՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎԸ: ՆՈՐԻՆ Ս. ՕԾՈՒԹՅՈՒՆ
ՎԵՀԱՓԱՌ ՀԱՅՐԱՊԵՏԸ ՀՂԵԼ Է ԻՐ ՕՐՀՆՈՒԹՅՈՒՆԸ ԵՎ ՈՂՋՈՒՅՆԸ ԹԵՄԻ
ՊԱՏԳԱՄԱՎՈՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎԻՆ:

ՆՈՐԻՆ ՎԵՀԱՓԱՌՈՒԹՅԱՆ ՀԵՌԱԳԻՐԸ

ՄԱՄԲՐԵ ԱՐՔԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ԳԱԼՅԱՅԱՆԻՆ

ՆՅՈՒ-ՅՈՐՔ

Տիրախնամ թեմիդ պատգամավորական ժողովի գումարման առթիվ ընդունեցե՛ք Մեր սիրո ջերմագին ողջույնը և օրհնությունը հայրապետական Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնեն ուղղյալ Ձերդ Գերապատվության, մեր սիրեցյալ հոգևորական դասուն, պատգամավորական ժողովո բոլոր հարգարժան անդամներուն և համայն մեր հավատացյալ ու հայրենաբաղձ ժողովուրդին, մաղթելով բոլորիդ ի Տյառնե փաշտողջ կյանք, ուժ և կարողություն և եկեղեցանվեր գործոց հաջողություն ի Քրիստոս սիրով և ազգային միասնությամբ:

Շնորհիք և խաղաղություն Տյառն մերո Հիսուսի Քրիստոսի ընդ Ձեզ:

Վ.Ա.Զ.Գ.Ե.Ն Ա.

ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ

ՆՈՐԻՆ Ս. ՕԾՈՒԹՅՈՒՆ ՎԵՀԱՓԱՌ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ ՀՐԱՄԱՆՈՎ Տ. ԶԳՈՆ ԾԱՅՐԱԳՈՒՅՆ
ՎԱՐԴԱՊԵՏԸ ՆՇԱՆԱԿՎԵԼ Է ԲԱՂԳԱԳԻ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԱԿԱՆ ՊԱՏՎԻՐԱԿ:

ՎԵՀԱՓԱՌ ՀԱՅՐԱՊԵՏԻ ՀԵՌԱԳԻՐԸ

ԶԳՈՆ Ծ. ՎՐԴ. ՏԵՐ ՀԱԿՈԲՅԱՆԻՆ

ՄԻԼԱՆ

Մտահոգված ըլլալով թափուր թեմերու հարցով (և հիմնված Ձեր համաձայնության վրա) կառաջարկենք Ձեզ Ծննդյան տոներեն առաջ մեկնել Բաղդադ որպես Կաթողիկոսական պատվիրակ մեր կողմե լիազորված և կազմակերպել Իրաֆի թեմը: Կուղարկվի լիազորագիր նամակը:

Վ.Ա.Զ.Գ.Ե.Ն Ա.

ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ



**ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԺԱՅՐԱԳՈՒՅՆ ՊԱՏՐԻԱՐԿ ԵՎ
ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ՆՈՐԻՆ Ա. ՕԺՈՒԹՅՈՒՆ Տ. Տ. ՎԱԶԳԵՆ Ա.
ԺՆՈՐՀԱՎՈՐԱԿԱՆ ԹՈՒՂԹԸ ՄԵԺԱՆՈՒՆ ԲԱՆԱՍՏԵՂԺ
ԱՎԵՏԻՔ Ի ՍԱՀԱԿՅԱՆԻ
ՑՕ-ԱՄՅԱ ՀՈՐԵԼՅԱՆԻ ԱՌԹԻՎ**

Ուրախացուցիր ժողովուրդը մեր՝ ուրախամյա Քու հոբելյանիդ ոսկի պարգևով:

Հուզեցիր, ոգևորեցիր ու ներշնչեցիր բոլոր հայերը: Եվ մեր սրտերուն ամեն լարերեն աղոթք բարձրացավ հայոց Աստուծուն Քու կյանքիդ համար, Քու փառքիդ համար:

Քու մեծ սրտիդ մեջ, Քու լույս խոսքիդ մեջ ժողովուրդը մեր իր հոգին գտավ՝ բյուրեղացումը իր վառ հույզերուն, իրավ խոհերուն, արդար տենչերուն:

Պատմությունն ամբողջ Քու կյանքիդ՝ պատմությունն եղավ Քու ազնիվ ազգիդ՝ այրող վիշտերով, որոնումներով, հաղթանակներով:

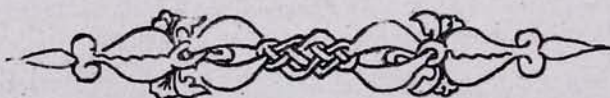
Արշալույսին վառ Քու կյանքիդ սեմին գիշեր էր իջեր հայոց երկինքին. բայց մայրամուտին Քու բնծա կյանքիդ արշալույս ծաթեց Հայոց աշխարհին:

Այդ լուսաբացին Դուն արև եկար և Քու լույս հոգով հայոց արևին լույսն անեցուցիր Քու կյանքի երգով, Քու հույսի երգով, Քու սիրո երգով:

Սիրելի՛ Վարպետ, բանկազի՛ն Վարպետ, հաւազա՛տ Վարպետ: Քեզ արև օրեր և լույս հավիտյան Տիրոջն օրհնությամբ և սուրբ հավատքի անմահ զորությամբ:

Վ.Ա.ՉԳԵՆ Ա.

ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ



**ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԻՍՅՐԱԳՈՒԹՅՆ ՎԱՏԻԱՐԻ
ԵՎ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ՆՈՐԻՆ Ս. ՕՆՈՐՔՈՒՆ
Տ. Տ. ՎԱԶԳԵՆ Ա. ԸՆՏՐՈՒԹՅԱՆ ԵՎ
ԳԱՀԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ԱՌԲԻՎ ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆ
ԽՈՐՀՈՒՐԴՆԵՐԻՑ, ՀԱՅ ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆՆԵՐԻՑ,
ԱԶԳԱՅԻՆ ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹՅՈՒՆ-
ՆԵՐԻՑ, ԹԵՐԹԵՐԻ ԻՄԲԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻՑ
ԵՎ ԱՆՀԱՏ ՀԱՎԱՏԱՑՑԱԼՆԵՐԻՑ ՍՏԱՑՎԱԾ
ՇՆՈՐՀԱՎՈՐԱԿԱՆ ՀԵՌԱԳՐԵՐՆ ՈՒ ԳՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ**

ՔՈՒԽԱՐԵՍՏԻՑ

Վ Լ Կ ա լ ի ա ռ Տ Ե ' ր :

Անհուն բերկրությամբ և ոգևորությամբ ստացանք Ձեր Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս ընտրվելու ուրախալի լուրը: Շնորհավորում ենք Ձեր Ս. Լուսավորչի Աթոռին բազմելու մեծահանգեստ օրը և բարեմաղբում ենք Ձեզ երկար օրեր, նոր ուժ և կորով՝ Ձեզ հատուկ նվիրվածությամբ առաջ տանելու կամո՞նք Աստուծո Ձեզ վիճակված հայ ժողովրդին հովվելու սրբազան պարտականությունը: Ցավում ենք, որ Դուք, որպես մեր Եկեղեցու արժանավորագույն երկայացուցիչը, հեռանում եք Ռուսիան հայրենիքից, բայց խոնարհվելով մեր ժողովրդի բարձր կամքի առաջ, մխիթարում ենք մեզ, որ Վեհալուսյան օրհնությունը միշտ մեզ հովանի կլինի և կհամախմբի Սփյուռքի հայությունը Մայր Աթոռի և մեր սիրելի Հայրենիքի շուրջ:

ՔՈՒԽԱՐԵՍՏԻ ՀԱՅՈՑ ԵԿԵՂԵՑՈՒ ԹԱՂԱԿԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴ

ՖՈԿՇԱՆԻՑ

Որդիական շնորհավորություններ:

Քեզուն հովվապետության մաղբանքներով՝
ՎԱՐԴԱՊԵՏՅԱՆ ՔԱՀԱՆԱ,
ԹԱՂԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ
ԵՎ ՀԱՄԱՅՆՔ ՖՈԿՇԱՆԻ

ԿՈՒԱՐՈՎԳՐԱԳԻՑ

Կոլարովգրադի հավատացյալ հայերի անունից խնդրում ենք Ձեզ ընդունելու մեր ստագին բարեկամեցողությունը Ձեր հաջող ընտրության առթիվ, ինչպես և հաղորդել Ձեզ մեր խոնարհ որդիական ցանկությունը՝ բաշտողչության և երկար տաճիների համար:

ԿՈՒԱՐՈՎԳՐԱԳԻ (ՔՈՒՂԱՐԻԱ) ՀԱՅ ԵԿԵՂԵՑՈՒ ՎԱՐՉՈՒԹՅՈՒՆ

ՄԻԱՄԻՏԻՑ (ՖՈՐԻԴԱ, ԱՄՆ)

Որդիական ակնածանով շնորհավորում եմ Ձեր ընտրությունը և մաղբում հաջող և առողջ տաճիներ և երկար կյանք:

Խոնարհ հարգանքով՝
ՎԱՀՐԱՄ ԾԱՅՐԱԳՈՒՅՆ ՎԱՐԴԱՊԵՏ ՆԱԶԱՐԵԹՅԱՆ

ՄՈՍԿՎԱՅԻՑ

Մտանց շնորհավորում ենք Ձերդ Սրբության Ամենայն Հայոց Մայրապետ Պատրիարք-Կաթողիկոս ընտրվելու և օծման առթիվ: Ցանկանում ենք լավագույն հաջողություններ Ձեր հետագա բեղմնավոր գործունեության ընթացքում՝ ի բարօրություն սիրելի Հայաստանյայց Առաքելական եկեղեցու:

ՊԱՐԳԵՎ ԱՔԵՂԱ ԳԵՎՈՐԳՅԱՆ,
ՀԱՅՐԻԿ ԱՔԵՂԱ ԱՎԵՏԻՍՅԱՆ

ԱԹԵՆՔԻՑ

Հանուն գաղութիս կուգանք անխառն ուրախությամբ շնորհավորել Ձերդ Ս. Օծության ընտրությունը որպես Հայրապետ Ամենայն Հայոց և խոնարհաբար մատուցանել սրտագին բարեմաղբանք՝ Ձերդ Վեհափառության բանկազին կենաց և արեշատության համար:

ՆԵՐՍԵՍ ՔԱՀԱՆԱ ԽՈՇՈՐՅԱՆ

ԽԵԶՐԱՆԻՑ

Մտաբուխ, ամենալավագույն զգացումներով և հոգեպարար խնդումով շնորհավորում եմ Ձեր սուրբ օծումն և զահակայությունը, մաղբելով ամենակարող Աստուծուց, որ արեշատություն պարգևե Ձեզ և Գերագույն Հոգևոր Խորհրդին շնորհե ավելի գործունեություն:

Համբույր մատուցանելով օծյալ Աջույդ՝

ՎԱՀԱՆ ՔԱՀԱՆԱ ՄԻՔԱՅԵԼՅԱՆ

ԲԱԶԱՐՉՐԳԻՑ

Անհուն ուրախությամբ կշնորհավորենք Ձերդ ազգընտիր Վեհափառությունը:

Խոնարհ ծառա՝
ԶԱՔԱՐԻԱ ՔԱՀԱՆԱ

ԲՈՒՐԳԱԶԻՑ

Ողբիական ջերմ սիրով կշնորհավորեմ Ձեր Ս. Օծումը:

ԱԹԱՆԱՍ ՔԱՀԱՆԱ Ս. ԽԱԶԱՏՈՒՐՅԱՆ

ԲՐԱՅԻԼԱՅԻՑ

Ցնծագին կողջունեմ Ձեր բարձրացումը Լուսավորչի նվիրական Գահին վրա: Օրհնյալ ըլլա Տիրոջը ողորմությունը:

ՀՈՎՀԱՆՆԵՍ ՔԱՀԱՆԱ ՂԱՐԻԲՅԱՆ

ՍՈՒԶԱՎԱՅԻՑ

Ձեր Բարձր Սրբազնության Պատրիարք-Կաթողիկոս ընտրվելու բարեպատեն առթիվ ընդունեցեմ հավատացյալներու և իմ ողբիական սրտագին շնորհավորությունները: Կմաղբենք Ձեզ առողջություն և երկար կյանք՝ ի բարօրություն Հայոց Առաքելական եկեղեցվո և Հայրենյաց:

ԳՆԵԼ ՔԱՀԱՆԱ ՄԱՆԴԱԼՅԱՆ

ԲՈՒԽԱՐԵՍԻՑ

Վ ե ն ա փ ա ո Ս ե ռ:

Մատչելով ի համբույր Ս. Աջույդ կմաղբեմ երկար կյանք, առողջություն և հաջողություն՝ ի փառս Հայաստանյայց Ս. եկեղեցվո:

ՍՏԵՓԱՆ ՍԱՐԿԱՎԱԳ

ՊԼՈՎԴԻՎ

Ձերմագին շնորհավորություններ:

Լավագույն մադրանքներով
ԿԱՐԱՊԵՏ ՍԱՐԿԱՎԱԳ ՓԱՓԱՋՅԱՆ

ԲԵՅՐՈՒԹԻՅ

Մեծ հանույժով լսեցինք Պալենյան Կարողիկոսի ընտրությունը: Մաղթում ենք բարգավաճության երկար տարիներ:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՄԻՈՒԹՅԱՆ
ԼԻԲԱՆԱՆԻ ՇՐՋԱՆԱՅԻՆ, ՀԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎ

ԲԵՅՐՈՒԹԻՅ

Հրեվանդով կողջունենք Ձեր գահակալությունը: Երկնավորեն կխնդրենք արեւատություն և կորով, կմաղքենք, որ Ձեր Հովվապետության շրջանին ավելի բարգավաճի Հայաստանյայց եկեղեցին, պահվի և զորացվի եկեղեցվո միասնականությունը:

«ԶԱՐԹՈՒՔ» ՕՐԱԹԵՐԹ

ՓԱՐԷԶԻՅ

Յրանսիայի հայկական ծագումով երիտասարդությունը ողջունում և շնորհակալություններ է արտահայտում Հայոց Կարողիկոս Նորին Ս. Օծություն վազգեն Ա.ին:

ՅՐԱՆՍԱՀԱՅ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՈՒԹՅԱՆ ՎԱՐՉՈՒԹՅՈՒՆ

ԲՈՒՆՈՍ-ԱՅՐԵՍԻՅ

Ի սրտե կշնորհավորենք Ձերդ վեհափառության ընտրությունը որպես Ամենայն Հայոց Կարողիկոս: Վստան ենք, որպես հաշորդը մեծ Հայրապետներու, պիտի շարունակեք անոնց ազգաշեն գործը հանուն Հայ Ազգի և Հայաստանյայց Առաքելական եկեղեցիի միասնականության և պայծառության. էջմիածնի հեղինակության, առականացման, սովետական եղբայրական ժողովուրդներու բարօրության և աշխարհի խաղաղության:

Արգենտինայի Մշակութային միության

Կեդրոնական վարչության

Քարտուղար՝ ԳՐԻԳՈՐ ԿՅՈՆՃՅԱՆ

Նախագահ՝ ԹՈՒՆԻԿ ՇԻՐԱԿՅԱՆ

ԲՈՒՆՈՍ-ԱՅՐԵՍԻՅ

Բուենոս-Այրեսի Հայաստանյայց եկեղեցվո երիտասարդաց կազմակերպությունը կշնորհավորե ազգընտիր Հայրապետին օծումը, համբուրելով իր Ս. Աշր կնայց իր հայրական օրհնությունը:

ԲՈՒՆՈՍ-ԱՅՐԵՍԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆՅԱՅՑ ԵԿԵՂԵՑՎՈ
ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱՅ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹՅՈՒՆ

ԲՈՒՆՈՍԱՐԵՍԻՅ

Ընդունեցեք մեր շնորհավորությունները Ձեր ընտրության առթիվ:

ԲՈՒՔՐԵՇԻ ԵԿԵՂԵՑՎՈ ԵՐԳՉԱՆՈՒՄԲ,
Ա. ՀԱՐՈՒԹՅՈՒՆՅԱՆ

ԲՈՒՆՈՍԱՐԵՍԻՅ

Բուրեշի Ստեփան Շահումյան Հայ մշակույթի տան վարչությունը շնորհակալություններ է արտահայտում Ձեր ընտրությունը իբրև Կարողիկոս Ամենայն Հայոց և կմաղքեն Ձեզ առողջություն, կորով և հաջողություն:

Ստեփան Շահումյան Հայ մշակույթի տան տնօրեն՝

ԿԱՐԱՊԵՏ ԱԴԱՄՅԱՆ

ԲՈՒՆԱՐԵՍՏԻՑ

«Նոր կյանք»ի և «Սևան»ի խմբագրությունը ջերմորեն կշնորհատեն Ձեր ընտրությունը իբրև Կաթողիկոս Ամենայն Հայոց:

«ՆՈՐ ԿՅԱՆՔ» ԵՎ «ՍԵՎԱՆ»
ԹԵՐԹԵՐԻ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆ

ԲՈՒՆԱՐԵՍՏԻՑ

Վեհույանդ ընտրությունը որպես Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս ուրախությամբ լեցուց մեր սիրտը: Մեր վարժարանի ուսուցչական կազմին և իմ անունեն կշնորհավորենք Ձեզ և կմաղթենք Ձեզ բեղմնավոր գործունեություն՝ հոգստ ամբողջ հայության և մեր սիրելի Հայրենիքի:

Բուխարեստի ազգային վարժարանի տնօրեն՝
Ն. ԳՐԻԳՈՐՅԱՆ

ՍՈՑԻԱՅԻՑ

Ջերմորեն շնորհավորում ենք Ձեր ընտրությունը որպես Հայրապետ Հայ Եկեղեցվո և սրտանց մաղթում ենք կորովով և հայրենասիրական ոգով շարունակել խաղաղության և համայն մարդկության բարօրության նվիրական գործը:

«ԵՐԵՎԱՆ» ՄԻՈՒԹՅԱՆ ԿԵՆՏՐՈՆԱԿԱՆ ՎԱՐՉՈՒԹՅՈՒՆ

ՍՍՏՐԱԽԱՆԻՑ

Ձերդ Սրբություն՝:

Թույլ տվեք Աստուխան ֆաղափի բազմաթիվ հավատացյալ հայերի անունից արտահայտել մեր անսահման ուրախությունը, որ ի վերջո Ս. Էջմիածնի Կաթողիկոսական Գանից վերացվեց սուրբ և հայ ժողովրդի գավակների միահամուտ կամով Դուք բարձրացաք Ս. Գրիգոր Լուսավորչի Գահը: Մեր հոգում բուռն ուրախության մեծագույն տոնակատարություն է, որովհետև հանձին Ձեզ մենք տեսնում ենք Ամենայն Հայոց արժանընտիր Մայրագույն Պատրիարք-Կաթողիկոսին:

Աշխարհի ամեն մի անկյունում յուրաքանչյուր հայ մարդ առանց հուզմունքի և սրտի տրոփյունի չի կարող արտասանել և լսել «Էջմիածին» բառը:

Հնադարյան վանքի կամարների տակ շատերը կլսեն Ձեր հովվական մխիթարության խոսքը և նորից կհզորանա հավատը երբեմնի բազմաշարշար հայ ժողովրդի լուսավոր գալիքի հանդեպ:

Հոգով ցանկանում ենք Ձեզ երկար տարիների ֆաշտողություն՝ հուրախություն և ի մխիթարություն Ձեր գավակների:

Հավատացյալ հայերի խնդրանքով՝

Մ. ՆԱԶԱՐՅԱՆ

ՍՍՏՐԱԽԱՆԻՑ

Ձերդ Վեհափառություն՝:

Մի խումբ հայ ուսանողներ Աստուխան ֆաղափից շտապում ենք հղել Ձերդ Ս. Օծույան մեր պատանի հոգուց բխած սրտագին շնորհավորանքներ՝ Ձեր Ս. Գրիգորի Մայր Աթոռին բազմելու առթիվ: Անսահման է մեր ուրախությունը այն բանի համար, որ Դուք, հայ ժողովրդի կամով, հանդիսացաք արժանավոր ընտրյալը Կաթողիկոսական Ս. Գանի վրա:

Վեհափառ տե՛ր:

Մեր բուռն ցանկությունն այն է, որ Ձեր օրոք Հայ ժողովրդական Եկեղեցին է՛լ ավելի բարգավաճի և է՛լ ավելի ամրապնդվի մեր հնագույն Առաքելա-

կան Եկեղեցու սուրբ հիմքը: Մենք հաև ցանկանում ենք, որ Դուք ողջ միաբանության աջակցությամբ կարողանաք իրագործել մեր երջանկահիշատակ Հայրապետ Գեորգ Զ.ի շինարար ծրագիրը: Մաղքում ենք Ամենայն Հայոց ազգրներին Ս. Ս. Վազգեն Ա. Կաթողիկոսին երկա՛ր, երկա՛ր կյանք և բեղմնավոր գործունեություն՝ հուրախություն և ի մխիթարություն հայ ժողովրդի և մեր Ս. Եկեղեցու:

Մունը չոքած համբուրում ենք Ձեր Ս. Աջը:

Ձերդ Ս. Օծության խոնարհ ծառաներ՝
ԱՍՏՐԱԽԱՆԻ ՄԻ ԽՈՒՄԲ ՀԱՅ ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐ

ՆՅՈՒՆՅՈՐՔԻՑ

Ձերդ Վեհափառության զահակալության բարեբաստիկ առիթով անհուն հուրախությամբ կհայտնենք մեր շնորհավորություններն ու բարեմաղրանքները և կհայցենք ի Տյառնե պարգևելու Ձերդ Ս. Օծության երկար կյանք և աղյուռնավետ գործունեություն՝ Հայաստանյայց Եկեղեցվո փառքին համար:

ՏԵՐ ԵՎ ՏԻԿԻՆ ՀԱՅԿ ԳԱՎՈՒՔՃՅԱՆ

ՆՅՈՒՆՅՈՐՔԻՑ

Ձեր զահակալության առիթով սրտագին շնորհավորություններս: Կմաղքեմ մեր հայրերու Աստուծո՛ւն, որ կարողություն տա Ձերդ Վեհափառության շարունակելու Ս. Գրիգոր Լուսավորչի գործը՝ ի պայծառություն մեր Եկեղեցվո և ի փառս Աստուծո՛ւ:

ՏԱՏՈՒՐ ՏԱՏՈՒՐՅԱՆ

ՅՐԵՋՆՈՅԻՑ

Սրտագին շնորհավորություններ: Ցանկանում ենք Ձեզ երջանիկ և երկար կյանք:

ԱՌԱՔԵՆ Բ. ՅԱԶԸՃՅԱՆ

ԲԵՅՐՈՒԹԻՑ

Հայտնում ենք շերմագին շնորհավորություններ Պալնյան Կաթողիկոսի լրիվ հաջողած ընտրության համար: Մաղքում ենք, որ Աստված նրան տա երկար կյանք և ուժ՝ բազմադարյան Դահի բարգավաճման համար:

ԵՐՎԱՆԻ ՏԵՄԻՐՃՅԱՆ

ԲԵՅՐՈՒԹԻՑ

Անմահ Գրիգոր Լուսավորչի Դահի վրա Ձեր բարձրացման առիթով շնորհավորություններ: Օրհնեցե՛ք մեզ:

ՄՐԱՊՅԱՆ ԸՆՏԱՆԻՔ

ԲԵՅՐՈՒԹԻՑ

Ներկայացնում ենք շերմագին շնորհավորություններ:

ՇԱՀԻՆ ԿԱՐՃՅԱՆ

ԲԵՅՐՈՒԹԻՑ

Սրտագին շնորհավորություններս:

ՄԱՐԻ ՊՈԶԱՊԱՆՅԱՆ

ՓԱՐԻՋԻՑ

Ձերմուրեն կշնորհավորենք կաթողիկոսական ընտրությունը, մաղքելով աշխարհին խաղաղություն և նորընտիր Հայրապետին՝ բեղմնավոր գործունեություն:

ՍՈՓՈՎԼՅԱՆ

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼՍԻՑ

Մտադրեմ կշնորհավորեմ Ձերդ Վեհափառության բնառությունը:
Համբուրելով Ձեր սրբազնասուրբ Աթը՝

ԹՈՐՈՍ ԱԶԱՏԱՆ

ԲՈՒԽԱՐԵՍՏԻՑ

Ընդունեցե՛ք իմ անկեղծ շնորհավորությունները Ձերդ Սրբության բնառության առթիվ իբր Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս: Կիսնդրեմ առ Ամենակալն, որ պեսգի Ձեզի առաջնորդե Ձեր սուրբ առաքելության մեջ՝ շարունակելու մեր եկեղեցվո ալանդությունը և մեր նախնիքներու անմահ գործը՝ մաքուր նաեապարհով ու հայրենասիրական ջերմ զգացումներով:

Բժշկական համալսարանի դասախոս՝
ԴՈԿՏՈՐ ԳՐԻԳՈՐ ԲԱՄՊՈՒԲԶՅԱՆ

ԲՈՒԽԱՐԵՍՏԻՑ

Մտազի՛ն շնորհավորություններ Ձերդ Սրբության Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս բնառվելու առթիվ: Ձերմազին մաղրանեմք արեշատության ու շինարար պաշտոնավարության համար:

ԴՈԿՏՈՐ ԾԵՐՈՒՆ ՖՈՒՐՈՒՆՆՅԱՆ

ԲՈՒԽԱՐԵՍՏԻՑ

Կշնորհավորեմ Ձեր բնառությունն իբր Կաթողիկոս Ամենայն Հայոց: Ձերմազին կմաղրեմ առողջություն և երկար կյանք՝ հաջողությամբ տանելու պատասխանատու աշխատանքը: Հպարտությամբ պիտի հիշեմ մեր գործակցությունը ի նպաստ Ռումանիայի բեմին:

Իրավաբանական օժանդակության տնօրեն
Փաստաբան ՀՐԱՆՏ ՀԱԿՈԲՅԱՆ

ԲՈՒԽԱՐԵՍՏԻՑ

Անսահման ուրախություն Ձերդ Սրբության բնառության առթիվ իբր Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս: Կիսնդրեմ Տիրոջմե, որ պարզեմ Ձեզ երկար կյանք և արիություն՝ ունենալու արդյունավետ գործունեություն՝ ի պայծառություն մեր եկեղեցվո և Ազգին:

ԱՐՇԱԿ ՀԱՆՍՏՅԱՆ

ԲՈՒԽԱՐԵՍՏԻՑ

Իբրև Ձեր անձնական ֆարտուղարը, որ տարինեմ իր համեստ գործակցությունն ունեցավ մեր բեմին աշխատանքներուն, և որ ավելի տեղյակ է այն խանդավառ պաշտամունքին, զոր կառնեմ դեպի Հայ եկեղեցին և այն ջերմ սիրուն, զոր ունիմ դեպի հայ ժողովուրդն ու անոր Հայրենիքը, կուզամ շնորհավորություններս ներկայացնել ու մաղրել, որ երկար ըլլան Ձեր տարիները և անսասան՝ Ձեր առողջությունը, որպեսզի կարենամ զանոնք ի սպաս դնել ի նպաստ Մայր Աթոռի վերածաղկման, Հայ եկեղեցվո միասնականության և հայ ժողովուրդի կապերուն ամրապնդման դեպի իր պապերուն հավատքը և դեպի Հայրենի հողը:

Որդիական սիրով՝
ՀՈՎՀԱՆՆԵՍ ԳԱԼՓԱՔՅԱՆ

ԲՈՒՆԱՐԵՍՏԻՑ

Որդիական ամենաջերմ գգացումներով կրույլատրեմ ինձ շնորհավորելու Ձերդ Սրբության բնարվիր իբր Ամենայն Հայոց Վեհափառ Կարողիկոս: Սրտագին կմաղբեմ երկար ու երջանիկ կյանք, ազգօգուտ գործունեություն:

Խոնարհաբար՝
ԶԱՏԻԿ ՄՈՒՐԱՏՅԱՆ

ԲՈՒՆԱՐԵՍՏԻՑ

Ընդունեցե՛ք խնդրեմ նվաստիս սրտանց շնորհավորությունները: Կմաղբեմ Ձեզ երկար օրեր և կատարյալ հաջողություն, կցանկամ նաև, որ Վեհությանդ Հայրապետությունը մեկ նոր Լջ բանար մեր պատմության մեջ:

ՔԱՍԱՐՃՅԱՆ

ԲՈՒՆԱՐԵՍՏԻՑ

Մեր շնորհավորությունները Ձեր բարձր նշանակման առթիվ:

ՎԱՐԴԱՆ ԹԱԴԵՈՍԻ ԿԱՊՈՒՏԻԿՅԱՆ

ԲՐԱՅԻՆԱՅԻՑ

Վ Ե Ն Վ Փ Ա Ն Տ Ե՛ր:

Ընդունեցե՛ք մեր խոնարհ և սրտաբուխ շնորհավորությունները Ձեր Ամենայն Հայոց Հովվապետ բնուրվելու երջանիկ առիթով:

ԱՆԴՐԱՆԻԿ ԲԱՂԴԱՍԱՐՅԱՆ,
ՆԱԶԱՐԵԹ ԳԱԶԱԶՅԱՆ

ՊԼՈՎԴԻՎԻՑ

Անկեղծ շնորհավորություններ:

Լավագույն մաղրաճենե՛րով՝
ՍԱՐԳԻՍ ՓԱԹԱՅԱՆ

ԲՈՒՆՆՈՍ-ԱՅՐԵՍԻՑ

Ձերմագին շնորհավորություններ, լավագույն մաղրաճենե՛ր:

ԲԱՐԱԿՅԱՆ,
ՊԱՀԱՏՐՅԱՆ,
ՉԱԿԻՐՅԱՆ,
ՔՅՈՒՐՔՃՅԱՆ,
ՀՅՈՒՍԻՍՅԱՆ

ԲՈՒՆՆՈՍ-ԱՅՐԵՍԻՑ

Սրտագին շնորհավորություններով կհամբուրեմք Ձեր Ս. Աշք:

ԻՍՐԱՅԵԼՅԱՆ ԳԵՐԴԱՍՅԱՆ

ԹԹԻՎԻՍԻՑ

Համայն հայության պատգամավորների հավանությամբ Վազգեն Ա. Վեհափառ Կարողիկոսի բնությունը մեզ՝ քիֆիսաբնակ հայերիս մեծ գոհունակություն և ուրախություն պատճառեց:

Մաղրում ենք երկար կյանք և արդյունավետ գործունեություն Ամենայն Հայոց նորրեմիս Կարողիկոս Ս. Ս. Վազգեն Ա.ին:

ՇԱՀԱՆ ՍԻՄՈՆ

**ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԵՄՅԻՄԳՈՒՅՆ ՊԱՏԻՄԻՔ
ԵՎ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ՆՈՐԻՆ Ս ՕՐՈՒԹՅՈՒՆ
Տ. Տ. Վ Ա Զ Գ Ե Ն Ա. ՊԱՏԱՍԻԱՆՆԵՐԸ
ԻՐ ԸՆՏՐՈՒԹՅԱՆ ԵՎ ԳԱՀԱԿԱԼՈՒԹՅԱՆ ԱՌԹՎ
ՍՏԱՑՎԱԾ ԵՆՈՐՀԱՎՈՐԱԿԱՆ ՀԵՌԱԳԻՐԵՐԻՆ
ԵՎ ԳՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻՆ**

**ՀԱՅ ՀՈԳԵՎՈՐԱԿԱՆՆԵՐԻՆ (ԵՊԻՍԿՈՊՈՍՆԵՐԻՆ,
ՎԱՐԴԱՊԵՏՆԵՐԻՆ ԵՎ ԱՌԱՋՆՈՐԴԱԿԱՆ ՓՈԽԱՆՈՐԴ
ՔԱՀԱՆԱՆԵՐԻՆ)**

Ձերմ գոհունակությամբ ստացանք Ձեր շնորհավորական հեռագիրը Մեր ընտրության առթիվ: Ընդունեցե՛ք Մեր սիրո ողջույնը և օրհնությունը Ձեզ և Ձեր հավատացյալ հոտին ուղղյալ: Թող Տերը անասան պահե մեր Ս. Եկեղեցին:

Վ Ա Զ Գ Ե Ն Ա.

ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ

ԹԵՄԱԿԱՆ ԵՎ ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆ ԽՈՐՀՈՒԴՆԵՐԻՆ

Հայրական ջերմ զգացումներով տոգորված կարգացինք Ձեր շնորհավորական խոսքը Մեր ընտրության առթիվ: Կմաղքենք Ձեզ բոլորիդ առողջություն, ուժ և հոանք վասն պայծառության Ս. Եկեղեցվո և ի բարօրություն համայն հավատացյալ հայ ժողովուրդին:

Սիրո ողջունի՛վ և հայրապետական օրհնությամբ՝

Վ Ա Զ Գ Ե Ն Ա.

ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ

**ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՄԻՈՒԹՅԱՆ,
ԹԵՐԹԵՐԻՆ, ԱԿՈՒՄԲՆԵՐԻՆ, ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ
ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻՆ**

Մեր ընտրության առթիվ Ձեր շնորհավորական խոսքը ընդունեցինք ամենաջերմ գոհունակությամբ: Մխիթարված ենք և ուրախ, որ Սփյուռքի հայությունը վառ զգացումներով կապված կմնա Մայր Աթոռին և Հաճախ Մայր Հայրենիքին:

Ընդունեցե՛ք Միածնաէջ Մայր Տաճարեն Մեր սիրո ողջույնը և հայրապետական օրհնությունը:

Վ Ա Զ Գ Ե Ն Ա.

ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ

ԱՐՍԵՆ ՔԱՀԱՆԱ ՍԻՄԵՈՆՅԱՆՑԻՆ

ԲՈՍՏՈՆ

Ձերմ զգացումներով տոգորված և մխիթարված կարգացիւնք Ձեր շնորհավորական խոսքը Մեր ընտրության առթիվ: Մեր իղձն է մեր հավատացյալ ժողովրդի բոլոր զավակները տեսնել մեր Սուրբ Եկեղեցւո սիրո եղբայրության մեջ հավաքված իբրև մի հոտ և մի հովիվ, Միաձեռնէջ Մայր Աթոռի լույսին տակ:

Սիրո ողջույն և հայրապետական օրհնություն Ձեզ և հավատացյալ ժողովուրդին:

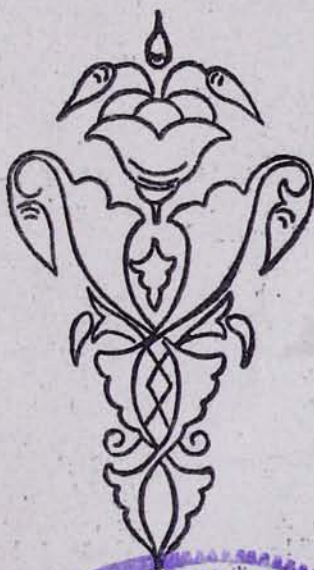
ՎԱԶԳԵՆ Ա.

ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ

ԱՆՀԱՏՆԵՐԻՆ (ՀԱՎԱՔԱԿԱՆ ՀԵՌԱԳԻՐ ՏԵՂԻ
ԱՌԱՋՆՈՐԴԱՐԱՆՆԵՐԻՆ ՈՒՂՂՎԱԾ)

Նորընտիր Վեհափառ Հայրապետը գոհունակությամբ ստացած է բազմաթիվ ազգայինների շնորհավորությունները: Խնդրում ենք հաղորդել բոլորին Վեհափառ Հայրապետի հայրական սիրո ողջույնը և օրհնությունը:

ԴԻՎԱՆ ՄԱՅՐ ԱԹՈՌՈ.





Խ Մ Բ Ա Գ Ր Ա Կ Ա Ն

ՍՈՎԵՏԱԿԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ 35 ՏԱՐԻՆ

«Որպես փյունիկ, կրակից կելնես, կելնես ճար»

Դեղեցկությամբ ու փառօրով վառ ու լուսավոր»:

ՎԱՀԱՆ ՏԵՐՅԱՆ



այ ժողովրդի պատմության մեջ անմոռանալի տարեթիվ է 1920 թվականի նոյեմբերի 29-ը, ոսկեդեմ տառերով գրված ամեն մի հայի սրտում:

Այստեղ է վերջանում հայի մոռյալ ու աշխուժացող անցյալը և սկսում լուսաշող ներկան, մահվան եզրին հասած, անօգնական, դարերով տրոհված հայ ժողովուրդը ռափ կանգնեց ուստի մեծ և ազնիվ ժողովրդի հղթարական օգնությամբ, ընդմիջող բոթափելու դարերի ստրկության փոշին, փշրելու դարավոր ազատագրության շղթան և նվաճելու իրեն համար ազատ իրավունք, պետականություն և Հայրենիք:

Իր ամբողջ պատմության ընթացքում զբոս հուր և ընդ ջուր» անցնելով ապրել է հայ ժողովուրդը: Նա երկու անխոցելի զենք ուներ իր թշնամիների դեմ. մեկը նրա մարտնչող ոգին էր, մյուսը՝ իր հազարամյա մշակույթը, իր գիրն ու գրականությունը, իր հոգեկան գանձերը, որոնք նա դարձրել էր իր համար անհաղթելի զենք, պողպատյա վահան՝ գոյության իր երկարատև պայքարում:

Հնուց անտի հայր եղել է հին աշխարհի կուլտուրական ժողովուրդներից մեկը:

Դարերի ու հազարամյակների խորքերից մեզ են հասել հայկական կլասիկ ճարտարապետության լավագույն նմուշներ՝ Բաղնիկազարդ ու հույսկապ հին վանքեր, պալատներ, բերդեր ու մամուսպատ ավերակների նկարագրող այլոներ ու խոյակներ:

յոթներանգ ծաղիկների գույնով ու բույրով հրաշագարոված հազարավոր ձեռագրեր:

Անցյալում հայ ժողովրդի ապրած տառապանքներն ու ողբերգությունը չի ապրել աշխարհում և ոչ մի ժողովուրդ: Ո՛չ մի բռնակալ, ո՛չ մի բարբարոս չեն կարողացել նվաճել ու բնկնել հայ ժողովրդի հայրենասիրական ոգին, պայծառ հիշատակը իր լավագույն ապագայի նկատմամբ: Դիմացել է նա, կուրծք է տվել դարերի արհամիտներին և հասել այսօրվա լուսապայծառ ներկային, մի ձեռքով զոր կայծակին» պաշտպանել է իր Հայրենի տունն ու պատիվը, մյուսով՝ մշակույթի զենքերը, հերկել է իր հողը, կերել է իր արդար հացը, ստեղծել է իր հույսկապ մշակույթը, արվեստի Հրաշալիքները, զարգացրել իր մեծաստեղծ լեզուն:

1920 թվականին անդեղի եզրին էր հասել մեր ժողովուրդը: Աղքատության, սովի, մահվան մոռյալ ուրվականը սավառնում էր ողջ երկրի վրա: Ընդհանուր աղետը, հայ ժողովրդի գոյության սպառնացող մեծ վտանգը առաջ էր բերել ամբողջ երկրում ընդհանուր վրդովմունք ու զայրույթ: Հայ ժողովուրդը բարձրացրեց ապստամբության ազատարար դրոշմ: Նա իր փրկությունը տեսնում էր Հայաստանում սովետական կարգերի հաստատման մեջ: Նվաճել, հայ ժողովրդի համար մոռյալ ու նակատագրական այդ օրերին, օգնության ձեռք մեկնեց հայ ժողովրդի բարեկամ և ազատարար ուս ազնիվ ժողովուրդը: Հնչել էր հայ ժողովրդի ազատության ու փրկության ժամը:

նույնները ումի կանգնեցրեց հայ ժողովրդին: Արյունախած հայ հոգու և հայ հողի վրա ծագեց մի նոր ու պայծառ առավառ: Սովետական Հայաստանը հանդիսացավ հայ ժողովրդի երազների, դարավոր տառապանքների լուսավոր ու վերջնական հանգրվանը, մեր Ավետյաց երկիրը:

Մեր երկիրը ում դրեց ազգային-հաղափական, մշակութային վերածնության միակ ու փրկարար ուղու վրա: Անցնող 35 տարիների ընթացքում կառուցվեցին նոր հաղափներ, ամենուրեք բարձրացան հսկա արդյունաբերական գործարաններ, ֆաբրիկաներ, անց կացվեցին ստորերկրյա տուններ, ռոդգիշ ջրանցքների կենսատու օդակներով պատվեց երկիրը: Ամբողջ երկիրը պատվեց հիդրոէլեկտրակայանների խիտ ցանցով, գեղածածկ կապույտ Սևանից մինչև Ղափանի պղնձով հարուստ լեռները, Արարատյան դաշտավայրից մինչև Արագածի ծաղկավետ լանջերը շողացին էլեկտրական լամպեր, ու գիշերը ցերեկ դարձավ: Հոսեց պղնձալարերով էլեկտրոնների հոսքը, ինչպես մարդու երակներով արյունը, հորեղացին գործարանների մեքենաներն ու եսթարակները, փուկերն ու պտուտակները նուշացին, երգելով նոր օրերի նոր երգը:

Հայ գյուղը հիմնովին վերափոխվեց: Հայ գյուղացին զարթեց իր դարավոր թմբիրից, դուրս եկավ Քսենոֆոնյան իր գետնափոր խրճիթներից ու լիարժեք շենքեց ազատությունը: Հնադարյան արտոն ու գուրանը իրենց տեղը գտան քանդարաններում ու հայրենական մեր դաշտերում հոնդացին տրակտորներն ու կոմբայները: Միացին արտերը ուրախության անհուն, անսահման ծփանքներով:

Հոկտեմբերի շնչով և գաղափարով վերածնված հայ ժողովուրդը տիրացավ հաղափական ու տնտեսական այդ ազատության: Հայրենի իր հողերի վրա հայ ժողովուրդը 35 տարուց ի վեր իր ստեղծագործ աշխատանքով ու հանճարով ժայռերից վարդեր է փառել, փառերը վերափոխել է հացի, լույսի, կյանքի: Այսօր հայ ժողովուրդը աերն է իր հողին, հացին, պատվին: Մոխիրների տակից հարյավ ոգին որք հայ ժողովրդի:

Հայաստանում սովետական կարգերի հաստատման 35 տարիներին իսպառ վերացվեց անգրագիտությունը, տարրական և միջնակարգ դպրոցների լայն ցանց ստեղծվեց երկրում: Լուսավորությունը քափան-

ցեց քե՛ գյուղ, քե՛ փաղափ: Երեանը դարձավ գիտության, կուլտուրայի օջախ: Գիտությունների՝ ակադեմիա, համալսարան, ինստիտուտներ, տեխնիկումներ, գրադարաններ, քառոններ, օպերա, քանդաաններ և այլ կրթական հաստատություններ իրենց պատվավոր տեղերը գրավեցին մայրահաղափում: Երբեմնի հողաշեն Երեանը կերպարանափոխվեց, գեղեցկացավ: Ո՛րքան հայրենակարոտ հոգիներ կուզենային տեսնել գեր մի անգամ մեր գեղեցիկ Երեանը: Հայրենի յուրահանչյուր քիզ հողի ու փառի վրա հայ ժողովրդի մեռնաբույր ձեռքի շնորհն ու շերմությունը կա:

Միայն սովետական իշխանության հաստատումից հետո էր, որ հայ ժողովուրդը խաղաղ ու շեն իր Հայրենիքում կարողացավ իր հոգեկան ուժերի զարգացման լայն հնարավորություններ ապա: Նոր ու հզոր քափով իր վերեքն ապրեց հայ մշակույթը: Մի կարն ժամանակամիջոց, զարգանալու, անելու մի խաղաղիկ պահ, և ահա հառնեց մոխիրների տակից, որպես փյունիկ, ներսս հայ ժողովուրդը:

Հազարավակների ընթացքում հայ ժողովրդի հոգում երբեք չի հանգել ազատության անշեշ ծարավը և հայրենասիրության բոցավառ զգացմունքը: Եվ հոկտեմբերի 29-ը այդ երկու զգացմունքների ամենաշեղ արտահայտությունը հանդիսացավ:

Իր ազգային մեծ տունի առթիվ երախտագետ հայ ժողովուրդը անկեղծ հարգանքի, խորը երախտագիտության շերմ խոսք ունի իր ավագ եղբոր՝ ռուս մեծ ու հերոսական ժողովրդի նկատմամբ: Հայ ժողովուրդը ունի մի անկեղծ ու անշահախնդիր բարեկամ, դա ռուս ժողովուրդն է:

Ցեծություն է այսօր ամեն հայ հայրենասեր մարդու հոգում: 35 տարի է, ինչ ահա հայ ժողովուրդը իր հայրենի հողի վրա մարմին է տալիս իր լուսակերտ երազներին: Անցնող յուրահանչյուր տարի հաղթության, երջանկության նոր գարուններ է բերում մեր երկրին և մեր ժողովրդին:

Այսօր պայծառ է հայ ժողովրդի ներկան, ավելի՛ ևս հուսալից՝ նրա ապագան: Այսօր, իր ազատության ու անկախության փառապանծ տունի առթիվ, հայ ժողովուրդն օրհներգում է այն փրկարար ճախախնամական ձեռքը, որը ճանապարհ է բացել իրեն համար դեպի նոր կյանք ու արևաշող ապագա:

Փա՛նք վերածնված հայ ժողովրդին:





Ք Ա Ր Ո Ջ

ՊԱՐԳԵՎ ԱՐԵՂԱ ԳԵՎՈՐԳՅԱՆ

ՍՈՒՐԲ ՍՏԵՓԵՆՈՍԻ ՆԱՀԱՏԱԿՈՒԹՅՈՒՆԸ

(Խոսված Մայր Տաճարում Ս. Ստեփանոսի տոնին)

«Երէ ո՛ր կամի գալ զկէի իմ, ուրացէ զանձն իւր և բարձր
զխաշ իւր և եկեսցէ զկէի իմ»:

(ՄԱՐԿ., Ը 34)



րիստոսի աշակերտ լինելու առաջին ու հիմնական պայմաններից մեկը անձնուրացութիւնն է, նվիրվածութիւնը քրիստոնեական սուրբ իղեալներին՝ անձնուրացութեան հասնելու աստիճանով: Ոչ ոք մեծ չի եղել առանց զոհողութեան: Քրիստոնեական առաջին դարում գետի պես հոսել է հավատացյալների արյունը: Արիւն մարտիրոսաց՝ հիմն եկեղեցւոյ: Նրանք հանուն քրիստոնեական կրոնի «հալածեցան, քարկոծեցան, սղոցեցան...», բայց հասին աւետեացն:

Հին, հեթանոս աշխարհի դեմ պայքարելիս առաջին մեծ սրբերը բացի իրենց հավատից և անձնուրացութիւնից, ուրիշ ոչինչ չունեին: Աշխարհը նրանց հալածեց, բայց դարերը խոնարհեցին նրանց սուրբ նահատակութեան առաջ: Եվ առաջին մարդը, որ հանուն քրիստոնեական սուրբ կրոնի զոհվեց, դա Ստեփանոս սարկավազն էր, որի նահատակութեան տոնն է կատարում այսօր Հայաստանյայց Առաքելական Ս. Եկեղեցին:

Գործք Առաքելոցում Ս. Ստեփանոսի մասին պատմվում է, որ նա նոր ընտրված յոթ սարկավազներից մեկն էր, «այլ լի հաւատով և զօրութեամբ», որին հրեաները ձերբակալեցին և կանգնեցրին հրեական դատարանի առաջ, որպէս Մովսիսական կրոնի արհա-

մարհողի: Նա անվեհեր քաջութեամբ, խորը հավատով պաշտպանեց իր կրոնական համոզմունքների ճշտութիւնը, հռչակեց Հիսուսի մեսիականութիւնը, դատապարտեց հրեաների կրոնական մոլեռանդութիւնն ու կուրքութեանը, և քրիստոնեական սուրբ կրոնի ճշմարտութիւնների համար նահատակվեց քարկոծութեամբ, իր մահվան մեջ ևս աղոթելով իր սպանողների համար: Այս իսկ պատճառով նա կոչվեց «նախապկա և առաջին մարտիրոս»: Նա էլ վերցրեց իր խաչը և գնաց Հիսուսի հետևից:

Ս. Ստեփանոսի նահատակութիւնից հետո սկսվեց ուժեղ հալածանք քրիստոնյաների դեմ: «Քրիստոնյաները՝ առյուծներին», — գրում էին հռոմեական կայսրութեան բոլոր հրապարակների վրա, և հազարներ նահատակվում էին, մինչ ամրանում և աճում էր Եկեղեցին Սամարիայում, Միջերկրական ծովի ավազանում, Փյունիկիայում, Կիպրոսում, Անտիոքում, Ասորիքում, Հայաստանում, Հռոմում:

Սուրբ Ստեփանոսի այս սուրբ տոնին մենք չենք կարող չհիշել մեր այն բազմաթիվ մարտիրոսներին, որոնք հանուն քրիստոնեական, հանուն Հայրենիքի զոհվել են ու սրբազնվել մեր ժողովրդի, մեր Եկեղեցու կողմից:

Մեր ժողովրդի պատմությունը մի սովորական պատմություն չէ, այլ մի մարտիրոսագրություն հանուն քրիստոնեական կրոնի և Հայրենիքի, հանուն առաջադիմության:

Մեր Հայրենիքի հողի վրա, յուրաքանչյուր քարի տակ մի-մի նահատակ է հանգչում: Այդ քարերի լեզուն ավելի շատ բան կպատմի մեզ մեր սուրբ նահատակների կրած անասելի տառապանքների, շարշարանքների և նահատականության մասին: Դարերի և ժամանակների ամենի ալիքն է անցել մեր Հայրենիքի վրայով:

Հանուն քրիստոնեության՝ ինչե՛ր չի կրել հայ հավատացյալը: Նա իր կյանքի գնով պահպանել է իր հայրենի սրբությունները, հավատի հուրը, հայրենասիրության բոցավառ զգացմունքը, իր հոյակապ մշակույթը, լեզուն:

«Հազիվ թե, բացի հայերից, կա աշխարհի վրա մի ուրիշ ժողովուրդ, որ այդպիսի տոկունությամբ և համերաշխությամբ իր ուսերի վրա կրեր քրիստոնեությունը և պաշտպաներ այն օտարադավանների ամեն տեսակի ստրկացումից», — գրում է ուս պատմաբան Դուրրավինը:

Քրիստոնեական լույսի մեջ թրծվեց հայության հավատավոր ոգին, դարձավ անխոցելի գալիք բոլոր արհավիրքների և ջրհեղեղների դիմաց:

Հիշենք վարդանանց մեծ պատերազմում ընկած նահատակներին: Բայց այդ հերոսամարտը միակը չէ: Հարուստ է հայ ժողովրդի պատմությունը հանուն հայ հավատի, հանուն հայրենի սրբությունների մղված ազատագրական, պայքարի հերոսական դրվագներով:

«Մահ իմացեալ անմահութիւն է, մահ ոչ իմացեալ՝ մահ», — ասում է մեր ոսկեծղիկ պատմագիր Նղիշեն:

Մեր նահատակների մահը իմացված մահ է. նրանք քրիստոնեության խաչը կրծքներին, հայրենասիրության զգացումը սրտներին, գուրս են եկել իրենց ժամանակի տգիտության, խավարի և բռնության դեմ ու ընկել որպես հաղթական զինվորներ, բայց չեն մեռել, որովհետև նրանց հիշատակը հետնորդների սրտում մնացել է անմար ու գործը շարունակվել սերունդների կողմից:

Թո՛ղ օրհնեալ լինի նրանց հիշատակը այժմ և միշտ և հավիտյանս հավիտենից, ամեն:





Մ Ա Յ Ր Ա Թ Ո Ռ Ո Ւ Մ

ՄԱՅՐ ԱԹՈՌԸ ՎԵՐԱԿԱՌՈՒՅՄԱՆ
ՃԱՆԱՊԱՐԶԻՆ

Անցան Ազգային-եկեղեցական ժողովի գումարման, Ամենայն Հայոց Հայրապետի ընտրության և օծման, Սրբալույս Մեռնի օրհնության և եպիսկոպոսական ձեռնադրության խանդավառ ու պատմական օրերը և Մայր Աթոռը նորից ներամփոփվեց իր վանական շրջանակի մեջ։ Նորընտիր Հայրապետը երիտասարդական կորովով ձեռնամուխ եղավ առաջին իսկ օրից Մայր Աթոռի հոգևոր-վանական, մշակութային, տնտեսական կյանքի վերակառուցման ծանր ու պատասխանատու աշխատանքներին։ Վստահ ենք, որ հայ հավատացյալ ժողովուրդը արտագին ուրախությամբ պիտի ողջունի Մայր Աթոռի վերակառուցման առաջին և հուսադրիչ աշխատանքները։

ՄԱՅՐ ԱԹՈՌ Ս. ԷՋՄԻԱՇԻՆ
ՄԻԱԲԱՆՈՒԹՅԱՆ ԿԱՆՈՆԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆԸ

Ամենայն Հայոց ազգընտիր Կաթողիկոս և Մայրազույն Պատրիարք Տ. Տ. Վազգեն Ա. Հայրապետը մշակել է Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնի միաբանության հատուկ Կանոնադրությունը։

Միաբանական առաջին ժողովում, որին ներկա էր Նորին Վեհափառությունը, կարգացվեց սույն Կանոնադրությունը և միահամուռ ընդունելություն գտավ միաբանության բոլոր անդամների կողմից։

«ԷՋՄԻԱՇԻՆ» ԱՄՍԱԳՐԻ
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆՈՒՄ

Ամբողջովին գիտական աշխատանքի անցնելու կապակցությամբ պրոֆ. Ա. Աբրահամյանը իր դիմումի համաձայն ազատված է «Էջմիածին» ամսագրի խմբագրի տեղակալի պարտականություններից և Վեհափառ Հայրապետի հրամանով խմբագրի տեղակալ և նշանակված պրոֆ. Առաքել Առաքելյանը։

ՄԻԱԲԱՆԱԿԱՆ ՍԵՂԱՆԱՏՈՒՆԸ

Նորին Սրբության հրամանով կազմակերպվեց ընդհանուր միաբանական սեղան, որը հավասարապես սպասարկում է միաբանության և Հոգևոր Ծեմարանի սաներին։

Նոյեմբերի 7-ին միաբանական սեղանատան բացման արարողությանը ներկա եղավ Վեհափառ Հայրապետը և ճաշեց միաբանների հետ։

Միաբանական սեղանատան վարիչ նշանակված է հոգեշնորհ Տ. Մաշտոց արեղաԹաղիբյանը։

ԵՐԻՏԱՍԱՐԳ ՄԻԱԲԱՆՆԵՐԸ
ՊԱՏՐԱՍՏՎՈՒՄ ԵՆ ՔԱՐՈՋՉՈՒԹՅԱՆ

Նորին Ս. Օծություն Վեհափառ Հայրապետի ամենօրյա և հատուկ հոգատարության առարկա են միաբանության երիտասարդ անդամները։ Հոգևոր կյանքի լավագույն կերպով պատրաստվելու և քարոզչության արվեստում փորձառություն ձեռք բերելու նպատակով հայրապետական կարգադրու-

թյամբ, շաբաթվա մեջ երկու անգամ, Մայր Տաճարում հերթով քարոզ են խոսում երիտասարդ հոգևորականները: Մինչև հիմա քարոզել են բարձրապատիվ Ս. Կոմիտաս վարդապետ Տեր-Ստեփանյանը, հոգեշնորհ Տ. Նղիշե, Տ. Հայրիկ, Տ. Վահան, Տ. Պարգե, Տ. Մուշեղ, Տ. Տիրայր և Տ. Մաշտոց աբեղաները:

Քարոզներին միշտ ունկնդրում է Վեհափառ Հայրապետը և իր ներկայությամբ քաջալերում է երիտասարդ քարոզիչներին:

ՀԱՅԱՍՏԱՆՈՒՄ ՍՈՎԵՏԱԿԱՆ ԿԱՐԳԵՐԻ ՀԱՍՏԱՏՄԱՆ 35-ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՐՁԸ

Նոյեմբերի 29-ին՝ Հայաստանում սովետական կարգերի հաստատման 35-րդ տարեդարձի օրը, Մայր Տաճարում կատարվեց հանդիսավոր մաղթանք՝ ներկայությամբ Վեհափառ Հայրապետի, ի բարգավաճումն և ի բարօրություն ամբողջ հայության պաշտելի Մայր Հայրենիքի՝ Սովետական Հայաստանի, Պատարագիչ գերաշնորհ Տ. Սահակ եպիսկոպոս Տեր-Հովհաննիսյանը խոսեց հայրենաշունչ քարոզ:

Արարողությունից հետո Վեհափառ Հայրապետը հետևորդ ունենալով միաբանությունը, Ճեմարանի ուսանողներն ու ներկա ժողովուրդը, բարձրացավ Հոգևոր Ճեմարանի փոքր դահլիճը և նախագահեց օրվա տոնի առթիվ կազմակերպված հանդեսին, որը ղեկավարեց Ճեմարանի վերատեսուչը:

Նղան ուղերձներ, բանաստեղծություններ, մեներգներ և խմբերգներ: Հանդեսին բանախոսեց Ճեմարանի դասախոս պ. Ա. Նազարյանը. նա նկարագրեց սովետական կարգերի հաստատումից առաջ Հայաստանի ողբալի դրությունը և տխուր անցյալին հակադրեց վերածնված Հայրենիքի փառահեղ ներկան:

Հանդեսի վերջում փակման խոսքով Վեհափառ Հայրապետը գոհունակություն հայտնեց հանդեսի կազմակերպման առթիվ:

Վեհափառի «Պահպանիչ»-ից հետո հանդեսը փակվեց քառաձայն «Բա՛մ, փորոտան» երգով:

ԱՅՅՅԵԼՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ Ս. ԷԶՄԻԱՍԻՆ

Մայր Տաճարի վերանորոգումից հետո, մոտ ու հեռու վայրերից հայ հավատացյալներ գալիս են համազգային ուխտավայր Մայր Աթոռ՝ ծնրադրելու Ս. Լուսավորչի կանթեղի առաջ և օրհնությունն ստանալու Լուսավորչի արժանավոր հաջորդ Նորին Ս. Օծություն վաղգեն Ա. Կաթողիկոսի Այցելուների և ուխտավորների թվում են նաև օտար հյուրեր և պատվիրակություններ:

Սույն թվի նոյեմբեր ամսին Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածին են այցելել հետևյալ պատվիրակությունները.

Նոյեմբերի 2-ին. Սովետական Միության հետ մերձեցման Նոր-Ջեյանդական ընկերության պատվիրակությունը՝ գլխավորությամբ Զոն Հոլլի:

Նոյեմբերի 3-ին. շին ճարտարապետների և քաղաքաշինարարների պատվիրակությունը, որին գլխավորում էր Զինական Ժողովրդական Ռեսպուբլիկայի Պետական հորհրդի Քաղաքային շինարարության գլխավոր վարչության պետ Վան Լին:

Նոյեմբերի 4-ին. իտալացի գրող Կարլո Լևին, որին ուղեկցում էին Համամիութենական Սովետական գրողների միության աշխատակից Բրեյտուրդը և Մնացականյանը: Նույն օրն այցելեց նաև շին ճարտարապետների մի այլ խումբ:

Նոյեմբերի 11-ին. Ռումինիայի մայրաքաղաք Բուխարեստից՝ Վիկտոր Պետրովիչ Տելիբան:

Նոյեմբերի 12-ին. Ռումինական Ժողովրդական Ռեսպուբլիկայի վաստակավոր արտիստուհի, Պետական մրցանակի լուրեհատ Զինաիդա Պալլին և ռումինական օպերայի արտիստ Կարպիս Զոբյանը: Ամենայն Հայոց Հայրապետ Վեհափառ Տ. Տ. Վաղգեն Ա. Կաթողիկոսը բարեհաճեց ընդունել հյուրերին:

Նոյեմբերի 13-ին. Կոլումբիայի և Մոնդոլիայի պատվիրակությունները:

Նոյեմբերի 17-ին. Ալբանական Ժողովրդական Ռեսպուբլիկայի լուսավորության և կուլտուրայի գործիչների պատվիրակությունը՝ գլխավորությամբ Ալբանական Ժողովրդական Ռեսպուբլիկայի կուլտուրայի և լուսավորության մինիստր Ռամես Ալիսանի:

Ավագ լուսարար գերաշնորհ Տ. Սահակ եպիսկոպոս Տեր-Հովհաննիսյանի կողմից Մայր Տաճարի մասին տրված պատմական տեղեկությունները մեծ հետաքրքրությամբ լսում էին բոլոր այցելուները:

ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆ ԲԵՄ

Նորին Վեհափառության Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Տ. Տ. Վազգեն Ա. կարգադրությամբ նույնները և ղեկավարներ ամիսներին Ս. Էջմիածնի միաբանները Մայր Տաճարում կարդացել են քարոզներ:

Քարոզ են կարդացել հետևյալ միաբանները.

1. Կոմիտաս վարդապետ. բնաբան՝ «Տէր, եթէ զըրթունս իմ բանաս, բերան իմ երգեսցէ զօրհնութիւնս քո» (10 նույնների):

2. Հայրիկ արեղա. բնաբան՝ «Ապաշխարեցէք, զի մերձեալ է արքայութիւնն երկնից» (17 նույնների):

3. Վահան արեղա. բնաբան՝ «Զի ոչ գիտէք, եթէ Տաճար էք Աստուծոյ» (19 նույնների):

4. Կոմիտաս վարդապետ. բնաբան՝ «Եւ սերմնացան սերմանել զսերմանիս իւր...» (22 նույնների):

5. Նղիշ արեղա. բնաբան՝ «Ուր են ժողովեալ երեք հոգի յանուն իմ, անդ եմ ես ի մէջ նոցա» (24 նույնների):

6. Պարզե արեղա. բնաբան՝ «Եկայք շինեսցուք սուրբ զխորանն լուսոյ, քանզի ի սմա ծագեաց մեզ լոյս ի Հայաստան աշխարհի» (26 նույնների):

7. Վահան արեղա. բնաբան՝ «Մոլորեցայ ես որպէս զոչխար կարուեալ, խնդրեալ զծառայս քո, Տէր, զի զպատուիրանս քո ես ոչ մոռացայ» (Ս. Հռիփսիմեան, 27 նույնների):

8. Սահակ եպիսկոպոս. Մաղթանք և քարոզ Սովետական Հայաստանի 35-րդ տարեդարձի առթիվ (29 նույնների):

9. Մաշտոց արեղա. բնաբան՝ «Երանի խաղաղարարաց» (31 նույնների):

10. Մուշեղ արեղա. բնաբան՝ «Աչք ամենեցուն ի քեզ յուսան և դու տաս նոցա կերակուր ի ժամու» (3 ղեկավարների):

11. Հայրիկ արեղա. բնաբան՝ «Արթուն կացէք, զի ոչ գիտէք զօրն և ոչ զժամն» (տասը կույսեր, 10 ղեկավարների):

12. Նղիշ արեղա. բնաբան՝ «Վաճառեցէք զինչս ձեր և տուր աղքատաց» (12 ղեկավարների):

13. Տիրայր արեղա. բնաբան՝ «Երուսաղէմ, Երուսաղէմ, թէ մոռացայց զքեզ» (17 ղեկավարների):

14. Կոմիտաս վարդապետ՝ փարիսեցու և մաքսավորի առակի մասին (20 ղեկավարների):

15. Վահան արեղա՝ բարեսիրտ սամարացու առակի մասին (22 ղեկավարների):

16. Մուշեղ արեղա՝ քանքարների առակի մասին (24 ղեկավարների):

17. Պարզե արեղա՝ Ս. Ստեփանոսի նահատակության մասին (25 ղեկավարների):

ՄԱՅՐ ԱԹՈՒ Ս. ԷԶՄԻԱՇՆԻ ԹԱՆԳԱՐԱՆԸ

Վեհափառ Հայրապետի անմիջական հրահրությամբ և Մայր Տաճարին կից եկեղեցական-հնագիտական թանգարանի հանձնաժողովի աշխատանքների շնորհիվ վարձ ժամանակում կազմվեց երեք բաժիններից բաղկացած պատմական թանգարանը, որպեսզի Մայր Աթոռի մի շարք նվիրական սրբություններն ու հնագիտական արժեք ներկայացնող իրերը մատչելի դառնան բարեպաշտ ուխտավորներին: Թանգարանում գտնվում են հնադարյան Մայր Տաճարի բոլոր սրբազան մասունքները, եկեղեցական թանկարժեք անոթներ, բոլորն էլ ցուցակագրված և գեղեցիկ ապակյա դարակների մեջ դարսված: Թանգարանի մասին մեր հաջորդ համարներում կտրվի լրիվ նկարագրություն:

ՎԵՀԱՓԱՌ ՀԱՅՐԱՊԵՏԻ ՄՈՐ ԺԱՄԱՆՈՒՄԸ ՄԱՅՐ ՀԱՅՐԵՆԻՔ ԵՎ Ս. ԷԶՄԻԱՇՆԻ

Դեկտեմբերի 27-ին Ս. Էջմիածին ժամանեց Նորին Ս. Օծոթյուն Վեհափառ Հայրապետի մայրը՝ տիկին Սիրանուշ Պալճյանը, ընկերակցությամբ ռումինահայ թեմի քարտուղար պ. Հովհաննես Գալփաքճյանի:

Վեհափառի մորը զինավորելու համար Մոսկվա էր մեկնել Մայր Աթոռի տնտեսաֆինանսական գործերի վարիչ պ. Հմայակ

Սեղագրյանը: Երևանի կայարանում իր սիրելի մորը դիմավորեց անձամբ Վեհափառ Հայրապետը: Հուզիչ ու սրտազրափ էր մոր և որդու հանդիպումը...:

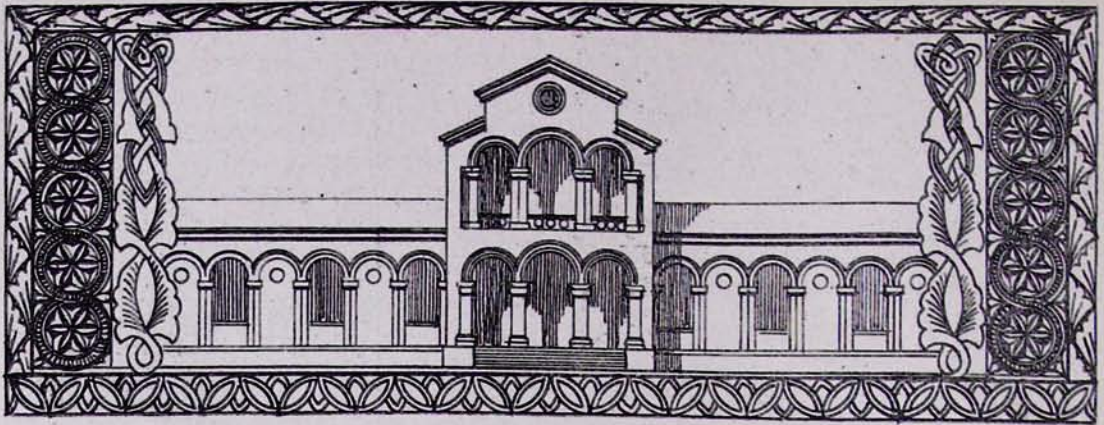
Երջանի՜կ որդի և բախտավոր մայր:

**ԳՐԱՅ ՔԱՂԱՔԻ ԱՍՏՎԱԾԱՐԱՆԱԿԱՆ
ՖԱԿԱՌԻՏԵՏԻ ԴԵԿԱՆ ՀԱՅՐ ՄԱՐՍԵԼ
ՌԵՏԻՆԿԻՆ ՎԵՀԱՓԱՐՈՒ ՄՈՏ**

Դեկտեմբերի 20-ին, ընկերակցությամբ ՍՍՌՄ Մինիստրների Սովետին կից Կրոնական պաշտամունքների գործերի խորհրդի

Նախագահ պ. Պոլյանսկու և Հայկական ՍՍՌ Մինիստրների Սովետին կից Հայ եկեղեցու գործերի խորհրդի նախագահ պ. Հրաչյա Գրիգորյանի, Վեհափառ Հայրապետին այցելեց Ավստրիայի Գրաց քաղաքի աստվածաբանական ֆակուլտետի դեկան Հայր Մարսել Ռետինկին: Հարգելի հյուրը մեծարվեց Մաղկյա դահլիճում, զրույց ունեցավ Վեհափառ Հայրապետի հետ, այցելեց Մայր Տաճարը, թանգարանը, Հոգևոր Ճեմարանը և լավագույն տպավորություններով մեկնեց Մայր Աթոռից:





Ս. ԷՋՄԻՍՇՆԻ ՀՈԳԵՎՈՐ ՃԵՄԱՐԱՆԻ 1955—1956 ՈՒՍՈՒՄՆԵԿԱՆ ՏԱՐԵԾՐՋՆԻ ԲՆՑՈՒՄԸ

Հոկտեմբերի 17-ին, երկուշաբթի առավոտ, Ամենայն Հայոց Վեհափառ Կաթողիկոս Տ. Տ. Վազգեն Ա.ի բարձր հովանավորությամբ կատարվեց Հոգևոր Ճեմարանի ընթացիկ ուսումնական տարեշրջանի բացումը, որ Կաթողիկոսական ընտրությունների կապակցությամբ սեպտեմբերի 1-ից փոխադրվել էր հոկտեմբերի 17-ին:

Հոգևոր Ճեմարանը դարձել էր մտքի ու հոգու իսկական կենտրոն: Այնտեղ էր Վեհափառ Հայրապետը, այնտեղ էին Գերագույն Հոգևոր Խորհրդի անդամները՝ գերաշնորհ Տ. Սահակ եպիսկոպոսը, Տ. Եզնիկ եպիսկոպոսը, Տ. Վարդան եպիսկոպոսը, միաբանության անդամ վարդապետներ, աբեղաներ, քահանաներ, դպիրներ, դասախոսներ և ուսանողներ:

Վեհափառ Հայրապետի և հոգևորական ուղեկիցների Ճեմարան մուտքը տեղի ունեցավ որոտագին ծափահարությունների մեջ: Այսպես, հավաքված ընդարձակ դասարանում, կատարվեցին մատթանք, օրհնյալ ջրով օրհնություն Հոգևոր Ճեմարանի չորս ծագերի և կրոնական պատշաճ արարողություն, որից հետո միառատույն ալ. Մարտիրոս Տեր-Ստեփանյանը, կարճ և կուռ ուղերձով խընդրեց Նորին Վեհափառության՝ տալ Հայրապետական օրհնությունը, որպեսզի աստվածա-

յին շնորհն ու պաշտպանություն անպակաս լինեն Հոգևոր Ճեմարանի վրա, որպեսզի ուսանողների և ուսուցիչների աշխատանքը կատարվի խաղաղությամբ և արդյունաշատ՝ հօգուտ Հայաստանյայց Առաքելական Եկեղեցու և հայ ժողովրդի:

Վեհափառ Հայրապետին ուղղյալ դրավոր ուղերձով Գ դասարանի ուսանող Սանդրո Բեհրուդյանը (ուրարակիր դպիր) Ճեմարանի ուսանողության անունից կարգաց ուղերձ ուղղված Ամենայն Հայոց Վեհափառ Կաթողիկոս և Մայրագույն Պատրիարք Տ. Տ. Վազգեն Ա.ին:

Վեհափառ Հայրապետը, ի պատասխան ուղերձների խոսած բովանդակալից ճառով, նշելուց հետո, թե ինքն էլ անցյալում եղել է մանկավարժ ուսուցիչ և սիրել գիրն ու գրականությունը, դպրոցը, աշակերտներին, խոսքն ուղղեց Ճեմարանի ուսանողներին և աշակես խրատեց. «Պետք է սիրել այն գործը, որին լծվել եք: Պետք է սիրել այն նպատակը, որին հետամուտ եք: Պետք է սիրել Հայաստանյայց Եկեղեցին, որին ապագա ծառայողները պիտի լինեք: Իզուր է եկել և Հոգևոր Ճեմարան ընդունվել այն երիտասարդը, որ սեր չունի իր լծված աշխատանքի, իր հետամտած իդեալի՝ ծառայել Եկեղեցու և Հոգևոր Ճեմարանի՝ արտաքինով համեստ,

բայց կոչումով մեծ այս հաստատության հանդեպ: Հոգևոր կոչման վեհությունն ու նվիրականությունը բացատրելուց հետո, Վեհափառ Հայրապետն այսպես եզրափակեց իր իմաստալից խրատականը:

«Եթե այսօր երգով ու աղոթքով կատարեցինք Հոգևոր Ժեմարանի 1955—1956 ուսումնական տարեշրջանի բացումը, դա ձևականություն չէ: Մենք հավատում ենք, որ մեր գործը սուրբ է և նվիրական: Մենք այդ սուրբ և նվիրական գործը սկսեցինք մաղթանքով, երգով և աղոթքով, այն հաստատ հավատով, որ Աստված շնորհներ պիտի տա և Դուք պիտի դառնաք Քրիստոսի ճշմարիտ աշակերտները, Հայ Եկեղեցու հավատարիմ սպասար-

կողները, հայ հավատացյալ ժողովրդին մխիթարություն բաշխող վեհանձն հոգևորականներ»:

Գերագույն Հոգևոր Խորհրդի ատենապետ և Մայր Տաճարի ավագ լուսարար գերաշնորհ Տ. Սահակ եպիսկոպոս Տեր-Հովհաննիսյանի քաջալերական խոսքերից հետո նորին Ս. Օծություն Վեհափառ Կաթողիկոսը տվեց իր հայրապետական օրհնությունը Հոգևոր Ժեմարանի ուսանողության, ուսուցչական կազմին և վերատեսչության: Հանդեսը վերջացավ Վեհափառ Հայրապետի «Պահպանիչ»ով և ուսանողների երգած «Էջ Միածինն ի հօրէ» շարականով:

ՃԵՄԱՐԱՆԱՍԵՐ





ՀՈԳԵԾՆՈՐՀ ՄՍԵՏՈՑ ԱՐԵՂԱ ԹԱՋԻՐՅԱՆ



Մաշտոց արեղա Թաջիրյանը ծնվել է 1895 թվականի դեկտեմբերի 24-ին, Թյուրքիայի Կեսարիա քաղաքի Կերմիր (Կարմիր) գյուղաքաղաքում։ Նրա աշխարհական անունը եղել է Դավիթ։

Իր նախնական կրթությունը ստացել է ծննդավայրի Պարթևյան վարժարանում։ 1912 թվին աշակերտել է Կեսարիայի Ս. Կառապետ վանքի ճեմարանին և 1915 թվին փախլոմ կերպով ավարտել նրա դասընթացը։

1915—1918 թվականներին, տարագրության օրերին, աքսորվել է և հրաշքով ազատվելով մահից, անցել է Նվրդա և Փարիզում հետևել իրավաբանության և պատմության ֆակուլտետներին և մասնագիտացել Մերձավոր Արևելքի ժողովուրդների պատմության մեջ։

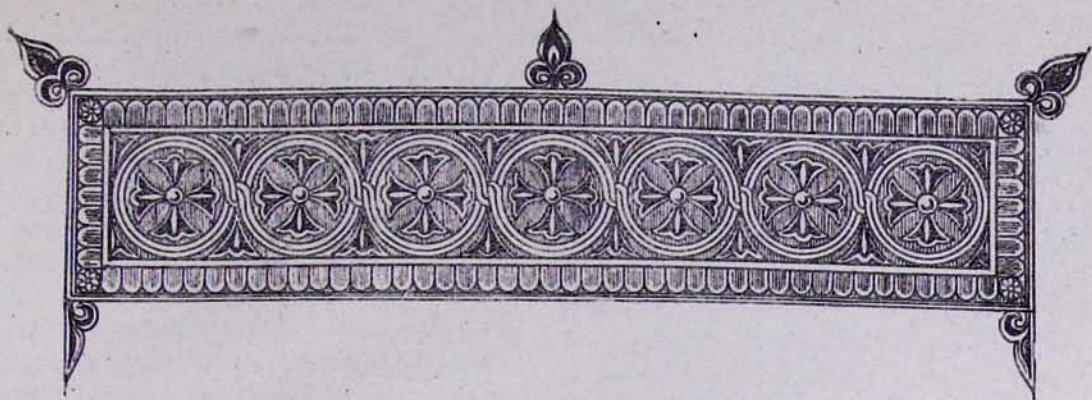
Աշխատակցել է մի շարք թերթերի և ժուռնալների։ Ապա բնակություն հաստատելով Բեյրութում (Լիբանան), մասնակցել է ազգային-հասարակական կյանքի։

Հայրենիք վերադառնալով 1947 թվին, աշխատակցել է Հայկական ՍՍՌ Գիտությունների ակադեմիայի «Տեղեկագրին»։

Հոգևորականության կոչում զգալով իր մեջ, սույն թվականի օգոստոսին դիմել է Ս. Էջմիածնի Գերագույն Հոգևոր Խորհրդին՝ կուսակրոն քահանա ձեռնադրվելով Մայր Աթոռի միաբան դառնալու համար։ Գերագույն Հոգևոր Խորհրդի կարգադրությամբ սույն թվականի սեպտեմբերի 7-ին և 8-ին, Ս. Գայանեի տաճարում, ձեռամբ Մայր Տաճարի ավագ լուսարար գերաշնորհ Տ. Սահակ եպիսկոպոս Տեր-Հովհաննիսյանի, ընդունել է եկեղեցական առաջին շորս աստիճանների հետ միասին սարկավագության աստիճանը։ Սեպտեմբերի 10-ին, Ս. Հովհաննիսի մեկ տաճարում, ձեռնադրվել է կուսակրոն քահանա՝ Մաշտոց վերանվանմամբ։ Ձեռնադրության, ինչպես և վեղարի տվչության հանդիսավոր արարողությունները կատարվել են ձեռամբ Տ. Սահակ եպիսկոպոսի և ներկայությամբ հոծ հավատացյալների։

Հոգեշնորհ Տ. Մաշտոց արեղա Թաջիրյանը, սույն թվականի հոկտեմբերի 7-ին, Ազգային-եկեղեցական ժողովի կողմից ընտրվեց վանքի վերստուգիչ հանձնախմբի անդամ։





ՈՒԹ ՆՈՐ ՍԱՐԿԱՎԱԳՆԵՐ



Ոգևոր Ճեմարանի շրջանավարտ վեց սարկավազների արեղա ձեռնադրվելուց հետո Մայր Տաճարում սպասարկում էին Ճեմարանի ուսանողները։ Այդ ուսանողները Ճեմարանի վերատեսչին ներկայացրել էին դիմում՝ հոգևոր կոչում ընդունելու համար։ Հոգևոր Ճեմարանի վերատեսուչը միջնորդություն է հարուցել և խնդրել Նորին Ս. Օծուխյան՝ թուլյատրելու սարկավազության աստիճան շնորհել Ճեմարանի յոթ ուսանողների։ Հիշյալ ուսանողները ցուցաբերել են հմտություն եկեղեցական արարողությունների մեջ և աչքի են ընկնում իրենց նվիրվածությամբ և առաքինի վարք ու բարքով։

Նորին Վեհափառությունը բարեհաճեց թուլյատրել սարկավազության աստիճան շնորհել Հոգևոր Ճեմարանի յոթ ուսանողի և մի նախկին ուրարակրի։

Ութ սարկավազների ձեռնադրությունը տեղի ունեցավ Մայր Տաճարում նոյեմբերի 27-ին, կիրակի օրը, սուրբ պատարագին։ Ձեռնադրությունը կատարեց պատարագիչ ավագ լուսարար գերաշնորհ Տ. Սահակ եպիսկոպոս Տեր-Հովհաննիսյանը։ Խարտավիլակն էր Տ. Կոմիտաս վարդապետը։ Եպիսկոպոսական պատարագին և ձեռնադրության հանդիսավոր արարողության ներկա էին Ամենայն Հայոց Վեհափառ Հայրապետը և Գերագույն Հոգևոր Խորհրդի անդամները։

Նորընծա սարկավազներն են.

1. Ազատ Արմենակի Սանթուրյան, սեբանտացի, հայրենադարձ Լիբանանից, Ճեմարանի ուսանող.

2. Խորեն Հարությունի Պալյան, սսեցի, հայրենադարձ Սիրիայից, Ճեմարանի ուսանող, ջահընկալ.

3. Հովհաննես Մխիթարի Դանիելյան, վրացական ՍՍՌ մայրաքաղաք Թբիլիսիից, ջահընկալ, քահանա ձեռնադրվելու է ընթացիկ կրթաշրջանի վերջում.

4. Կարապետ Աբրահամի Բենիկյան, մարաշցի, հայրենադարձ Լիբանանից, Ճեմարանի ուսանող, ջահընկալ.

5. Սարգիս Արտաշիսի Բենթուդյան, Ադրեքանական ՍՍՌ Նուխի քաղաքից, Ճեմարանի ուսանող, ջահընկալ.

6. Գառնիկ Ահարոնի Մառուկյան, ադանացի, հայրենադարձ Հունաստանից, Ճեմարանի ուսանող, ջահընկալ.

7. Պետրոս Գառնիկի Բերբերյան, բաղնշցի, հայրենադարձ Եգիպտոսից, Ճեմարանի ուսանող.

8. Գաբեգին Տ. Նշանի Տեր-Նշանյան, (Կզըլգյուղյան), շոքր-մարզպանցի (Դյորտ-Յուլ—Կիլիկիա), հայրենադարձ Երուսաղեմից։

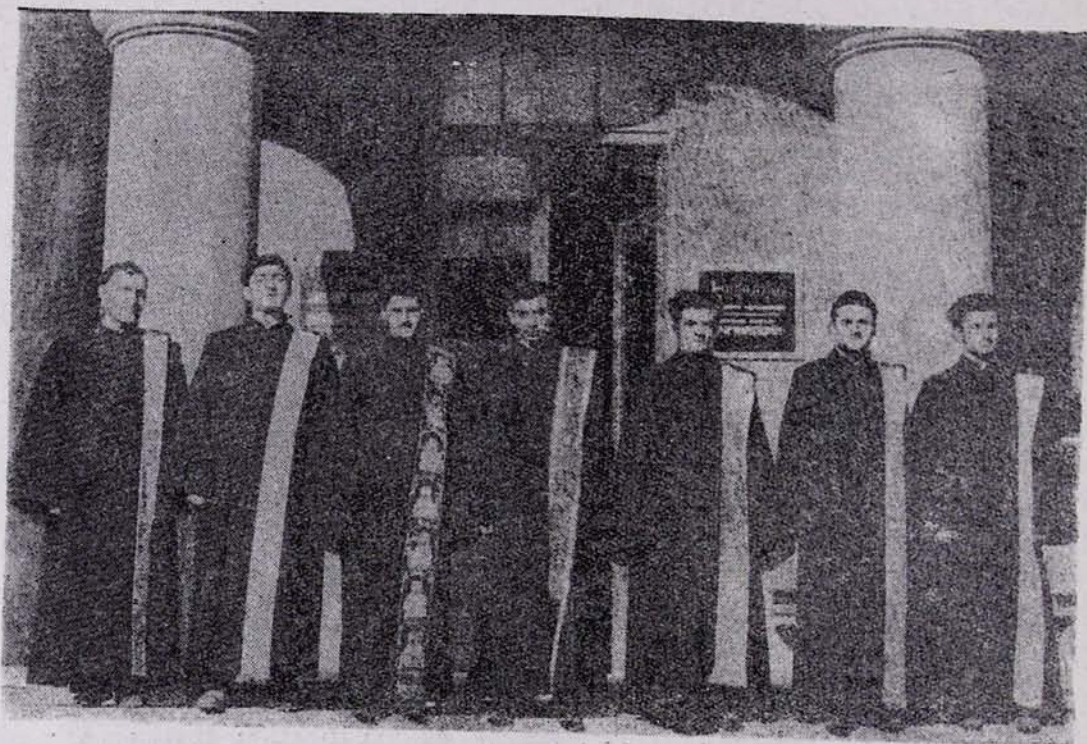
Պատարագիչ սրբազանը ձեռնադրության արարողությունից հետո նորընծա սարկավազներին կարգաց հետևյալ հայրական հորդորը.

«Սիրելի՛ սարկավազներ:

Դուք այսօր ձեռնադրության մարժանացաք սարկավազության աստիճանի:

Որպես ճեմարանի սաներ և կրթված անձինք, ինքներդ լավ հասկանում եք, թե ի՞նչ ծանր պարտականություն վերցրիք ձեզ վրա: Անշուշտ գիտեք և այն, որ դուք ձեր մարդկային ուժերով անկարող պիտի լինեք կրել այդ ծանր լուծը և միայն Ս. Հոգու շնորհն է, որ ձեզ ուժ ու եռանդ է տալու՝ կատարելու պարտքի մեծ գիտակցությամբ ժողովրդի հոգևոր հովվությունը:

Ինձ թվում է, որ հենց այդ դիտավորության մեջ էլ դուք մտնում եք հայ հոգևորականության շարքերը: Նրանց հոգևոր կյանքը ձեզ համար նշանաբան և սրբություն սրբոց պետք է լինի: Հայ Եկեղեցու ավանդությունները, սովորությունը, կենդանի հավատը առևտված և ամբողջ նվիրվածությունը Հայաստանյայց Առաքելական Եկեղեցուն՝ կրնան ձեր զենքը: Բավական է մի փոքր թիրանաք ձեր պարտականությունների մեջ, երկմտություն առաջ դա ձեր կրոնական հա-



Մայր Աթոռի նոր սարկավազներ

Դուք ձեր կյանքում տեսել եք շատ հոգևորականների, որոնք ուժեղ տպավորություն են թողել ձեզ վրա թե՛ իրենց առաքինի կյանքով, թե՛ հավատով և թե՛ ժողովրդին ծառայելու նվիրվածությամբ:

Դուք ծանոթ եք եկեղեցական պատմության, կարդացել և ուսումնասիրել եք մեր երջանկահիշատակ կաթողիկոսների, եպիսկոպոսների վարդապետների, քահանաների անձնվեր ծառայությունները հայ ազգին և ոգևորվել նրանց կատարած գործերով:

յացքների մեջ, դուք նրանց հիշատակը ունատակ տված կլինեք:

Որքա՞ն ուրախ ու երջանիկ եք, որ արժանացել եք ազգւոս նորընտիր սիրեցյալ Վազգեն Ա. Վեհափառ Կաթողիկոսի ուշադրության, որի հրամանով այսօր արժանացրի ձեզ սարկավազության աստիճանի:

Սարկավազությունը փոքր պաշտոն չէ: Առաքելական դարում, երբ քրիստոնյաների թիվը շատացավ, առաքյալները չէին կարողանում սպասարկել նորահավատ քրիս-

տոնյաներին, ուստի ընտրեցին յոթը սարկավազներ: Նրանցից մինը եղավ Ս. Ստեփանոս սարկավազը, որը նահատակվեց քրիստոնեական կրոնի համար: Նա հիշեց Հիսուսի խաչի վրա կրած տանջանքներն ու արտասանած խոսքերը և ասաց. «Տե՛ր, ների՛ր սրանց, քանի որ չեն իմանում, թե ի՛նչ են անում»: Այդ պատճառով նա անցավ սրբերի շարքը: Այդ մեծ նահատակի և առաջին մարտիրոսի հիշատակը տոնում է քրիստոնեական եկեղեցին:

Հոգևորականը իր սրբակրոն կյանքով, իր կրոնական կենդանի հավատով թե՛ դուրսը և թե՛ եկեղեցում հոգևորականին վայելուչ կյանքով պիտի օրինակ հանդիսանա իրեն հանձնված հոտին:

Մաղթում եմ առողջություն, հաջողություն ձեր ընտրած նոր ասպարեզի մեջ»:



Հավարտ պատարագի նորընծա սարկավազները, իրենց վերատեսչի առաջնորդությամբ, Վեհարանի դահլիճում ներկայացան Ամենայն Հայոց ազգընտիր Հովվապետին և պատկառելի Գերագույն Հոգևոր Խորհրդին: Ներկա էին նաև միաբանության բոլոր անդամները:

Երբ սարկավազները համբուրում էին ազգընտիր Հայրապետի Ս. Աջը, բարձրապատիվ Ս. Կոմիտաս վարդապետը հակիրճ ուղերձով նրանց որակեց առաջին եվե՛ր՝ ընդայաբերված նորին Վեհափառության ընտրությունից և օծումից հազիվ երկու ամիս հետո: Վեհափառ Հայրապետը ժպտաշուրթն հայտնեց, թե ուրախությամբ էր ընդունում Հայաստանյայց եկեղեցու պայծառության և ուժեղացման ծառայելու կոչում ունեցող այս կենդանի եվե՛րը: Խոսք առավ Գերագույն Հոգևոր Խորհրդի անդամ պրոֆ. Առաքել Ա.

ռաքելյանը, որ նշեց, թե ներկա դարը գիտության դար է, և հորդորեց սարկավազ ուսանողներին դինվել գիտությամբ, լավագույն կերպով ծառայելու Հայաստանյայց եկեղեցուն ու հայ ժողովրդին և անձնվիրաբար պաշտպանելու հայ ժողովրդի գերագույն շահերը: Ապա Հոգևոր Ընթարանի վերատեսուչ պ. Մարտիրոս Տեր-Ստեփանյանը Նորին Վեհափառության և Գերագույն Հոգևոր Խորհրդի անդամներին ներկայացրեց ընդհանրական սարկավազներին անուն-ազգանուններով:

Վեհափառ Հայրապետի հրավերով ներկաները մտան Վեհարանի սեղանատունը, որտեղ ճոխ սեղան էր պատրաստված ի պատիվ նորընծա սարկավազների:

Սեղանի շուրջը բաժակաճառեր արտասանեցին գերաշնորհ Ս. Սահակ եպիսկոպոսը, Ս. Գարեգին ծայրագույն վարդապետը, Գերագույն Հոգևոր Խորհրդի անդամ պրոֆ. դոկտ. Արարատ Ղարիբյանը, հոգեշնորհ Ս. Հայրիկ և Ս. Վահան արեղաները, Հոգևոր Ընթարանի վերատեսուչը և դասախոսներից պ. Արթուր Հատիտյանը, նորընծա Խորհն սարկավազ Պալյանը և Սարգիս (Սանդրո) սարկավազ Բեհբուդյանը: Ս. Կոմիտաս վարդապետը մեներգեց «Տէ՛ր, կեցո՛ւ» մաղթերգը, երգվեցին «Էջ Միածինն ի Հօրէ՛» շարականը, «Հայրապետական մաղթանք»-ը և տեղումսկան աղոթք «Հայր մեր»-ը:

Նորին Վեհափառությունը հույս հայտնեց, թե մոտիկ ապագայում Ս. Էջմիածինը տրպես փարոս իր լույսը պիտի տարածեր հանուր աշխարհի հայություն:

Հայրապետական օրհնությունն ստանալուց հետո ներկաները ընդհանրապես հայտնելով հրաժեշտ տվեցին Ամենայն Հայոց արժանընտիր Հայրապետին:

ՀԱՆԳԻՍԱԿԱՆ





2. ՎՐԴ. ՄՈՒՇՅԱՆ

Է Ջ Մ Ի Ա Ր Ի Ն

Ձ ո ն Վ Ե Ն ա փ ա ո ի ն

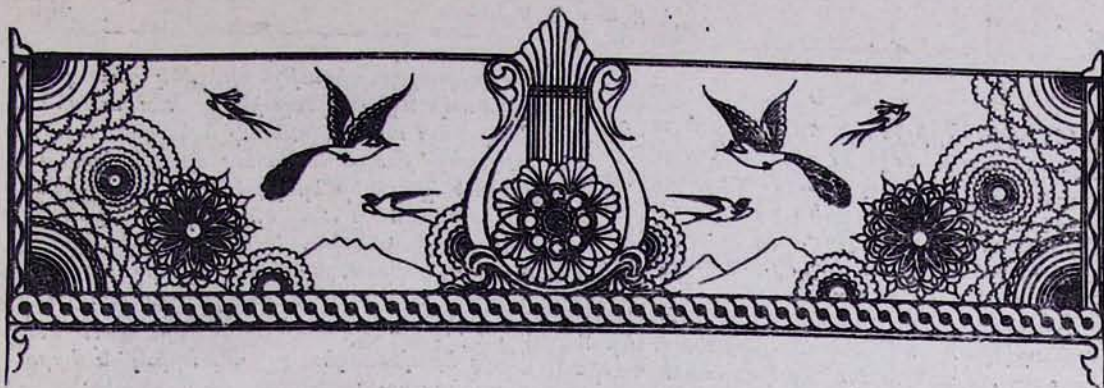
Արարատի երկնափն պատկերին դեմ հաղթ կեցած
Էջմիածի՛ն, երբ այսօր, կրվեցընես մըքամած
Սըգո շրդարշը դեմֆեղ, պարման հոգիս անգամ մ'ալ
Կնընըվի իր որդին գտնող մօր պես տառապյալ:

Տարիներու կարոտե վերշ, երբ հիմա շուփիդ տակ
Ծրվարած Քե՛զ կըդիտեմ, կընշմարեմ շատ հստակ
Քու ապագա փառքդ մեծ, որ վստահ եմ, պիտ' ըլլա
Այնքան փայլուն, որքան չէ կրցած ըլլալ մինչ հիմա....:

Ո՛վ պապերուս անսակարկ արյամբ կերտված հուշարձան,
Պանդխտածին որդիներդ, իրենց նայվածքն յաղքական
Միշտ հավատով Քե՛զ հառած պիտի փարին հետ այսու,
Որ Դուն դառնաս անխորտակ ու ըլլաս ջան լուսատու:

Ու նորոգված գմբեթիդ կամարներուն տակ ընդմիշտ
Գահակալիդ նորած բող պատգամներն հնչեն միշտ,
Որպեսզի մենք՝ բափառող, վրտարանդի գավակներդ,
Հառած մեր ա՛յբը Քեզի, տանինք շողեր բոբր լույսեդ:





ԱՂԱՎՆԻ ՄԵՍՐՈՊԵԱՆ

ՀՈՒՇԵՐ ԿՈՄԻՏԱՍԻ ՄԱՍԻՆ*



արիդի հայոց առաջնորդ Վոսմաշապուհ արքեպիսկոպոս Քիպարյանը 1926-ի աշնան էջմիածին էր եկել: Սրբազանը մեծ սեր ունենալով երաժշտության նկատմամբ, միշտ մոտիկ ու մտերմական հարաբերության մեջ է եղել Կոմիտասին հետ: Վերադարձին, ոտքի արկածի մը հետևանքով, Վոսմաշապուհ սրբազանը քանի մը շաբաթով մնաց Լենինականի հիվանդանոցը:

Օգտվելով առիթն, օր մը, ուսուցչիս՝ Նիկողայոս Տիգրանյանի հետ, գացինք անոր մոտ՝ մեր սիրելի Կոմիտասի մասին տեղեկություններ առնելու համար:

Վոսմաշապուհ սրբազանի պատմածներն առանձնապես ուշագրավ էին հետևյալները.

«Օր մը, երբ հոգեբուժարան գացի, իր կվարտենտով այնտեղ էր նաև քու փոքրիկ շուկակահար եղբայրդ՝ Թորգոմը,— պատմեց սրբազանը: Ինձ արգիլեցին Կոմիտասին մոտենալ: Պարզվեցավ, որ հոգեբուժարանի բժշկապետը փորձ մը պիտի կատարեր այդ օր: Հոգեբուժարանի պարտեզին մեջ, ծառի մը տակ, Կոմիտաս հանգարտ նստած էր: Թորգոմի կվարտետը մեղմ կերպով սկսավ նվագել Շուրերտի մեկ եղանակը: Հազիվ էր վերջացած առաջին մասը, երբ հանկարծ նստած տեղեն վեր ցատկեց Կոմիտաս, և ծառին ճյուղերը կտորտելով, սկսավ պոռալ, որ այլևս չէր ուզեր լսել. «Բա՛վ է, բա՛վ է,— կպոռար ան,— ամո՛թ ձեզ... իզուր մի՛

տանջվեք... Ես կարիք չունեմ դրանց... Ո՛ւր եք կորուսել դուք իմ երգերը...»:

«Ուրիշ օր մը,— պատմեց Վոսմաշապուհ արքեպիսկոպոսը,— երբ հաջողեցա երթալ ներս ու կարոտագին փաթթվիլ իմ սիրեցյալ Կոմիտասիս, անիկա պահ մը վրաս տարօրինակ հայացք մը ձգելն վերջ, երկու ձեռքերով բռնեց ուսս և ցնցեց, ըսելով. «Ասա՛ տեսնեմ, անմահ է այն գործը, որի համար ես մեռա...»: Փորձելով թաքցնել իմ հուզումս ու սարսափս՝ «Դուն անմահ ես, Կոմիտա՛ս...», շշնջացի... և զգացի, որ դանդաղորեն կթուլնային անոր ոսկրոտ մատները իմ ուսիս վրա... և հետո՝ կարծես մոռնալով և՛ իմ, և՛ իր սեփական գոյությունը, Կոմիտաս իր դատարկ նայվածքը սեռեց հեռուն...»:

«Վերջին հանդիպմանս, քանի մը ամիս առաջ,— պատմեց սրբազանը,— Կոմիտասին նախորդ այցելությանս անոր ըրած խընդրանքին համաձայն, «պիժամա» մը տարած էի իրեն՝ որպեսզի «շմրսեր» Պիժաման երբ երկարեցի անոր, «Զե՛ս մոռացել, հա՛... բայց իզուր ես բերել այդ, իզո՛ւր...»,— ըսավ և տարօրինակ ժպիտ մը դեմքին, ավիցուց.— «Թող ողջ մնա իմ ժողովուրդը... ես նրա սրտում երբեք չեմ մրսի...»:

«Կոմիտասի ֆիզիկական արդեն հալումսը էր դարձած և այլակերպված. ան իր խոսքերեն կրացակայք կարծես, այդ խոսողը կարծես ինքը չէր... Սակայն այդ թուլեցին, գիտակցության անսկեկալ հաճախումով մը և ուժերու գերագույն լարումով մը, կարծես պահ մը ան զգաց, որ ավելորդ էր այլևս որևէ խնամք տանիլ իր մարմնին, իսկ իր միակ մխիթարությունը պիտի ըլլար այն, որ ինք չմսեր իր ժողովուրդի սրտին մեջ...»:

*) Հանգուցյալ Աղավնի Մեսրոպյանի սույն հոդվածը գրվել էր իր մահվանից առաջ՝ էջմիածին ամսագրի համարում. ԽՄԲ.:

1931-ին, Թբիլիսիին նրան տեղափոխվելու և հաստատվելու հետո, նկարչական թանգարանին մեջ, պատահմամբ ծանոթացա թանգարանի աշխատակից, նկարիչ Վրթանես Ախիկյանի և իր կնոջ՝ Կարինե Նրիմյանի հետ։ Վերջինս Պոլսո մեջ երաժշտության աշակերտուհիս եղած էր։

Կարինեին հետ մեր հանդիպումները շարունակվեցան նվիրական բարեկամության մը շուրջ, որուն առանցքը կազմեցին Կոմիտասի կյանքին կապված մեր հուշերը։

Կարինեն Նրիմյան Հայրիկի թոռն էր և դուստրը պրոֆ. խորեն էֆենդի Նրիմյանի։ Անոնք երկար տարիներ ապրած էին էջմիաթին, և Նրիմյան Հայրիկի կարգադրությամբ, էջմիածնական նորընծա Կոմիտաս արեղան 1893-ին երաժշտության և երգեցողության դասեր կուտար Նրիմյան Հայրիկի երկու մանկատի թոռնուհիներուն։ Այդ առիթով Կոմիտաս Նրիմյան ընտանիքի հարազատ մեկ անդամը նկատվեցավ և դարձավ անոնց ծնողական գուրգուրանքին առարկան։ Կարինեն ինձի կպատմեր Կոմիտասի էջմիածնական կյանքի դրվագներին հետևյալները։

«Կոմիտաս բացառիկ մանկասեր էր, և ըստ Նրիմյան Հայրիկի հորջորջման՝ «հոգեբան-մանկարան» մը։ Կոմիտաս իր աշխույժ, եռանդուն, կատակասեր և քաղցր բնավորությամբ էջմիածնի մեծ ու փոքր երեխաներուն սիրտը գրաված էր։ Ծառաթը երկու անգամ մեր տունը դասի գալուն՝ դուռ ու դռացիի երեխաները կհավաքվեին մեր բակը։ Անոնք գիտեին, որ ամեն դասի վերջավորության Կոմիտաս արեղան բակ իջնելով իրենց հետ «քաղցր գրույցներ» պիտի բնեղ, խաղեր պիտի սորվեցներ և անոնցմե երգել սիրողները մեր դասերուն պիտի միացնեին։

Նկավ ժամանակ, որ մեր երկու քրոջ երգեցողության դասերը խմբակի մը վերածվեցան։ Դուռ ու դռացիի երգել սիրող երեխաներու խմբակը, ի մեծ ուրախությամբ Նրիմյան Հայրիկի, արդեն հայտնի դարձավ գյուղին մեջ։ Հաճախ մեծ տաղավարներու, երբ Կաթողիկոս Հայրիկը սովոր էր մեր տունը հանգստանալ, Կոմիտաս մեր մանկական խմբակին սորվեցուցած հայրենասիրական փոքրիկ երգերով, որոնց «սուլո»ները մենք երկու քույրերս կկատարեինք, կուրախացնեին Կահափառ Հայրիկը, որ օրհնելով Կոմիտասի «աստվածային» շնորհները, ուժ ու կորով կամաղթեր անոր։ Նվ Կոմիտաս միշտ կերգեր անոր սիրած երգերն։

Հաճախ, մեծ տոներուն, պոլսարնակ մեր հարազատները տուփերով ընտիր շաքարեղեններ կուղարկեին Նրիմյան Հայրիկին։ Այդպիսի օրեր Հայրիկը, գիտնալով Կոմի-

տասի քաղցրասիրտությունը, մեզ հետ քանի մը տուփ նվեր կուղարկեր Կոմիտասին և մենք շատ աղեկ գիտեինք և կտեսնեինք, որ այդ շաքարները Կոմիտաս գրպանները լիցուցած կբաժնեի երեխաներուն։

Շատ հաճախ ալ, ծնողներս, ի նշան և-րախտագիտության, երբ հարգի նվեր մը կուտային իրեն, Կոմիտաս կմերժեր՝ զայն, ըսելով. «Այսչափ ծնողական գուրգուրանքներս ալ բավական են, որ մինչև կյանքիս վերջը երախտագետ ըլլամ Նրիմյան հարազատներու»։

Տարիներու ընթացքին Կոմիտաս այնքան կապված էր ծնողներուս հետ, որ սիրտն ուղած ճաշերը կառաջարկեր մորս պատրաստել։ Կոմիտասի ամենասիրած ճաշերն էին Հայրիկի սիրած վառած վոռշը, թանապուրը և յուղալի էրիշտա փլավը։ Կոմիտաս պտուղներուն մեջ կնախընտրեր խաղողն ու ձմերուկը, իսկ ծաղիկներուն մեջ՝ վարդը, կակուշը և մեխակը։

1899-ի ամառը Նրիմյան Հայրիկին հետ Բյուրականի իր ամառանոցը կապրեինք։ Երկար շաքարներն ի վեր Հայրիկը Բեռլինեն Կոմիտասի վերադարձին լուրին կպատահեր և անոր ուշացման համար կանհանգստանար։

Առտու մը, երբ, ըստ սովորության, Հայրիկը ծառի մը տակ նստած սուրճ կխմեր, հանկարծ իր մոտ կանչեց մեզ և ալլալլած ըսավ. «Աղջկե՛րք, կես ժամն ի վեր ախանջիս երգ ու երաժշտության ձայներ մը կուգան, սա ցնո՞րք է, թե իրականություն»։ Նվ իրապես, հետզհետե պայծառացան երգի և երաժշտության ելեջները...

Հայրիկի առաջարկին վրա, մայրս և երկու քույրերս վաղեցինք ձայներու ուղղությամբ, բլուրի մը գագաթը, և ի՛նչ տեսնեք — մոտակա դաշտի մը արահետեն դեպի գյուղ կկող սալի մը վրան՝ մեր խորեն Հայրիկը և մեր տան հարազատ բարեկամ նկարիչներ Փանոս Թերլեմեզյանն ու Նիլիշ Թադևոսյանը, որոնք կանգնած շրջապատեր էին տարիներն ի վեր սպասված, Բեռլինեն դալիք մեր դաշնամուրը։ Անոր առջև նստած, Կոմիտաս կերգեր ու կնվագեր Հայրիկի սիրած ուրախ երգերն։

«Առտուն կանուխ թե ելնենք՝
Քաղցր է վաատակը դաշտին,
Զվարթ կըլլանք ու կերգենք
Գեղջուկ երգերը մերին...»։

Երբ սալը կանգնեցավ մեր դռան առջև, արդեն բյուրականցիներու մեծ մասը հավաքված էր այնտեղ։ Մեծ ուրախություն եղավ։ Հայրիկը ողջագուրեց իր կարոտալի սանը և հուզված շեշտով մը ըսավ. «Եղուր չէ՛, որ Հայրիկի բացառիկ սիրուն և գուրգուրանքին արժանացած ես, տարիներ առաջ

տված խոստումդ այսօր արդեն կատարեցիր։ Թեև ուշ՝ բայց նույն եղավ։ Խոստանալ և կատարել շատ հաճախ իր անասելի դժվարություններն ունի. և ես գիտեմ, որ դուն այդ

Ամբողջ շարաթ մը տոնական սեղան էր բացված Հայրիկի ամառանոցը։ Հեռվեն, մոտեն շնորհավորող հարազատներ անպակաս էին։ Հայրիկի առաջարկով Կոմիտաս կեր-



Կոմիտասի մահաբաներ Երևանի Պանթեոնում

Գործ՝ Բանդակագործ Ա. Հաբուսյունյանի

դժվարություններով լեղի պատաններ ի սեր Հայրիկին մարսեցիր... Խոստանալ և կատարել առաքինությանց բանալին է...»։ Եվ Հայրիկը կրկին ու կրկին անգամ ողջագուրեց իր «բլրով» սանը և օրհնեց զայն։

գիր, կնիքներ և հաճախ ալ կպարեր։ Անոնք դեմ դիմաց, հայ ժողովրդական մարտական պարեր կկատարեին։ Հայրիկի և իրիմյան ընտանիքի երջանկությունը ավելի ու ավելի կոգևորեց Կոմիտասը։ Սեղանին շուրջ Հայ-

րիկը կատակալիւ խոսքեր կուղղեր երիտասարդ, արդեն հայտնի երգիչ-երաժիշտ իր սանին:

Այդ օրերին մեկը, Հայրիկը, փաղաքական բառերով, կատակելով ըսավ Կոմիտասին. «Մո տնաշեն, ինչո՞ւ այդպես խառնաղուշ (ազուլ — թրք.) ես դարձեր (ակնարկելով անոր նիհարացած ըլլալը): Ըսե տեսնեմ՝ գերմանուհի՞ մը սիրտդ գողցավ, թե սնունդդ կարճ էր... Եթե առաջինն էր պատճառը՝ թող հետդ բերեիր, իսկ թե երկրորդը՝ թող խորենին քեզ պահ տված դաշնամուրի դրամը ուտեիր: Խորենի դաշնամուրը քու թանկագին կյանքեն վեր չէր, և դուն աղեկ գիտեիր, որ երկու պարագային ալ Հայրիկ ներողամիտ պիտի ըլլար քեզի... դուն անոր սիրտը աղեկ կճանչնայիր...»: Կոմիտաս արդեն ուրախ և հպարտ՝ Հայրիկին պատասխանեց. «Թող Վեհափառ Հայրիկին ունեցած առաքինութիւններն գոնե մեկը ժառանգած ըլլամ և գործքով ապացուցած...», — և ծիծաղով մը ավելցուց. «Վեհափառ Հայրիկին խոստովանիմ, որ երեք տարի խորեն էֆենդիի դրամը սրտիս մոտիկ պահելով հանդերձ՝ հասա այսօրվան հաջողութեան... Թող երկար կյանք ունենան խրիմյան հարազատներս, խառնաղուշ շուտ կճլտորի իր հայրենի օճախին մեջ»: Եվ Հայրիկին աչք առնելով վերջացուց Կոմիտաս. — «Հայրենի անհուն կարոտիս մեջ օտար հոգիներ չէին կրնար երեք պղտորել իմ հոգին...»:



1936-ին, Կոմիտասի թաղման 40-օրյակին, ինձ եկան Կարինէ խրիմյանն ու մեր տան մեջ բնակող նկարիչ Փանոս Թերլեմեզյանը, և առաջարկեցին միասին այցելել Կոմիտասի գերեզմանը:

Հին գերեզմանատան Պանթոնին մեջ, Կոմիտասի հողակույտին վրա, պարզվեցավ հուշական պատկեր մը. Կարինէն ու Փանոսը նախ այնտեղ բացին իրենց հետ բերած ծրարը, որ կպարուակեր լավաշ հացի մեջ փաթթված մսեղեն և ալյուրե հալվա, և կանչելով այնտեղեն անցնող քանի մը հոգի բաժնեցին անոնց:

Հին գերեզմանատան համադարձ լուսթյունը իր խորհրդավորութեամբ համակեց մեզ: Մերոմնազարդ Փանոսը, հուզումնալից դողողացող շրթներով, պատմեց իրենց միասին անցուցած երանելի օրերն: Արցունքները կհոսեին իր զառամած դեմքեն վար:

Կարինէն նույնպէս կհեկեկար՝ վերհիշելով իր ծնողական տան անմոռանալի օրերը... Իսկ ես, քարացած այդ սև հողակույտին առջև, կարծես երազի մեջ, վերացած էի հոգիւլուս մեջ կուտակված Կոմիտասյան այն առնչման պատկերներով, որոնք վաղ երի-

տասարդական տարիներէս կապվեցան անոր մեծ արվեստի նրբահոյա թելերուն...:

Երեկո էր, երբ մեկնեցանք դարավոր գերեզմանատան Պանթոնին: Մեր ճամբու երկայնքին երկար դիտեցինք հայրենի երկրի երկու հավերժութիւնները՝ վեհանիստ Արարատն ու Հրազդանի փրփրուն ջուրերը, որոնք փոխադարձաբար, ատեն-ատեն կխաշաձենին մեր խոհերը... Հայրենի այդ հավերժութիւններուն հետ, և անոնց պէս վեհ ու կենդանի, առհասարակ կապրի նաև Կոմիտաս՝ իր երգերու հմայքով:



1925 թվականի աշնան, Թրիլիսին առաջին անգամ Երևան այցելութեանս, Ս. Սարգիսի առաջնորդարանին մեջ ծանոթացա Կոմիտասի՝ Գևորգյան ճեմարանի դասակից ընկերոջը՝ Հակոբ ավագ քահանա Խաչվանքյանին, որ Կոմիտասի ուսանողական կյանքին պատմեց հետևյալ դրվագները:

«1886—1891 թվականներուն Կոմիտաս և ես Գևորգյան ճեմարանին մեջ նույն դասարանի մտերիմ ընկերներ ենք եղել: 1886-են ան արդեն հայտնի էր ճեմարանի «ձայնեղ Սողոմոն» անունով: Այն ատեն դեռ Սողոմոն կկոչվէր: Երաժշտութեան դասերուն միշտ աչքի կհիշար, բացառիկ դուրեկան ձայն մը ունէր, զինքը լսողը կհրապուրվէր, և այդ պատճառով մեծին ու փոքրին համակրանքին արժանացած էր: Այդ ժամանակվան Մալար կաթողիկոսը մասնավորապէս հոգատար էր «ձայնեղ Սողոմոն»ի նկատմամբ:

Կաթողիկոսի կարգադրութեամբ, երաժշտութեան ուսուցիչը առանձին կպարապէր անոր հետ: Այդ ատենները 18 տարեկան էր, բարձրահասակ, սիրուն, գեղեցիկ մեծ-մեծ սև աչքերով, քաղցր և համեստ, բարեհամարույր բնավորութեան տեր և վերին աստիճան սրամիտ և կենսուրախ:

Սողոմոն իր ուսանողական շրջանին շատ ուժեղ էր հայերեն լեզվի, հայոց պատմութեան և աշխարհագրութեան մեջ: Թվաբանութեան մեջ, զոր երեք չէր սիրեր, ես իրեն շատ կօգնէի: Գալով մնացյալ դասերուն շատ թույլ էր: Փնտթիւններու ժամանակ, ճեմարանի տնօրեն Կոստանյանը և շարք մը դասատուներ, տեսնելով Սողոմոնի երաժշտական բացառիկ տաղանդը, աչք կգոցեին անոր ուսման թույլ կողմերուն վրա: Իր ուսանողական առաջին տարիներ ան ընտրած էր իր կյանքի ուղին և կըսէր մեզ. «Երգիչ մը ըլլալ ինձ չի բավարարեր, ես պետք է ձեռք բերեմ երաժշտական բարձրագույն կրթութիւն և ատով հասնիմ բուն նպատակիս՝ դուրս բերել հայրենի ավերակներէն մեր հայ ժողովրդական երաժշտութեան գանձերը...»:

Մեր դասարանային մտերիմ հավաքույթներուն, որքան սիրելի էր մեզ, երբ ան, մեր խնդրանքին վրա, իր ծննդավայրեն սորված քրքրական պարերը թե՛ կերգեր և թե՛ կպարեր:

Հետզհետե աշակերտներեն խումբեր և զուգերը ընտրելով, անոնց ալ պարել սորվեցուց:

Ըիշտ է, պատանի «ձայնեղ Սողոմոն» կսիրեր նաև աշխույժ խաղեր. «վազվուտուք» և «ցատկուտուք» իր ամենասիրած խաղերն էին: Անոր հեզահամբույր և բարեհոգի բնավորությունը կհայտնվեր նույնիսկ խաղերու մեջ: Երբ ան կհաղթեր իր ընկերներուն, ըստ իր սովորության մեզի կըսեր. «Է՛հ, այս խաղի մեջ հաղթելը հնարք մը չէ, նայինք որ մեր ապագայի խաղերուն մեջ հաղթենք»: Հաճախ, մեծ զրոսանքներուն, հսկողի աչքերն կփախչէինք հեռու, վանքի պարիսպեն դուրս, և այնտեղ ազատ ու անկաշկանդ խաղերու մեջ թավալլողը գալիս վերջ, երբ փոշեթաթախ դասարան կվերադառնայինք, Սողոմոն այնքան մաքրված կըլլար, որ ո՛չ ոք կկուսներ, որ մեզ հետ փոշիներուն մեջ վազվուտած էր:

Սողոմոն օրինակելի ուսանող էր նաև իր բժախնդիր մաքրասիրտությամբ: Անոր թխուրակ դեմքն ու սեփուսե մազերը միշտ մաքրության մեջ կփախչէին. մեծ խնամք կտաներ իր հագուստներուն մաքրությանը:

«Ձայնեղ Սողոմոն» մեծնալով, հետզհետե հրաժարեցավ իր սիրած պատանեկան խաղերեն և իր ուսանողական ազատ ժամերը նվիրեց հայ ժողովրդական երաժշտության և երգերու որոնումներուն: Միևնույն ատեն բուռն ընթերցասեր մը դարձավ: Մեր հին մատենագիրներեն ան հատկապես գնահատեց Նարեկացին և Շնորհալին, իսկ նորերեն՝ Արտվյանը, որուն «Վերջ Հայաստանին» իր Ս. Գրքը կանվաներ: Իր ամենասիրած տեղերեն մեկն էր Քանաքեռը և Արտվյանի տնակը, ուր հաճախ կերթայինք: Այդպիսի օրեր Կոմիտաս անվերջ կերգեր, և երբեմն ալ, ներշնչվելով հայրենի ընտիներեն, բանաստեղծություններ կհորիներ: Ծանապարհին երբեմն խեղկատակություններ կըներ և իր ծիծաղի հղոր. ձայնը կարճագանբեր մեր շուրջը:

1899-ին, Ճեմարանը ավարտելեն հետո, մենք բաժնվեցանք իրարմե: Անկե վերջ, երկար տարիներու ընթացքին, միայն քանի մը անգամ պատահեցանք:

Համաշխարհային առաջին պատերազմեն առաջ, արտասահմանին էջմիածին վերադարձին Լենինական մեր տունը քանի մը օր հյուր եղավ: Մասնավորապես եկած էր երաժշտագետ Նիկողայոս Տիգրանյանի հետ արևելյան և հայ ժողովրդական երաժշտության մասին ուսումնասիրություններ կատարելու: Ես հաճախ կուղեկցեի իրեն, և որքան հաճելի էր ինձ լսել ու տեսնել իմ նախկին դասընկեր Սողոմոնս՝ իր մասնագիտական նպատակին հասած բարձրության վրա: Հաճախ մինչև ուշ գիշերներ Նիկողայոս Տիգրանյանի տունը կմնար, խորասուզված իր ուսումնասիրություններուն մեջ: Հայ ժողովրդական պարերը կկազմեն երկու երաժշտագետներու ալ հետաքրքրության առանցքը: Նրկուքն ալ փոխադարձաբար կերգեին, կնվագեին ու կպարեին՝ պարերգներն մեկն ու մեկի իթմը ճշտելու համար:

Նիկողայոս Տիգրանյանը, իբրև ավագ սերունդի պատկանող և հայ ժողովրդական պարերը առաջին անգամ մշակող, մեծ հարգանք կվայելի երիտասարդ Կոմիտասի կողմից:

Այդ օրերեն մեկը, վաղ առավոտն մինչև ուշ գիշեր, Լենինականի շրջանի գյուղերը այցելեցինք: Ո՛ր հյուղակեն որ երգի ձայն մը կառներ, կմտներ ներս և գրի կառներ գայն:

Մեր ճամբաներուն վրա երբեմն կկանգներ և կգրեր հեռավոր դաշտերեն ականջին հասնող երգ մը: Իսկ Լենինականի մեջ՝ ուշ գիշերներ կշրջեինք գյուղերցի հայ աշուղներուն սրճարաններուն շուրջը: Իր մեկնման նախօրյակին մեր տունը լավ խնջույք մը կազմակերպեցինք, մասնավորապես հրավիրելով երգող-պարող հարևանները: Կոմիտաս մեծ բավականություն վգաց այդ երեկո, իր հերթին մեծապես ոգևորելով ներկաները իր երգերով ու պարերով: Այդ օրը Կոմիտաս գրի առավ կարգ մը երգեր ու պարեր:

Վերջին մեր հանդիպումը եղավ պատերազմի նախօրյակին՝ 1912-ին, երբ դարձյալ եկեր էր Լենինական՝ հատկապես զիս տեսնելու... Այդ օրը երկար ժամեր խոսեցանք. շատ վատ էր տրամադրությունը: Այնքան հուզված էր և մռայլ խոհերով, որ ճաշելու ախորժակ ալ չունեցավ...: Նրեկոյան պիտի մեկներ թիֆլիս. մինչև կայարան զինքը ճամբա դրի. անոր տրամադրությունը շատ ինկած էր էջմիածնեն ցույց տրված վերաբերմունքին համար:





ՊԱՏՄԱ-ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

Հ. ԵՂԻԱԶԱՐՅԱՆ

ԿԵԶԱՌԻՍԻ ՎԱՆՔԸ ԵՎ ՆՐԱ ՎԻՄԱԳԻՐ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ*

1. ԿԵԶԱՌԻՍԻ ՎԱՆՔԻ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ

№ 1. Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԵԿԵՂԵՑՈՒ ՀԱՐԱՎԱՅԻՆ ՄՈՒՏՔԻ ՃԱԿԱՏԱԿԱԼ
ՔԱՐԻ ՎՐԱ, ԱՐՏԱՔՈՒՍ.

- 1 ՆՏՐ Թ. ՀԱՅՈՑ Ի ԹԱԳԱԽՈՐՈՒԹԵԱՆ
- 2 ԳԱԳԿԱ ԵՒ ՀԱՅՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ՏԵԱՌՆ
- 3 ՍԱՐԳՍԻ ԵՍ ԳՐԻԳՈՐ ՄԱԳԻՍՏՌՈՍ ՈՐԴԻ ՀԱՍԱՆԱ
- 4 ՇԻՆԵՑԻ ԶԵԿԵՂԵՑԻՍ ԻՆՁ Ի ԲԱՐԵԽԱԽՍՈՒԹԻԻՆ ԵՒ
- 5 ԻՄ ՊԱՏՐՈՆԻՆ ԵՒ ԻՄ ՈՐԴԵԱՑՆ ՈՐԸ ԸՆԹԵՆՆՈՅԸ
- 6 ԶԻՍ ՅԱՂԱԽԹՍ ՅԻՇԵՑԷՔ Ի ԶՐԻՍՏՈՍ ԱՂԱԶԵՍ:

№ 2. Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԵԿԵՂԵՑՈՒ ՀԱՐԱՎԱՅԻՆ ՊԱՏՐ ԱՐՏԱՔԻՆ ԵՐԵՍԻ ՎՐԱ,
ԼՈՒՍԱՄՈՒՏՆԵՐԻ ՈՒՂՂՈՒԹՅԱՄԲ.

- 1 Ի ՀԻՆԳ ՀԱՐԻԻՐ ԵՐՐՈՐԴԻ ԱՄԻ ԹՈՒԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆՍ ԹՈՐԳՈՒՄ
ՄԵԱՆ Ի ԹԱԳԱԽՈՐՈՒԹԵԱՆՍ ՍՈՒՐԲ ԵՒ ԻՆՔՆԱԿԱԼ ԹԱԳԱԽՈՐԻՆ
ԿՈՍՏԱՆԴԵԱ ՄԱԽՆՈՒՄԱԽԻՆ ԲԵՐԱԽ ՈՍԿԻ ՄԱՏԱՆԻ ԶՈՐ ՀՋԱԽՈՒՆ
ԵՒ ԱՌԱՔԻՆՈՅՆ ԲԱՐԵ-
- 2 ՊԱՇՏԻՆ ԳՐԻԳՈՐՈՒ ՄԱԳԻՍՏՐՈՍԻՆ ԿԻՏԱԽՏԻՆ ԵՒ ԴՈՒԿԻՆ ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ
ԵՒ ՏԱՐԱԽՆՈՒ ԱՐՇԱԿՈՒՆՈՅՆ ԵՒ ՀԱՅԿԱԶՆՈՅՆ ՄԵՇԱԽ ԱՇԽԱՏՈՒԹԵԱՄԲ
ԱԶԱՏԵԱԼ ԷՐ ԶՄԵԾԱՀՈՋԱԿԱՒՈՐ ԵԿԵՂԵ-
- 3 ՑԻՔՍ ԻՐ ՈՋ ԱՅԼ ԻՆՁ ՀԱՅՑԷ ԲԱՅՑ ՄԻԱՅՆ ԱՂԱԽԹՍ ԱՌՆԵԼ
ՍՈՒՐԲ ԵՒ ԻՆՔՆԱԿԱԼ ԹԱԳԱԽՈՐԻՆ ԿՈՍՏԱՆԴԵԱՅ ԸՆԴ ՆՄԻՆ ԵՒ
ԾԱՌԱԽՆ ԶՐԻՍՏՈՍԻ ԳՐԻԳՈՐՈՅ ԵՒ ՈՐԴԻՈՑ ԻՐՈՑ ԵՒ ՅԻՇԱՏԱԿ
ԿԱՐԳԵԱԼ ՅԵԿԵՂԵՑԻՔՍ

* Սկիզբը ամսագրի 1955 թվի № X-ում:

- 4 ԿԵԻԶԱՌՈՒԱՑ ՈՒՐ ՄԱԳԻՍՏՈՐՈՒՆ ԿԵՆԴԱՆԻ Է ԱՄԵՆԱՅՆ ՇԱՐԱԹ ԱԽՐ ԶԺԱՄՆ ՀԱՍԱՆԱ ԱՐԱՍՑԵՆ ԱՆԽԱՓԱՆ ԵՒ ՅԵՏ ԵԼԻՑՆ ՄԱ- ԳԻՍՏՈՐՈՍԻՆ ԱՐԱՍՑԵՆ ԱՆԽԱՓԱՆ. ԱՐԴ ՈՐԵ ԱՅՍ ԿՃՈՒՍ ՀԱՍ- ՏԱՏՆՐ ԽԱՓԱՆԵԼ ԶԱՆԱ
- 5 ԹԷ ԱՌԱՋՆՈՐԴԱՑ ՈՐ ԻՑԷ ԿԱՍ ՅԻՇԽԱՆԱՑ ԿԱՍ Ի ԶԱՀԱՆԱՅԻՑ ԱՅՆՊԻՍԻՆ Յ ԵՒ ԺԸ ՀԱՅՐԱՊԵՏԱՑՆ ՆՋՈԿԵԱԼ ԵՂԻՑԻ ԵՒ ԲԱԺԻՆՆ ԸՆԴ ՅՈՒԴԱԻ ԵՂԻՑԻ ԵՒ ԸՆԴ ՏԻՐԱՍՊԱՆ ԶԱՀԱՆԱԻՑՆ. ԵՒ ԱՅՍ ԳԻՐ ՄԵՐ Է ՅՈԿԱՆԻՍԻ ՇՆՈՐԻՐՆ ԱՍՏՈՒԾՈՒ ԲՋՆՈ ԵՊԻՍԿՈՊՈՒ- ՍԻՍ ԵՒ ՍՈՒՐԲ ԵՒ ՄԵԾԻ ՀԱԻՐՍ ԲԱՐՍՂԻՍ. ԵԹԷ ՈՐ ԱՅՍ ԳՐՈՅՍ ԽԱՓԱՆԵԼ ԶԱՆԱ ԱՅՆՊԻՍԻՆ Ն[Ջ]ՈԿՍ ԶԱՐԱԶԱՐՍ ԸՆԿԱԼՑԻ ՍՐԲՈՒՆԻՍԱԽՈՐԶԷՆ ԳՐԻԳՈՐՈՒ ԵՒ ՅԱՄԵՆԱՅՆ ՍՐԲՈՑ ԵՒ Ի ՄԷՆՋ, ԿԱՏԱՐԻԶԸ ԳՐՈՅՍ ԱԽՐՀՆԵԱԼ ԵՂ[ԻՑԻՆ]...

Մ 3. Ս. ԳՐԻԳՐԻ ԵԿԵՂԵՑՈՒ ՀԱՐԱՎԱՅԻՆ ՊԱՏԻ ՎՐԱ, ԴՌԱՆ ԱՐԵՎՄՏՑԱՆ ԿՈՂՄՈՒՐ (ԿԻՑ ԿԱՌՈՒԹՅԱՆ ԳԱՎԻԹԸ ՇԱԾԿԵԼ Է ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹՅԱՆ ՍԿԻԶՐԸ):

- 1 ԹՈՒԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆՍ ՀԱՅՈՑ Ի ՀԱՅՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ՏԵԱՌՆ ԳՐԻԳՈՐԻՍԻ ԵՒ Ի ԹԱԳԱԽՈՐՈՒԹԵԱՆՆ ՎՐԱՑ ԳԱԽՐԳԷ ԵՒ ՄԵՐՈՒ ԻՇԽԱՆ-
- 2 ԻՆ ԵՍ ՀԱՅՐ ՊԵՏՐՈՍ ԵՒ ԵՂԲԱՅՐ ԻՍ ՏԷՐ ՅՈԿՍԷՓ ԵՒ ՍԱՐ- ԳԻՍ ԿՐԱԽՆԱԽՈՐ ԵՒ ՄԻԱԲԱՆ ՈՒԽՏՍ ՀԱՍՏԱՏԵՑԱԸ ՏԵԱՌՆ ՍՏԵՓԱՆՈՍԻ ԱՂՈՒԱՆԻՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ Ի ՏԱՐԻՆ
- 3 ԶԵՐԻՍՏՈՍ Ի ՏԱԽՆԻ ԱՌԱՔԵԼՈՑՆ ԴԱԽԹԻ, ՊԵՏՐՈՍԻ, ՅՈՀԱՆ- ՆՈՒ ԱՄԵՆ ԵԿԵՂԵՑԻԸՍ. ԵԹԷ ՈՐ ԽԱՓԱՆԷ :ՅԺԸ:-ԻՑՆ ՆՋՈԿԵԱԼ ԵՂԻՑԻ: ԵՍ ՄԻՄԵԻՈՆ ԶԱՀԱՆԱ ԳՆԵՑԻ
- 4 ՅԵԿԵՂԵՑԻՍ ՈՐ ԱՌՆԵՆ ԻՆՋ Ի ՏԱՐԻՆ Բ ԱԽՐ ԺԱՄ. ՈՐ ԽԱ- ՓԱՆԷ ԴԱՏԻ ՅԱՍՏՈՒԾՈՑ:

Մ 4. Ս. ԳՐԻԳՐԻ ԵԿԵՂԵՑՈՒ ՀԱՐԱՎԱՅԻՆ ՊԱՏԻ ՎՐԱ, ՆԱԽՈՐԻ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆԻՑ ՆԵՐՔԵՎ:

- 1 ԵՍ ՀԱՅՐ ԽԱԶԱՏՈՒՐ ԵՒ ՄԻԱԲԱՆ ԵՂԲԱՐԸՍ ՎԵՐՍՏԻՆ ՆՈ- ՐՈԳԵՑԱԸ ԶԵԿԵՂԵՑԻՍ ԵՒ ՍԱՀՄԱՆԵՑԻՆ ԶՏԱԽՆ ՍՐԲՈՒ ԽԱԶԻՆ ՈՐ ԱՄԵՆԱՅՆ ԵԿԵՂԵՑԻԸՍ ԺԱՄ ԳԻՇՈՒԿԻՆ ԱՌՆԵՆ ՄԻՋՆՈՐ[Դ] ՈՒԹԵԱՄԲ ԱՄԻՐ ԲՈՒԲԱԽՆ
- 2 ՅԺԸ, ԻՑՆ:

Մ 5. Ս. ԳՐԻԳՐԻ ԵԿԵՂԵՑՈՒ ԱՐԵՎԵԼՑԱՆ ՊԱՏԻ ՎՐԱ, ՓՈՐՎԱՆ ԵՐԿՈՒ ԱՌԱՆՁԻՆ ԽԱԶՓԱՐԵՐԻ ՎՐԱ.

ՍՈՒՐԲ ԽԱԶՍ ԲԱՐԵԽԱԽՍ ՈՒՍՏԻԱՆ ՓԻՐՊԱՊԻՆ ԵՒ ՆԵՐՍԵՍԻՆ:
ՍՈՒՐԲ ԽԱԶՍ ԲԱՐԵԽԱԽՍ ՏԷՐ ՂԱԶԱՐԻՆ ԵՒ ՍԱՐԹԱՅ:

Մ 6. ԳԱՎԻԹԻ ՀԱՐԱՎԱՅԻՆ ՊԱՏԻ ՎՐԱ, ԱՐՏԱՔՈՒՍ:

- 1 ԹՈՒԱ ՀԱՅՈՑ ԶԻԱ ԿԱՄԱԽՆ ԱՍՏՈՒԾՈՑ ԵՍ ՂԱՐԻՊԵԱՀ
- 2 ՄԻԱԲԱՆԵՑԱ ՍՐԲՈՑ ՆՇԱՆԻՍ ՅԱՌԱՋՆ-
- 3 ՈՐԴՈՒԹԵԱՆ ԱԹԱՆԱՍԻ ԵՒ ՏՎԻ ԻՍ ՀԱԼ-
- 4 ԱԼ ԱՐԴԵԱՆՑ ԻՄՈՑ ԵՒ ԵՏՈՒՆ ԻՆՋ
- 5 :Դ: ԱԽՐ ԺԱՄ Ի ՏԱԽՆԻ ԱՏՈՍԵԱՆՑ
- 6 ԿԱՏԱՐԻԶԸ ԱԽՐՀՆԻՆ Ի ՏԵԱՌՆԷ:

Մ 7. ԳԱՎԹԻ ՀԱՐԱՎԱՅԻՆ ՊԱՏԻ ՎՐԱՆ ՆԱԽՈՐԴԻՑ ՎԵՐԾՎ

- 1 Ի ՈԿ ԹՈՒԽ[ԻՍ] ԿԱՄԱԽՆ ԱՍՏՈՒԾՈՅ ԵՍ ՎԱԶԷ ՈՐԴԻ ՍԱՐԳՍԻ ՈՐԴՈ ՎԱԶՈՒՑԻ ԵՒ ԱՍՈՒՍԻՆ ԻՍ
- 2 ՄԱՍԱԽԱԹՈՒՆ ԵՒ ՈՐԴԻԵ ԻՍ ԲՈՒՐՈՂՍ ԵՒ ՎԱԶՈՒՑ ՄԻԱԲԱՆԵՑԱԸ Ի ՍՈՐՈՅ ԿԵԶԱՌՈՒՍ
- 3 ԵՒ ՏՈՒԱԸ Ի ԳԱՆՋԱԳԻՆ ԳԵՂՆ ՍԵՐ ՇԷՆԳԱԽԻԹ ԱՅԳԻ,
- 4 ՄՊԱՍԸ ԷԿԵՂԵՑՈ ԵՒ ՏԷՐ ԳՐԻԳՈՐԻՍ ԵՒ ԳՐԻԳՈՐ ԿԱՌԴԱՊԵՏՍ ԶԵԱՌԶԱՐԴԱՐՆ
- 5 ՊԱՏԱՐԱԳՆ ԻՆՁ ՎԱԶԷԻ ԵՒ ԶՂԱԶԱՐՈՅՆ. ՄԱՍԱԽԱԹՈՒՆԻՆ ԵՒ ԶՆՈՐ ԿԻՐԱԿԷՆ՝
- 6 ԶՐԴԻՆ ԱՍԷՆ ԷԿԵՂԵՑԻՔՍ ԵՒ ՈԿ ԱՌԱՋՆՈՐԴ ԼԻՆԻ ԶՍԵՐՆ ԱՌՆԷ ՆՈՐ ԿԻՐԱԿԷՆ
- 7 ԱՆԽԱՓԱՆ:

Մ 8. ՆՈՒՑՆ ԳԱՎԹԻ ԱՐԵՎՄՏՑԱՆ ԴՌԱՆ ՎԵՐԾՎՈՒՄ.

- 1 Ի ԹՎ. ՈՂԳ ԿԱՄԱԽՆ ԱՍՏՈՒԾՈՅ ԵՍ ԲՈՒՐՈՂՍ ՈՐԴԻ ԿԱԽԱՅԲԵՐՈՒՆ ՄՏԱԻ ԱԾԻ ՍԷՐՆ ԱՍՏՈՒԾՈՅ
- 2 ԵՒ ԵԿԻ ՍՈՒՐԲ ՈՒԽՏՍ Ի ԿԵԶԱՌՈՒՍ ԵՒ ԿՐԱԽՆԱԽՈՐԵՑԱՅ Ի ԴՐԱՆ ՍՈՒՐԲ ԼՈՒՍԱ-
- 3 ԻՈՐԶԻՍ ԵՒ ԱՆՈՒԱՆԵՑԱՅ ՅՈՀԱՆՆԷՍ ԵՒ ԱՐԱՐԻ ՊԱՀԱՐԱՆ ՍՈՒՐԲ ՅՈՀԱՆԻՍԻ
- 4 ԱՆԻՍ. ՈՐԸ ԸՆԹԵՐՆՈՅԸ ՅԻՇԵՑԷԸ ՅԱՂԱԽԹՍ:

Մ 9. ԳԱՎԹԻ ԱՐԵՎՄՏՑԱՆ ԴՌԱՆ ՃԱԿԱՏԱԿԱԼ ՔԱՐԻ ՎՐԱՆ.

- 1 ԱԻԳՆՈՒԹԵԱՍԲՆ ԱՍՏՈՒԾՈՅ ՍԵՐ ԱՄԱՐԱՍԱՅ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍՆԵՐՍ ՏԷՐ ՍԱՐԳԻՍ ԵՒ ՏԷՐ ՎՐԹԱՆԷՍ ՄԻԱԲԱՆԵՑԱԸ ԿԵԶԱՌՈՒԱՑ
- 2 ՍՈՒՐԲ ԼՈՒՍԱԽՈՐԶԻՍ ԵՒ ՏՎ-
- 3 ԱԸ Ի ՍԵՐ ՀԱԼԱԼ ԱՐԴԵԱՆՑ :Ս:
- 4 ԴԱՀԵԿԱՆ ՅԱՌԱՋՆՈՐԴՈՒԹԵԱՆ ՄԽԻԹԱՐ
- 5 ԿԱՐԴԱՊԵՏԻ ԿԱՐԴԱՊԵՏՆԵՐՍ ԵՒ ՄԻԱԲԱՆՔՍ ԸՆԿԱԼԱԸ .ՃԻ. ԶԱ-
- 6 ՂԱՑՆ ԱՆՑՈՒՑԱԸ .Ճ. ԺԱՄԱՏՈՒՆ ՄԱՀՄԱՆԵՑԱԸ
- 7 ԱՍԷՆ ՄԻ :Զ: ԱԻՐ ՊԱՏԱՐԱԳ Ի ՏԱԽՆԻ ՈՐՍԱԿԵՍԻ
- 8 ԵՒ ՎՐԹԱՆԵՍԻ :Ի:Գ: ՍԱՐԳՍԻ :Գ: ՎՐԹԱՆԵՍԻ. ՈՐ ԽԱՓԱՆԷ ՆՈՑԱ ՄԵՂԱՑՆ ՊԱՐՏԱ-
- 9 ԿԱՆ Է. ԿԱՏԱՐԻՉԸՆ ԱԻՐՀՆԻՆ ՅԱՍՏՈՒԾՈՅ:

Մ 10. ԳԱՎԹԻ ՆԵՐՍՈՒՄ, ՀՅՈՒՍԻՍ-ԱՐԵՎՄՏՑԱՆ ՈՅԱՆ ՀԱՐԱՎԱՅԻՆ ԿՈՄՍԱՐԻ ՄԱՅՐԻՆ.

- | | |
|---------------------------|--------------------------|
| 1 ԵՍ ՅՈՎԱՆԷՍ ԵՒ ԱՍՈՒ- | 6 ԱԻՐ ՊԱՏԱՐԱԳ ՅՈՎԱՆ- |
| 2 ՍԻՆ ԻՍ ՏՈՒԱԸ ԶՍԵՐ | 7 ՆՈՒ ՏԱԽՆԻՆ ԻՆՁ ԵՒ Ա- |
| 3 ՀՈԳՈ ԱՐԴԻԻՆԸ | 8 ՍՈՒՍԻՆ ԻՍ. ՈԿ ԽԱՓԱ- |
| 4 Ի ՍՈՒՐԲ ԳՐԻԳՈՐՍ ՄԻԱ- | 9 ՆԷ ՍԵՐ ՄԵՂԱՑՆ |
| 5 ԲԱՆՔՍ ԵՏՈՒՆ Ի ՏԱՐԻՆ :Բ: | 10 ՏԷՐ Է ԱՍՏՈՒԾՈՅ ԱՌԱՋԻ: |

№ 11. ԳԱՎԹԻ ՆՈՒՑՆ ՍՅԱՆ ՀՅՈՒՄԻՍՏԱՅԻՆ ԿԱՄԱՐԻ ԾԱՅՐԻՆ.

- | | |
|---------------------------|-----------------------------|
| 1 ԿԱՄԱԿ ԱՍՏՈՒԾՈՅ ԵՍ ՍԱՐ- | 6 ԴԱՊԵՏԵՐՈՍ ԵՒ ՄԻԱԲԱՆՔՍ |
| 2 ԳԻՍ ԵՏՈՒ ԶԻՍ ՀՈԳՈ | 7 ԵՏՈՒՆ ԻՆՁ :Բ: ԱԻՐ ԺԱՄ |
| 3 ԱՐԴԻԻՆՍ Ի ՍՈՒՐԲ ԳՐԻԳՈՐՍ | 8 Ի ՏԱՐԻՆ ՄԻՆ ԻՆՁ :Ա: ԱՄՈՂ- |
| 4 ՅԱՌԱՋՆՈՐԴՈՒԹԵԱՆ | 9 ՄԻՆ ԻՄ. ԿԱՏԱՐԻՉՔՆ ԱԻՐՀ- |
| 5 ՆԵՐՍԷՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ. ՎԱՐ- | 10 ՆԻՆ ՅԱՍՏՈՒԾՈՅ: |

№ 12. ԳԱՎԹԻ ՆՈՒՑՆ ՍՅԱՆ ԵՎ ՄԻԵՎՆՈՒՑՆ ԿԱՄԱՐԻՆ, ՄԻ ՄԱՍԸ ՍՅԱՆ ԽՈՑԱԿԻ ՎՐԱ, ՆԱԽՈՐԴ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹՅԱՆ ՆԵՐՔԵՎՈՐԲ.

- 1 ԿԱՄԱԿՆ ԱՍՏՈՒԾՈՅ ԵՍ ԳՐԻԳՈՐ
- 2 ՈՐԴԻ ԽՈՑԱՅԴԵ-
- 3 ԴԻՆ ԵՒ ԱՄՈՒՍԻՆ ԻՄ ԳՈՀԱՐ
- 4 ՏՈՒԱՔ ԶՄԵՐ ՀՈԳՈ ԱՐԴԻԻՆՍ Ի ՍՈՒՐԲ ԳՐԻ-
- 5 ԳՈՐՈՍ ՄԻԱԲԱՆՔ ՏՎԻՆ :Բ: ԺԱՄ Ի ՏԱԿՆԻ ԶԱՌԱՍՆԻ-
- 6 ՑՍ :Ա: ԻՆՁ ԵՒ :Ա: ԳՈՀԱՐԻՆ. ՈՎ ՈՐ ԽԱՓԱՆԷ ԴԱՏԻ
- 7 Ի ՏԵԱՌՆԷ:

№ 13. ԳԱՎԹԻ ՀՅՈՒՄԻՍՏԱՅԻՆ ՊԱՏԻ ԱՐԵՎՄՏՅԱՆ ԿԻՍԱՍՅԱՆ ԿԱՄԱՐԻ ԾԱՅՐԻՆ.

- | | |
|-----------------------|------------------------------|
| 1 ԵՍ ԳՐԻԳՈՐ ՈՐԴԻ | 4 ԱՔ ԶՄԵՐ ՀՈԳՈ ԱՐ- |
| 2 ԽՈՑԱՅԴԵՂԻՆ ԵՒ Ա- | 5 ԴԻԻՆՍ Ի ՍՈՒՐԲ ԳՐԻԳՈՐՍ ՄԻԱ- |
| 3 ՍՈՒՍԻՆ ԻՄ ԴՈՒԴԱ ՏՈՒ | 6 ԲԱՆՔՍ ԵՏՈՒՆ :Բ: |

№ 14. ԳԱՎԹԻ ՆՈՒՑՆ ԿԻՍԱՍՅԱՆ ԽՈՑԱԿԻ ՎՐԱ.

- 1 ԵՍ ՄԱՐԿՈՍ ԶԱՀԱՆԱ ՏՎԻ
- 2 ԶԻՍ ՀՈԳՈ ԱՐԴԻԻՆՍ Ի ՍՈՒՐԲ
- 3 ԳՐԻԳՈՐՍ ՄԻԱԲԱՆՔՍ ԷՏՈՒՆ Ի
- 4 ՏԱՐԻՆ :Գ: ԺԱՄԱՆԴՐԷԻ ՏԱԿՆԻՆ ԵԹԷ
- 5 ՈՔ ԽԱՓԱՆԷ ԻՄ ՄԵՂԱՑՍ ՏԷՐ Է

№ 15. ԳԱՎԹԻ ԱՐԵՎԵԼՅԱՆ ՊԱՏԻ ՀՅՈՒՄԻՍՏԱՅԻՆ ԿԻՍԱՍՅԱՆ ԽՈՑԱԿԻ ՎՐԱ.

- 1 ԵՍ ՍԱՐԳԻՍ ԿՐԱԿՆԱԿՈՐ ՎԱՆԱՑ
- 2 ԳԵՏԿԱ ՄԻԱԲԱՆՔԱ ՍՈՒՐԲ ՈՒԽՏԻՍ ԸԾՏ (ԸՆԾԱ ՏՎԱՔ)
- 3 ՎԱՐԴԱՊԵՏՍ ԳՐԻԳՈՐ ԵՒ ԵՂՐԱՅՐՔՍ
- 4 ՍԱՀՄԱՆԵՑԻՆ Բ ԱԻՐ ՊԱՏԱՐԱԳ
- 5 Ի ՏԱԿՆԻ ՍՐԲՈՅ ՍԱՐԳՍԻ ԱՆԽԱՓԱՆ:

№ 16. ԳԱՎԹԻ ՀԱՐԱՎ-ԱՐԵՎԵԼՅԱՆ ՍՅԱՆ ԽՈՑԱԿԻ ՎՐԱ.

- 1 ԶՐԻՍՏՈՍ ԱՍՏՈՒԱԾ ՈՂՈՐՄԵԱ ՍՏԵՓԱՆՈՍԻՆ
- 2 ՓԱԿԱՅԿԱԿԻՆ ԳԱՆՁԱՅՍԱՐԱՅ
- 3 ԵՒ ԻՒՐ ԾՆՈՂԱՑՆ:

№ 17. ԳԱՎԹԻ ՀԱՐԱՎ-ԱՐԵՎԵԼՅԱՆ ՍՅԱՆ ԱՐԵՎՄՏՅԱՆ ԿԱՄԱՐԻ ԾԱՅՐԻՆ.

- | | |
|--|------------------------------|
| 1 ԿԱՄԱԿՆ ԱՍՏՈՒԾՈՅ ԵՍ ԼԱՐՀՍ 7 ՀՈԳՈՅ ԱՐԴԻԻՆՍ | |
| 2 ԵՒ ԹԱՄԹԵՐՈՍ ԵՎ- | 8 ՍՈՒՐԲ ՈՒԽՏԻՍ ՍԱՀՄԱ- |
| 3 ԱՔ ՍՈՒՐԲ ՈՒԽՏԻՍ ԿԵ- | 9 ՆԵՑԻՆ :Դ: ԺԱՄ ՏԱԿՆԻՆ |
| 4 ԶԱՌԱՑ ՄԻԱԲԱՆ- | 10 ՓՈՒ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾՆԻՆ :Գ: ԻՆՁ |
| 5 ԵՑԱՔ ՍՈՒՐԲ ԳՐԻԳՈ- | 11 :Ա: ԱՄՈՒՄՆՈՅ ԻՄ. ՈՐ ԴԱՏԻ: |
| 6 ՌԻՍ ՏՎԱՔ ՄԵՐ | |

Մ 18. ԳԱՎԹԻ ՀՅՈՒՄԻՍՏԱՅԻՆ ՊԱՏԻ ՎՐԱ, ՆԵՐՄԻՑ.

- 1 ԵՍ ՀԱՅՐԱԶԱՅՆ ԳՆԵՑԻ ՀՈՂ ՅԱՌԻՆՋԶ ԶԻՍ ՊԱՏՐՈՆ ԲՈՒԳԱՄԷՆ
ԲԱԶՈՒՍ ԱՐԴԵԱՄԲԸ ՏՆԿԵՑԻ
- 2 ԱՅԳԻ ԵՒ ԵՏՈՒԲ ՍՈՒՐԲ ՈՒՒՏՆ ԿԵԶԱՌՈՒՍ, ԳՐԻԳՈՐ ՎԱՐԴԱ-
ՊԵՏՍ ԵՒ ԱՅԼ ՄԻԱԲԱՆՔՍ ԵՏՈՒ[Ն] ԱՒ ՊԱՏԱՐԱԳԵԼ
- 3 ԻՆՁ ԶԵՐՈՒՍՏՈՍ ԱՄԵՆ ԵԿԵՂԵՑԻՔՍ Ի ՏԱԻՆԻ ԹԷՈՂՈՐՈՍԻ, ԹԷ
ՈՔ ՀԱՆԵԼ ԶԱՆԱ Ի ՀԱՅՈՑ ԿԱՍ Ի ՎՐԱՑ ԿԱՍ Ի
- 4 ՏԱՃԿԱՑ ՅԱՍՏՈՒԾՈՑ ԵՒ ՅԻՒՐ ԱՌԱՋՆՈՐԴԷՆ ԸՆԴ ԱՆԻԻԾԻԻԲ
ԵՂԻՑԻ ԵՒ ՈՐԸ ՊԱՀԵՆ ԱԻՐՀՆԵԱԼ ԵՂԻՑԻՆ, ԹՎԻՍ ՈՇԵ:

Մ 19. ՆՈՒՑՆ ՀՅՈՒՄԻՍՏԱՅԻՆ ՊԱՏԻ ՎՐԱ, ՆԱԽՈՐԴԻՑ ՆԵՐՔԵՎ.

- 1 ԿԱՄԱԻՆ ԱՍՏՈՒԾՈՑ ԵՍ ՍԱՐԳԻՍ ԵՒ ԱՄՈՒՍԻՆ ԻՍ ԶԱՄԱԼ ՍԻԱ-
ԲԱՆԵՑԱԸ ՍՈՒՐԲ ՈՒՒՏՆԻՍ ԿԵԶԱՌՈՒԱՑ ԵՒ
- 2 ԱՌԱՋՆՈՐԴԸ ՍՈՐԱՅ ՀԱՍՏԱՏԵՑԻՆ :Գ: ԱԻՐ ՊԱՏԱՐԱԳ :Բ: ԻՆՁ
:Ա: ԱՄՈՒՍՆՈՑ ԻՄՈՑ
- 3 ԳՐՈՅՍ ԸՆԶԱ :Կ. ԴԱՀԵԿԱՆ, ԿԱՏԱՐԻԶՔՆ ԱԻՐՀՆԻՆ ԱՍՏՈՒԾՈՑ:

Մ 20. ԳԱՎԹԻ ՆՈՒՑՆ ՀՅՈՒՄԻՍՏԱՅԻՆ ՊԱՏԻ ՎՐԱ, ՆԱԽՈՐԴ ԱՐԶԱՆԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ
ՆԵՐՔԵՎ, ԴԵՊԻ ԶԱԽ.

- 1 ԿԱՄԱԻՆ ԱՍՏՈՒԾՈՑ ԵՍ ՊԵՏՐՈՍ ԵՒ
- 2 ԶԱՀԱՆԱՅԱՊԵՏ ԶՍԵՐ ՀՈԳՈ ԱՐԴԻԻՆՍ
- 3 ՏՎԱԸ Ի ՍՈՒՐԲ ԼՈՒՍԱԻՈՐԻԶՍ ՅԱՌԱԶ-
- 4 ՆՈՐԴՈՒԹԵԱՆ ՏԷՐ ՅՈՀԱՆԻՍԻ ՍԱՀՄԱՆԵՑԻՆ
- 5 ՄԵՁ Դ՝ ԱԻՐ ԺԱՍ Ի ՏԱԻՆԻ ԵՐԵԻՄԱՆ ԽԱԶԻՆ, ԹԷ
- 6 ՈՔ ԽԱՓԱՆԷ ԴԱՏԻ ՏԵԱՌՆԷ, ԿԱՏԱՐԻԶՔՆ ԱԻՐՀՆԻՆ:

Մ 21. ՆՈՒՑՆ ՀՅՈՒՄԻՍՏԱՅԻՆ ՊԱՏԻ ՎՐԱ, ՆԱԽՈՐԴԻՑ ԴԵՊԻ Ա.Զ.

- 1 Ի ԹՎ :ԶԺԱ: ԿԱՄԱԻՆ ԱՍՏՈՒԾՈՑ ԵՍ ՄՈՆԹՍ ԵՒ ԱՄՈՒՍԻՆ ԻՍ
- 2 ԽԱԹՈՒԹ ԵԿԱԸ Ի ԿԵԶԱՌՈՒՍ ԵՒ ՏՎԱԸ ԶՍԵՐ ՀՈԳՈ ԱՐԴՅԻՆՔՍ
- 3 Ի ՍՈՒՐԲ ԳՐԻԳՈՐՍ ՅԱՌԱՋՆՈՐԴՈՒԹԵԱՆ ԹԱԴԷՈՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻՆ
ՄԻԱԲԱՆՔՍ ՍԱՀ-
- 4 ՄԱՆԵՑԻՆ :Գ: ԱԻՐ ԺԱՍ Ի ՏԱԻՆԻ ԶԱՌԱՄՆԻՑՆ :Բ: ԻՆՁ :Ա:
- 5 ԽԱԹՈՒՆԻՆ, ՈՎ ՈՐ ԽԱՓԱՆԷ ԴԱՏԻ ՏԵԱՌՆԷ:

Մ 22. ՆՈՒՑՆ ԳԱՎԹԻ ՀՅՈՒՄԻՍՏԱՅԻՆ ԽՈՐԱՆԻ ԴՈՒՆ ՎԵՐԵՎՈՒՄ ԵՎ ԿՈՂՔԻՆ.

- 1 ԹՎ :ՈԿԳ:
- 2 ՍՈՒՐԲ ՅՈՎԱՆԷՍՍ ՅՈՎԱՆԻՍԱ ԾԱՅՐԻՆ Է Ի ՏԱՐԻՆ
- 3 :Բ: ԱԻՐ ԺԱՍ ԱՌՆԵՆ ՆՄԱ ՎԱՐԴԷՎԱՌԻՆ ՈՒՐԲԱԹՆ
- 4 ԱԻՐՆ ԵՒ ՇԱՐԱԹՆ ԱՆԽԱՓԱՆ ԵՒ ԹԷ ՈՔ ԽԱՓԱՆԷ
- 5 ԴԱՏԻ ՅԱՍՏՈՒԾՈՑ:

Մ 23. ԳԱՎԹԻ ՆՈՒՑՆ ԽՈՐԱՆԻ ԴՈՒՆ ԿՈՂՔԻՆ.

- 1 ՏԷՐ ՍԱՐԳԻՍ ԶԱՐԱՅԲԵՐԴՈ ԵՊԻՍ-
- 2 ԿՈՂՈՍ.....[ՍՏԱ]ՑԱ Ի ՏԱՐԻՆ :Ա: ԱԻՐ
- 3 ԺԱՍ ՍՈ[ՒՐԲ ՏԱԻՆԻ]Ն ՃՐԱԳԱԼՈՒՑԻՆ ԱՆԽԱ-
- 4 ՓԱՆ, ՈՎ ԽԱՓԱՆԷ ԴԱՏԻ Ի ՏԵԱՌՆԷ:

№ 24. ՆՈՒՅՆ ԽՈՐԱՆԵՐ ԴՌԱՆ ԿՈՂՔԻՆ, ՆԱԽՈՐԴԻՆ ԵԱՐՈՒՆԱԿԱՐԱՐ.

- | | |
|-------------------------|----------------------------|
| 1 ՍՈՒՐՔ ՍԱՐԳՍԻՆ | 4 ՂԵՑԻԶՍ ԱՆԽԱՓԱՆ ԵԹԷ ՈՔ |
| 2 ՏԱԽՆԻՆ ԶԺԱՄՆ ՍԱՐԳԻՍԱ | 5 ԽԱՓԱՆԷ ԽԱՓԱՆԵՍՑԻ Ի ՆՄԱՆԷ |
| 3 ՏԱՆՈՒՏՐՈՂՋՆ ԱՌՆԵՆ ՅԱ- | 6 ՈՂՈՐՍՈՒԹԻՒՆ ԱՍՏՈՒԾՈՅ: |
| ՄԷՆ ԵԿԵ- | |

№ 25. ԳԱՎԹԻ ՀԱՐԱՎԱՅԻՆ՝ ՎԵՐԻՆ ԽՈՐԱՆԵՐ ԴՌԱՆ ՎԵՐԵՎՈՒՄ.

- 1 ՍՈՒՐՔ ԴԱԽԻԹ ԴԱԽԻ Է ԿԻՐԱԿՈՍԻ ՈՐԴՈ ԶՈՒՂԱ-
- 2 ԵՑԻ ՅԻՒՐ ՀԱԼԱԼ ԱՐԴԵԱՆՑ ԵԻՆԱԾ ՅԱՄԵՆ ՏԱՐԻ :Ե: ԱԻՐ
- 3 ԺԱՄ ԱՌՆԵՆ ՆՄԱ Ի ՍՈՒՐՔ ԳՐԻԳՈՐԻՆ ՊԱՄՆ ԱՆԽԱՓԱՆ ԵԻ
- 4 ԵԹԷ ՈՔ ԽԱՓԱՆԷ ԴԱՏԻ Ի ՏԵԱՌՆԷ ԱՍՏՈՒԾՈՅ ՄԵՐՈ ԱՍՏ ԵԻ
- 5 ԶԵԼՈՒՄՆ, ԿԱՏԱՐԻԶՔՆ ԱԻՐԶՆԵԱԼ ԼԻՑԻՆ ՅԱՄԵՆԱՅՆ ՍՐՔՈՑ:

№ 26. ՆՈՒՅՆ ՀԱՐԱՎԱՅԻՆ ՍՏՈՐԻՆ ԽՈՐԱՆԵՐ ԴՌԱՆ ՎԵՐԵՎՈՒՄ.

- 1 ԹՎ. ՈՎԳ. ՍՈՒՐՔ ՅԱԿՈՐՍ ՄԽԻԹԱՐՍ ԵՏ ՏԱՐԻՆ :Բ: ԱԻՐ
- 2 ԺԱՄ ԱՌՆԵՆ ՆՄԱ ԵՂԻԱԿԱՆ ՈՒՐԱԹ ԱԻՐՆ:

№ 27. ՆՈՒՅՆ ՀԱՐԱՎԱՅԻՆ ՍՏՈՐԻՆ ԽՈՐԱՆԵՐ ԴՌԱՆ ՎԵՐԵՎՈՒՄ,
ՆԱԽՈՐԴԻՆ ԵԱՐՈՒՆԱԿԱՐԱՐ.

- 1 ՎԱՇԱԽՈՒՐՆ ՄԻԱՐԱՆԵՑԱՆ
- 2 ԱՅՍ ՏԱՐԻՆ :Բ. ԱԻՐ ԺԱՄ ԱՌՆԵՆ ՆՄԱ ԽԱՋԻ
- 3 ՈՒՐԱԹՆ ԱԻՐՆ ԵԻ ԵԱՐԱԹՆ ԱՆԽԱՓԱՆ ԵԹԷ ՈՔ
- 4 ԽԱՓԱՆԷ ԴԱՏԻ ԱՍՏՈՒԾՈՅ:

№ 28. ՆՈՒՅՆ ԽՈՐԱՆԵՐ ԴՌԱՆ ՎԵՐԵՎՈՒՄ, ՆԱԽՈՐԴԻՆ ԵԱՐՈՒՆԱԿԱՐԱՐ.

- 1 ՏԵԱՌԸՆԴԱՌԱՋՆ ԱԻՐՆ
- 2 ԶԺԱՄՆ ՏԷՐ ԲԱՐՍԵՂԻ ԱՌՆԵՆ ԱՄԵՆ ԵԿԵ-
- 3 ՂԵՑԻԶՍ : ԵԻ ԶՂԵՏՐՈՍԻ ԵԻ ԶԱՐԻՍՏԱԿԵՍԱ
- 4 ՏԱԽՆՆ ՀԱԻՐ ՊԵՏՐՈՍԻ ԱՌՆԵՆ. ԵԹԷ
- 5 ՈՔ ԽԱՓԱՆԷ ԴԱՏԻ Ի ՏԵԱՌՆԷ:

№ 29. ԳԱՎԹԻ ՀԱՐԱՎԱՅԻՆ ԽՈՐԱՆԵՐ ԱՐԵՎՄՏՑԱՆ ԴՌԱՆ ԶԱԿԱՏԻՆ.

- 1 ԵՍ ՎԱՐԴՍ ԵԻ ԱՄՈՒՍԻՆ ԻՄ ՆԱՋ ՏՈՒ-
- 2 ԱՔ ԶՄԵՐ ՀՈԳՈ ԻՆՋՍ Ի ՍՈՒՐՔ ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱԽՈՐԻՋՍ
- 3 ՄԻԱՐԱՆԶՍ ԵՏՈՒՆ Ի ՏԱՐԻՆ :Բ: ԺԱՄ :Ա: ՎԱՐԴԻՆ :Ա: ՆԱՋԻՆ ՈՎ ՈՔ
- 4 ԽԱՓԱՆԷ ԴԱՏԻ Ի ՏԵԱՌՆԷ:

№ 30. ԳԱՎԹԻ ՀԱՐԱՎԱՅԻՆ ՊԱՏԻ ՎՐԱ, ՆԵՐՍԻՑ, ԼՈՒՍԱՄՈՒՏԻՑ ՆԵՐՔԵՎ.

- 1 ԵՍ ՊՕՂՈՍ ՏՈՒԻ ԶԻՄ ՀՈԳՈՅ ԱՐ-
- 2 ԴԻԻՆՍ Ի ՍՈՒՐՔ ԳՐԻԳՈՐՍ ՄԻԱՐԱՆՔ
- 3 ՀԱՍՏԱՏԵՑԻՆ :Ա: ԱԻՐ ՊԱՏԱՐ-
- 4 ԱԳ ՆՈՐ ԿԻՐԱԿԷԻՆ. ՈՐ ԽԱՓԱ-
- 5 ՆԵՆ ԴԱՏԻ ՏԵԱՌՆԷ:

№ 31. ՆՈՒՅՆ ՀԱՐԱՎԱՅԻՆ ՊԱՏԻ ՎՐԱ, ՆԱԽՈՐԴԻՑ ՆԵՐՔԵՎ.

- 1 ԱՍՏՈՒԾՈՅ ԿԱՄԱԽՆ ԵՍ ՊԱՊԱՔ ՈՐՈՂԻ ՊՌԱԽԵԱՅ ԹՈՐՆ ՀԱԽ-
ՔԱԿԵՆՑ ԷՏՈՒ ԶԻՄ ԿԱԽԱՆՈՑ Ի ՆՈՐՔՆ ՈՐ :Մ: ՍՊԻՏԱԿ:
- 2 ՍՈՒՐՔ ԳՐԻԳՈՐԻՍ ԵՒ ԿԱԹՈՂԻԿԵՒՍ ԼՈՒՍ ՅԻՇԱՏԱԿՆՍ
ԸՆԴ ԸՆԿԵՐ ԱԶԳԱԿԱՆ ԻՄՈՅ ԳՐԻԳՈՐՈՅ: ԱԶԱՏ
- 3 ՅԱՄԷՆ ՀԱՐԿԷ Ի ՅԱՐԳԱՆԷ ԵՒ Ի ԶԵՆՆԱԻՈՐԷ ԵՒ ՅԱՄԵՆԱՅՆ
ԻՇԽԱՆԱԿԱՆ ՀՐԱՄԱՆԷ ՄԻԱՔԱՆՔՍ ՀԱՍՏԱՏԵՑԻՆ :Զ:
- 4 ԺԱՄ Ի ՏԱՐԻՆ Ի ՏԱԽՆԻ ՍՐՔՈՅ ՍՏԵՓԱՆՆՈՍԻ ՅԱՆՈՒՆ ԳՐԻԳՈ-
ՐՈՅ. ԿԱՏԱՐԻՉՔՆ ԱԻՐԸՆԻՆ ՅԱՍՏՈՒԾՈՅ ԱՄԵՆ:

№ 32. Ս. ՀԱՐՈՒԹՅՈՒՆ ԵԿԵՂԵՑՈՒ ԴՌԱՆ ԺԱԿԱՏԱԿԱԼ ՔԱՐԻ ԵՎ
ԿԱՄԱՐԱՔԱՐԻ ՎՐԱ.

- 1 ԹԻՒ ՈԿԹ ԾԻՆԵ-
- 2 ՑԱԻ ՍՈՒՐՔ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆՍ ԱՌ
- 3 Ի ՅԻՇԱՏԱԿ ՀԱՄԱԻՐԷՆ ՆԸՆ-
- 4 ԶԵՑԵԼՈՑ Ի ԶՐԻՍՏՈՍ ԵՒ ԾՆՈՂԱՑ ԻԻՐՈՑ
- 5 ՀԱՄԱՆԱՅ ԵՒ ՌՈՒՋՈՒՔԱՆԱՅ ԵՒ
- 6 ԶԱԿԱԿԱՑՆ ՏԱԻ.... ԵՒ ԱՐՁԱՆ ԱԻՐԸՆՈՒԹԵԱՆ ՍԻՐՈՅ ՈՐ ԱՌ
ԱՍՏՈՒԱԾ ԵՒ ԱՌ ՍՈՒՐՔՍ ՆՈՐԱ ԱՄԵՆ:

№ 33. Ս. ՆՇԱՆ ԵԿԵՂԵՑՈՒ ԴՌԱՆ ԿԱՄԱՐԱՔԱՐԻ ՎՐԱ.

ՅԻՇԵՍՋԻՔ ՅԱՂԱԻԹՍ ԱՍՏՈՒԱԾԱՍԷՐ ՊԱՏՐՈՆ
ԶՎԱԶԷ ՈՐ ՆՈՐՈԳԵԱՑ ՎԵՐՍՏԻՆ ԶԵԿԵՂԵՑԻՍ
ԹԻՒՆ ՈՂՔ ԷՐ:

№ 34. Ս. ՆՇԱՆ ԵԿԵՂԵՑՈՒ ԱՐԵՎՄՏՅԱՆ ՊԱՏԻ ԺԱԿԱՏԱՄԱՍՈՒՄ.

- 1 ԿԱՄԱԽՆ ԱՍՏՈՒԾՈՅ ԵՍ ՄԽԻԹԱՐԻՉ ՈՐՈՂԻ
- 2 ԳՐԻԳՈՐԻ ԷՏՈՒ ԶԻՄ ԱԽԻՆ ԱՅԳԻՆ ՅԵՐԱՆԻ ՍՈՒՐՔ ՈՒԽՏՍ ԿԵԶԱՌ.
- 3 ԻՍ ՀՐԱՄԱՆԱԻ ՏԷՐ ԳՐԻԳՈՐԻՍԻ ԵՒ ԳՐԻԳՈՐ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ
- 4 ԵՒ ՅԱՌԱՋՆՈՐՈՂՈՒԹԻՒՆ ՀԱՄԱՋԱՄՊԱ ԳՐԵՑԱԻ ԺԱՄՍ
- 5 ԵՒ ԻՆՉ ՄԽԻԹԱՐՉԻՍ :Գ: ՏԻԿՆԱՑ ՏԻԿԻՆ ԱԿՈԿՈՐԻՆ ՄԱԻՐ
- 6 ԵՒ :Դ: ԳՐԻԳՈՐՈ :Գ: ՄԱՄԿԱ. ՀԱՍՏԱՑ Է ԳԻՐՍ ԿԱՄԱԻՔ
- 7 ԱՍՏՈՒԾՈՅ. ՈՎ ԽԱՓԱՆԷ ՄԵՐ ՄԵՂԱՑՍ ՏԷՐ Է ԱՌԱՋԻ ԶՐԻՍՏՈՍԻ:

№ 35. ՆՈՒՅՆ Ս. ՆՇԱՆ ԵԿԵՂԵՑՈՒ ԴՌԱՆ ԺԱԿԱՏԱԿԱԼ ՔԱՐԻ ՎՐԱ.

- 1 ԿԱՄԱԽՆ ԱՍՏՈՒԾՈՅ ԵՍ ՊԱ-
- 2 ՐՈՆ ՎԱՐԴ ԵՐԵԻԱՆՈ ԷՏՈՒ ԶԻՄ
- 3 ՀԱՅՐԵՆԻ ԱՅԳԻՆ ՈՐ ՋՄԵԿԱ ԿՈՋԻ Ի
- 4 ՀԱՅՐ ՊԵՏՐՈՍ ԵՒ ԱՐԱՐԻ ԻՆՉ ՈՐՈՂԻ ԵՒ ԵՍ ՀԱՅՐ
- 5 ՊԵՏՐՈՍ ԷՏՈՒ Ի ՍՈՒՐՔ ԼՈՒՍԱԻՈՐԻՉՍ ՈՐ ԱՌՆԵՆ
- 6 Ի ՏԱՐԻՆ :Ը: ԺԱՄ :Դ: ՎԱՐԴԻՆ :Դ: ԱՆԻԱՐԻՆ ՈՐ ՀԱ-
- 7 ԿԱՌ ԿԱ ԿԱՄ ԱՅԳՈՅՆ ԿԱՄ ԺԱՄԻՆ ՅԺԸ-ԻՑՆ ԵՒ
- 8 ՅԱՍՏԸԾՈՅ ՍՐՔՈՅ ՆՋՈՎԵԱԼ ԵՂԻՑԻՆ:

№ 36. ՆՈՒՅՆ Ս. ՆՇԱՆ ԵԿԵՂԵՑՈՒ ՀՅՈՒՄՆԱՅԻՆ ՊԱՏԻ ՎՐԱ, ԱՐՏԱՔՈՒՍՏ.

- 1 Ի ՈՇԳ [ԹՎ.] ԿԱՄԱԻ ԲԱՐԵՐԱՐԻՆ
- 2 ԱՍՏՈՒԾՈՅ ԵՍ ՎԱՐԴՈՄԲԵԼ ՈՐ ԳՆԵ-
- 3 ՑԻ Ի ՅԵՐԵԽԱՆ ԶՍԵՂԻՏՈՆՈՅ ԷԳՈՅՆ
- 4 ԶԱՐԷՔՆ ԵՒ ԷՏՈՒ ՍՈՒՐԲ ԳՐԻԳՈՐՍ ՍՊԱՍԱԽՈ[Ր]Ք
- 5 ՍՈՐԱՅ ԱԽԱՆԴԵՑԻՆ Ի ՏԱՐԻՆ :Բ: ԺԱՄ. ՈՐ ԽԱՓԱՆԷ ԻՄ ՄԵՂԱՅՍ
- 6 ՏԷՐ Է ԱՌԱՋԻ ԱՍՏՈՒԾՈՅ ԱՄԵՆ:

№ 37. ԿԱԹՈՂԻԿՆ ԵԿԵՂԵՑՈՒ ԱՐԵՎՄՏՅԱՆ ԴՌԱՆ ԺԱԿԱՏԱՔԱՐԻ ԵՎ
ԿԱՄԱՐԱՔԱՐԻ ՎՐԱ.

- 1 ԵՍ ՎԱՍԱԿ ՈՐԴԻ ԽԱՂԲԱԿԱ ՇԻՆԵՑԻ ԶՍՈՒՐԲ ԿԱԹՈՂԻԿԷՍ
ՅԱԽԳՆԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ ԵՒ
- 2 ՅԵՐԿԱՐՈՒԹԻՒՆ ԿԵՆԱՑ ԻՄ ՊԱՏՐՈՆԱՅՆ ԻԽԱՆԷ ԱԹԱՐԱԿԻ ԵՒ
ԱՐԵԱՆ
- 3 ՀԱՐԱՋԱՏԻ
- 4 ԻՒՐՈՅ ՇԱՀԱՆՇԱՀԻ
- 5 ԵՒ ԱԽԱԳԻՆ ԵՒ ԻՒՐ ՄԱԽՐՆ
- 6 ՊԱՏՐՈՆ ԽՈՇԱՔԻՆ ԵՒ ԻՄ ԵՂ-
- 7 ԲԱՅՐԱՅՆ ԵՒ ՈՐԴԵԱՅՆ ՅԱՐԵԻ-
- 8 ՇԱՏՈՒԹԻՒՆ ԻՆՁ ԵՒ ԱՄՈՒՍՆՈՅ ԽՄՈ
- 9 ՄԱՄԱՅԻՆ ՄԵՂԱՑ ԹՈՂՈՒԹԻՒՆ. ՈՐՔ
- 10 ԵՐԿՐՊԱԳԷՔ ՅԻՇԵՍՋԻՔ Ի ԶՐԻՍՏՈՍ ԱՂԱԶԵՍ
- 11 ԳՐԻՍ ԸՆԾԱ [Կ]ԱԼԱԻ ՇԻՆԱԿՆԱՏՈՒՆ Ի ՆՈՐԱՇԵՆԻՔՆ
- 12 ԵՐԵՏ ԵՒ :Ա: Ի ԿԱՐԵՆԻՍՆ:

№ 38. ՆՈՒՅՆ ԿԱԹՈՂԻԿՆ ԵԿԵՂԵՑՈՒ ՀԱՐԱՎԱՅԻՆ ՊԱՏԻՆ, ԱՐՏԱՔՈՒՍՏ (ՊԱՏԻ
ՎԵՐԱՆՈՐՈԳՄԱՆ ՀԵՏԵՎԱՆՔՈՎ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹՅԱՆ ՄԻ ՄԱՍԸ ՈՋՆՁԱՑՎԱՄ Է).

- 1 Ի ԹՈՒ[ԻՆ] ՈԿԳ Ի ԹԱԳԱԽՈՐՈՒԹԵԱՆՆ [ԶԱԶԱՐԻ]
- 2 ԱԽՈՐՈՒԹԵԱՆ ԵՐԿՈՒՑ ՀԱՐԱՋ[ԱՏԱՑ]
- 3 ԱՅԻ ՍՊԱՍԱԼԱՐԻ ԵՒ Ի
- 4 ԻՐ ՆՈՐԱ ՊԱՐՈՆ ԽՈՇԱՔ
- 5 ԶՐԻՍՏՈՍԻ ՈՐԴԻ ԽԱՂԲԱԿԱ ՈՐԴՈ
- 6 Ի ԽԱԶԵՆԻՑ ԱԶԿԵԱԻ Ա ԿԵ-
- 7 ԶԱՐՈՒՍ ՇԻՆԵՑԻ ՅԱՐԴԱՐ ԸՆԶԻԻՔ ԵՒ ՅԱՐ Ք
- 8 ԵՒ ԶԱՐԴԱՐԵՑԻ ՊԷՍ ՊԷՍ ՍՊԱՍԻԻՔ ԽԱԶԵՐՈԿ ՎԱԵԼ Է
- 9 ԵԿԵՂԵՑՈՅ ԱՍՏՈՒԾՈՅ ԵՏՈՒ ԵՒ ԶԳԱՆՁԱԳԻՆ ԳԻԻՂՆ ՆՈՑԱ
- 10 ԱՅԳԻ ՄԻ ԵՐԵԽԱՆ ԵՒ ԱՅԳԻ ՄԻ Ի ՆՈՐԱՇԵՆԻՔՆ ԵՒ
- 11 ԱՐՀԻ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍԻ ԱՌԱՋՆՈՐԴԻ ՍՈՒՐԲ ՈՒԽՏԻՆ Հ ՆԱՅՐ
- 12 ՄԻԱՆՁՆՈՒԹԵԱՄՔ ՎԱՄՆ ՍԻՐՈՅՆ ԶՐԻՍՏՈՍԻ ԷՐ ԵՒ ՍՊԱՍԱԽՈՐ
ԵՂԱՐՈՑ ԳՐԻԳՈՐ ՎԱՐԴԱՊԵ[Տ ՄԱ]ԿԱՆՈՒՆ ՍՈՒՆՈՒՆԻԿ
- 13 ՍԱՀՄԱՆԵՑԻՆ ՄԻԱՐԱՆ ԵՂԱՅՐՈՒԹԵԱՄՔՍ ԶԱԽԱԳ ԽՈՐԱՆՆ
ՀԱՆԱՊԱՋԱԽՐ ՊԱՏԱՐԱԳԵԼ ԻՆՁ ԵՒ ՇԱ-
- 14 ԲԱԹՆ ԱԽՐՆ ԱՄԷՆ ԵԿԵՂԵՑԻՔՍ ՈՐՁԱՓ ԵՍ ԿԵՆԴԱՆԻ ԵՍ ԻՄ
ԾՆՈՂԱՅՆ ԱՌՆԵՆ ԵՒ ՅԵՏ ԵԼԻՑ ԽՄՈՅ
- 15 ՅԱՇԽԱՐՀԷ ԻՆՁ ԱՌՆԵՆ ԱՆԽԱՓԱՆ. ԵՒ ԵԹԷ ՈՔ ԽԱՓԱՆԵՍՑԷ
ՅԱՅՍՑԱՆԷ ԴԱՏԵՍՑԻ Ի ՏԵԱՌՆԷ ԵՒ

- 16 ՏՈՒԺԵՍՑԻ ՏՈՒԳԱՆԵԱԼ ՏԱՆՋՄԱՄԲ ՅԱԽԻՏԵՆԱԿԱՆ ՀՐՈՅՆ, ԻՍԿ
 ԿԱՏԱՐԻՋՔՆ ԱԻՐՀՆԵԱԼ ԼԻՑԻՆ ՅԱՍՏՈՒԾՈՅ
 17 ԵՒ ՅԱՄԵՆԱՅՆ ՍՐՔՈՑ ՅԻՇԵՍԾԻՆ ԵՒ ԱՍՏՈՒԱԾԱՏՈՒՐԵ ԵՂՔԱՐՔՆ
 ԻՄ ԵՒ ԶԻՆԱԿԻՑԶ ԶԱԶՈՒՐՆ ԵՒ ԳՐԻԳՈՐ ԵՒ ՍԻՐԵԼԻ
 18 ՈՐԴԻԶ ԻՄ ՀԱՐԱԶԱՏԶ ՊԱՊԱՔՆ, ՄԶՂԵՍ ԵՒ ՀԱՍԱՆ ԵՐԿԱ-
 ՆՈՒՆ ՊՈԱԽԾ ՊԱՀՊԱՆԵԱԼ ԵՂԻՑԻՆ ՏԷՐԱՄԲ
 19 ԱՅԺՄ ԵՒ ՅԱԽԻՏԵՆԱՆ ԱՄԷՆ:

№ 39. ՆՈՒՑՆ ՏԵՂՈՒՄ, ՆԱԽՈՐԴԻ ԾԱՐՈՒՆԱԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ.

- 1 ԵՍ ՄԱՄԱՅՍ ԱՂԱԽԻՆ ԲՐԻՍՏՈՍԻ ԴՈՒՍՏՈ [ԻՇԽԱՆԻՆ ՄԵԾԻՆ]
 ՎԱՍԱԿԱ ԶԱՅ-
 2 ԳԻՆ ԻՄ ՈՐ ՅԵՐԵԽԱՆ ԳՆԵՑԻ Ի ՀԱԼԱԼ ԸՆԶԻՑ ԻՄՈՑ ԵՒ ԵՏՈՒ [Ի
 ՍՈՒՐԲ ԵՎ] ԵՂԵՑԻՍ ՈՐ ԾԱՔԱԹՆ
 3 ԱԻՐՆ :Բ: ԽՈՐԱՆՆ ԼԻՆԻ ՅՈՒԹԻՑՆ ՊԱՏԱՐԱԳ ԿԱՄԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ
 ՑԵԱՐՆ ԻՄՈՑ ՎԱՍԱԿԱ
 4 ԵՒ ՄԻ ՈՔ ԽԱՓԱՆԵՍԵԼ ԶԻՄ Ի ԱՆԷԾՍ ԱՌՑԷ ՅԱՍՏՈՒԾՈՅ ԵՒ
 ՅԱՄԵՆԱՅՆ ՍՐՔՈՑ ԻՒՐՈՑ:

ՎԱՆՔԻ ԲԱԿՈՒՄ ԵՂԱԾ ԳԵՐԵԶՄԱՆՆԵՐԻ ՏԱՊԱՆԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ.

№ 40.

- 1 ԱՅՍ Է ՀԱՆԳԻՍՏ ԵԼՔԷՔԻՆ ՈՐԴՈ ԱՐՏԱԽԱԶԱ
 2 ՅԻՇԵՍԾԻԶ ՅԱՂԱԽԹՍ ԱՂԱԶԵՄ:

№ 41.

- 1 ԱՅՍ Է ՀԱՆԳԻՍՏ ՎԱՍԱԿԱ ՈՐԴՈ ՅԱԼԷ
 2 ԽԱԶԵՆԵՑՈ ՅԻՇԵՍԾԻԶ ԱՂԱԶԵՄ:

№ 42.

- | | | |
|----------------|---------------|-------------------|
| 1 ԱՅՍ Է ՀԱՆԳԻ- | 2 ՍՏ ԾՆՈՐՀԱՑ | 3 ԱՐՈՇՀԱՍ |
| 4 ԶԱՀԱՆԱՅԻ ՈՐ | 5 ԿԻՍԱԽՐԷ ՓՈ- | 6 ԽԵՑԱԽ. ԹՎ. ԶԻՐ: |

№ 43.

- | | | | |
|--------------|-------------|-------------|---------|
| 1 ԱՅՍ Է ՀԱՆ- | 2 ԿԻՍՏ ՎԱՐ- | 3 ԴԱՆ ԶԱՀԱ- | 4 ՆՍՅԻ: |
|--------------|-------------|-------------|---------|

№ 44.

- 1 ԱՅՍ Է ՀԱՆԳԻՍՏ ՍԵՂՐԱԿԱ ԶԱՀԱՆԱՅԻ:

№ 45.

- | | | | |
|--------------|---------------|------------|-------------|
| 1 ԱՅՍ Է ՀԱՆ- | 2 ԿԻՍՏ | 3 ՍԱՐԳՍԻ | 4 ՈՐ ԿԻՍԱԽ- |
| 5 ՈՇԱՅ | 6 ՎԱՂՃԱՆ- | 7 ԵՑԱԽ Ի | 8 ԶԵՐԱՑ |
| 9 ԱՅԼԱԶ- | 10 ԳԱՑ ԱՐԵԱՄԲ | 11 ՄԱՐՏԵԱԼ | 12 ԹՎԻՆ ՊՂ: |

№ 46.

- | | | | | |
|---------|---------|------------|-----------|------------|
| 1 ԱՅՍ Է | 2 ՀԱՆԳ- | 3 ԻՍՏ ԳՐԻ- | 4 ԳՈՐ ՍԱՐ | 5 ԳԱԽԱԳԻՆ: |
|---------|---------|------------|-----------|------------|

№ 47.

- | | | |
|-----------------|---------------|-----------------|
| 1 ԱՅՍ Է ՀԱՆԳԻՍՏ | 2 ՏԵԼՔԷՔԻՆ ԵՂ | 3 ԲԱԽՐ ԼԱՇՔԱՐԷԻ |
| 4 ՅԻՇԵՍԾԻԶ | 5 ՅԱՂԱԽԹՍ | 6 Ի ԹՈՒ :ՈՀ: |

№ 48.

- 1 ԹՎ. ՈՂԷ
- 2 ՏԷՐ ԱՍՏՈՒԱԾ ՈՂՈՐՍԵԱՅ ՎԱՐԶՐԱՍ
- 3 ՊՐԴՈՑ ԸՆԱՀԱԽՈՐԻՆ ԱՍԵՆ:

№ 49.

- 1 ԶՎԵՑԻԿ ՎԱՐՈՂ-
- 2 ՊԵՏ ՅԱՂԱԽԹՍ ՅԻՇԵՍ-
- 3 ԶԻԲ Ի ԲՐԻՍՏՈՍ ԱՂԱԶԵՄԸ:

№ 50.

- 1 ՅԻՇԵՍԶԻԲ ՅԱՂԱԽԹՍ
- 2 ԶԾԱՌԱՅՆ ԱՍՏՈՒԾՈՑ ԶՎԵՑԻԿ
- 3 ԲԱՐԱԳՈՐԾ ՈՐ ԾԻՆԵԱՑ ԶՆՈՐ
- 4 ԵՎԵՂԵՑԻՍ ԵՒ ՎԱՏԱՐՄԱՆ
- 5 ՍՈՐԻՆ ԻՆԸՆ ՎԱՏԱՐԵԱՑ ԶՎԵՆ-
- 6 ՑԱՂՍ ԵՒ ՓՈԽԵՑԱԽ ԱՌ ԲՐԻՍՏՈՍ
- 7 ԿԻՍԱԽՐԵԱՅ ԱԽՈՒՐԲԸ ԵՒ ԵՍ
- 8 ՀՈԿԱՆՆԷՍ ԵՒ ԵՂԲԱՐԸՍ ԻՍ
- 9 ՀԱՌԱԶԱՏ ՍՈՐԻՆ ԿԱՆԿՆԵ-
- 10 ՑԱԸ ԶՍՈՒՐԲՆՇԱՆՍ ԲՐԻՍՏՈՍԻ
- 11 ՎԵՐԱ ՀԱՆԿՍԱՐԱՆԻ ՍՈՐԻՆ ԱՌ
- 12 Ի ԲԱՐԵԽԱԽՍՈՒԹԻՆ ՍՄԱ ԵՒ
- 13 ՄԵԶ ԵՒ ԱՍԵՆԱՅ ՀԱԽԱՏԱ-
- 14 ՑԵԼՈՑ ԵՒ ՅԻՇՈՂԱՑՆ ԶՍԱ:

№ 51.

- 1 ԶՎԵՆՍՈՒՆԱԿ ԶԱՅՍ ՆՇԱՆ ԱԽԾԵԼՈՅՆ
- 2 ՅԻՍՈՒՍԻ ԵՍ ԴԵՂՍ ԿՐԱԽՆԱԽՈՐ ԱԽԳՆԱԿԱՆՈՒԹԵԱՄԲ
- 3 ԳՐԻԳՈՐ ՎԱՐՈՂԱՊԵՏԻՆ ԿԱՆԳՆԵՑԻ Ի ԲԱՐԵԽԱԽ-
- 4 ՍՈՒԹԻՆ ԵՂԲԱԽՐ ԻՄՈՑ ՅՈԿՍԷՓԱ ԿՈՒՍԱԿՐ-
- 5 ԱԻՆ ԲԱՀԱՆԱՅԻ ՈՐ ԳՆԱՑ ՅԵՐՈՒՍԱՂԷՍ ԵՒ Ի ԴԱՐՁՆ Ի ՃԱ-
- 6 ՆԱՊԱՐԶԻ ԽՈՂԵՑԱԽ ՍՐՈԿ ՅԱՅԼԱԶԳԵԱՑ
- 7 ԱՂԱԶԵՍ ՈՐԸ ԵՐԿՐՊԱԳԷԸ ՍՄԱ ՅԻՇԵՑԷԸ Ի ԲՐԻՍՏՈՍ ԸՆՂ
- 8 ՆՄԻՆ ՅԻՇԵՑԷԸ ԶԵՈՅՐ ԻՍ ՍԱՄԱ ԵՒ ԶՄԱՅՐ ԻՍ ԱՊՈՒՍԷԹ:

№ 52.

- 1 ԱՍՏՈՒԱԾ ՈՂՈՐՍԵԱ ՍՈՒՐԲ ՎԱՐՈՂԱՊԵՏԻՍ ՍԻՄԵՈՆԻ ԵՒ ԷՍՏՈՑ ԵՂԲԱԽՐ ՆՈՐԻՆ ՈՐԸ ՀԱՆԳՈՒՑԵԱԼ ԵՆ:

№ 53. ԳԱՎԹԻ ՆԵՐՍՈՒՄ ԸՆԿԱԾ ՄԻ ԽԱԶԲԱՐԻ ՊԱՏՎԱՆԴԱՆԻ ՎՐԱ.

- 1 ԲՐԻՍՏՈՍ ԱՍՏՈՒԱԾ Ի ԳԱԼԸՍԵԱՆ ԶՈ ԹՈՂ
- 2 ԶԻՑՈՒՍԻՆ ՅԱՆՑԱՆԸՆ
- 3 ԵՒ ԶԻԽՐ ԾՆՈՂԱՑՆ ԱՄԷՆ ԶԱ [ԹՎԻՆ]:

№ 54. ԳԱՎԹԻ ՀԱՐԱՎԱՅԻՆ ՍՅԱՆ ԴԵՊԻ ԿԵՆՏՐՈՆԸ ԶԳՎՈՂ ԿԱՄԱՐԻ ՎՐԱ.

- 1 ՏԻԲՍ ԵՒ ԱՍՈՒՍԻՆ ԻՍ ԸԱՀՍ-
- 2 ԱՆԵՍ ՏԻԿԻՆ ՄԻԱԲԱՆԵՑԱԸ
- 3 ՍՈՒՐԲ ՈՒԽՏԻՍ ԿԵԶԱՌՈՒ-
- 4 ԱՑ ԵՒ ՏՈՒԱԸ ԶՍԵՐ ՀՈԳՈՑ
- 5 ԱՐԴԻԽԻՆԸՆ Ի ՍՈՒՐԲ ԳՐԻԳՈՐ
- 6 :Բ: ԺԱՍ ՍՈՒՐԲ ԳՐԻԳՈՐԻ
- 7 ՏԱԽՆԻՆ ՈԿ ՈՐ
- 8 ԽԱՓԱՆԷ ԴԱՏԻ

№ 55. ԳԱՎԹԻ ՀՅՈՒՍԻՍԱՅԻՆ ՍՅԱՆ ԿԱՄԱՐԻ ՎՐԱ.

- | | |
|--|----------------------------|
| 1 ԿԱՄԱԻՆ ԱՍՏՈՒԾՈՅ ԵՍ ՎԱՀՐԱՄ 6 ՀՈԳՈ ԱՐԴԻԻՆՍ | |
| 2 ԵՒ ԹԱՄԹԵՐՍ ԵԿ- | 7 Ի ՍՈՒՐՔ ՈՒԽՏՍ ՍԱՀՄԱՆԵՑԻՆ |
| 3 ԱՔ ՍՈՒՐՔ ՈՒԽՏԻՍ ԿԵԶԱՌԱՑ 8 :Դ: ԺԱՄ ՏԱԻՆԻՆ ՓՈԽ | |
| 4 ՄԻԱՔԱՆԵՑԱՔ ՍՈՒՐՔ ԳՐԻԳՈ- | 9 ԱՍՏՈՒԱԾԱԾՆԻՆ :Գ: ԻՆՁ :Ա: |
| 5 ՌԻՍ ՏՎԱՔ ՄԵՐ | 10 ԱՄՈՒՍՆՈՅ ԻՄ ՈՐ ԴԱՏԻ: |

№ 56. ԳԱՎԹԻ ՀԱՐԱՎ-ԱՐԵՎԵԼՅԱՆ ՈՐՄԱՍՑԱՆ ԿԱՄԱՐԻ ՎՐԱ.

- | | |
|--------------------------|------------------------------|
| 1 ԹՎ. ՋԺԳ | 7 ԱՐԴԻԻՆՍ Ի ՍՈՒՐՔ ԳՐԻԳ- |
| 2 ԿԱՄԱԻՆ ԱՍՏՈՒԾՈՅ ԵՍ ՎԱ- | 8 ՈՐՍ ՄԻԱՔԱՆՔՍ ՍԱՀ- |
| 3 ՌՀԱՄ ԵՒ ԱՄՈՒՍ- | 9 ՄԱՆԵՑԻՆ ՄԵՋ Ի ՏԱՐ- |
| 4 ԻՆ ԻՄ ԹԱՄԹԵՐ | 10 ԻՆ :Դ: ԺԱՄ Ի ՏԱԻՆԻ ՓՈԽՄԱՆ |
| 5 ԵԿԱՔ Ի ԿԵԶԱՌՈՒՍ | 11 ԱՍՏՈՒԱԾԱԾՆԻՍ :Գ: ԻՆՁ :Ա: |
| 6 ԵՒ ՏՎԱՔ ՋՄԵՐ ՀՈԳՈՅ | 12 ԹԱՄԹԵՐԻՆ ՈՎ ԽԱՓԱՆԷ ԴԱՏԻ: |

№ 57. ԳԱՎԹԻ ԵՐԴԻԿԻ ՀԻՄՔԻ ԿԱՐՆԵՋԻ ՎՐԱ.

- 1 ԱԻԳՆՈՒԹԵԱՄՔՆ ԱՄԵՆԱՍՈՒՐ ԵՐՐՈՐԴՈՒԹԵԱՆՆ ԵՍ ԶԱԼԱԼ ՀԱ-
ՍԱՆ ՈՐԴԻ ՎԱԽԹԱՆԳԱՅ ՈՐԴՈՅ ՄԵԾԻՆ ՀԱՍԱՆԱՅ :ՏԷՐ
- 2 ԽՈՅԱԽԱՆ ԲԵՐԴՈՅ ԵՒ ԽԱԶԵՆՈՅ ԵՒ ԱՄՈՒՍԻՆ ԻՄ ՄԱՄՔԱՆ
ԴՈՒՍՏՐ ԲԱՂԱՑ ԹԱԳԱԻՈՐԻՆ ՄԻԱՔԱՆԵՑԱՔ ՄԵԾ ԵՒ ՀՈԶԱԿԱ-
ԻՈՐ ՍՈՒՐՔ ՈՒԽՏ-
- 3 ԻՍ ԿԵԶԱՌՈՒՍ ԵՒ ՏԵՍԻ ՅԱԻԵՐՄԱՆ ՆԵՏՈՂԱՑ. ԲԱԶՈՒՄ ԳԱՆ-
ՋԻԻՔ ՎԵՐՍՏԻՆ ՆՈՐՈԳԵՑԱՔ ԵՒ ՏՎԱՔ ՅԱՄԵՆ ԱՄԻ Ի ՀԱՄԱԻՐԷՆ
ՎԱՃԱՌԵՆ :Ռ: ԴՈՒԿԱՏ
- 4 ԹՈՒԻ ՈՂԷ ՅԱՌԱՋՆՈՐԴՈՒԹԻՆ ՄԽԻԹԱՐ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻՆ. ՎԱՐ-
ԴԱՊԵՏԵՐՍ ԵՒ ԱՅԼ ՄԻԱՔԱՆՔՍ ԸՆԿԱԼԱՆ ԵՒ ՍԱՀՄԱՆԵՑԻՆ ՄԵՋ
:Բ: ԱԻՐ ՊԱՏԱՌԱԳ ՋԱՄԵՆ ԵԿԵՂԵՑ-
- 5 ԻՔՍ ԶԱԽԱԳ ԶԱՏԻԿՆ ԻՆՁ ԵՒ :Գ: ԾԱՔԱԹՆ ԱԻՐ ՄԱՄՔԱՆԱ. ԿԱ-
ՏԱՌԻՋ ԳՐՈՅՍ ԱԻՐՀՆԻՆ ՅԱՍՏՈՒԾՈՅ ԻՍԿ ՈՐ ԽԱՓԱՆԷ Ի ՄԵ-
ՐՈՑ ԿԱՄ ՅԱԻ-
- 6 ՏԱՐԱՑ ԿԱՄ ՅԻՇԽԱՆԱՑ ԵՒ ՅԱՌԱՋՆՈՐԴԱՑ ՄԵՐ ՄԵՂԱՑՍ ՊԱՐ-
ՏԱԿԱՆ Է ԵՒ ՅԺԸ ՀԱՅՐԱՊԵՏԱՑՆ ՆՋՈՎԱԾ Է ԿԱՏԱՐԻՋՔՆ ԱԻՐՀ-
[ՆԻՆ ՅԱՍՏՈՒԾՈՅ]:





ՄԱՅՐ ՀԱՅՐԵՆԻՔՈՒՄ

Վ. ՎԱՐԴԱՆՅԱՆ

ՆՎԵՏԻՔ ԻՍՇԷՆԿՑԱՆ

(Մենդյան 80-ամյակի առթիվ)



րկար ու ուրուռն է եղել Ավետիք Իսահակյանի անցած գրական-ստեղծագործական ուղին, և հարուստ ու բազմակողմանի՝ նրա վաստակը: Ավ. Իսահակյանը բարձր է պահել հայ կյանքի գրականության, հայրենասիրության և ժողովրդասիրության ավանդները և իր բազմաթանր ստեղծագործության մեջ, որպես խոհուն քնարերգու, տարբեր ելևէջներով ու եղանակներով երգել է Հայրենիքի սերը, ժողովրդի ազատությունն ու ինքնուրույնությունը, մարդկային հոգունորք ու խոր զգացումներն ու ապրումները: Կյանքի բոլոր պայմաններում ու հանգամանքներում Ավ. Իսահակյանը հանդես է եկել համաշխարհային կուլտուրայի ու գրականության, առանձնապես հայկական մշակույթի շերտ պաշտպանությամբ ու զնահատությամբ: Հայրենական Մեծ պատերազմի օրերին հայրենախոս բանաստեղծ և Հայկական ՍՍՌ Գիտությունների ակադեմիայի իսկական անդամ Ավ. Իսահակյանի ծայրը բարձր էր հնչում քնդդեմ ֆաշիստական ջարդարարների, հանուն մարդկության ստեղծած դարավոր մշակույթի, քաղաքակրթության ստեղծած մեծ նվաճումների ու հույակապ կոթողների պաշտպանության, հանուն աշխատավոր ժողովուրդների, հասարակ մարդու խաղաղ, ստեղծագործ կյանքի ու աշխատանքի պաշտպանության:

Ուսանելի և հետաքրքրական շատ կողմեր ունի Ավ. Իսահակյանի կյանքն ու գործունեությունը:

Բանաստեղծը ծնվել է 1875 թվականի հոկտեմբերի 30-ին (հին տոմարով՝ հոկտեմբերի 18-ին) Ալեքսանդրապոլ (այժմ Լենինական) քաղաքում: Իսահակյանի մանկության ու պատանեկության տարիներն անցել են Ալեք-

սանդրոպոլից ոչ հեռու գտնվող Ղազարապատ գյուղում: Մի կողմից հայրենական բնությունը՝ Շիրակի ծաղկառատ մարգագետինները, «Մանթաշի երաղ հովիտը», «գուման հագած Ալագյազը», պղտոր ու հորդառատ Արազը, իսկ մյուս կողմից՝ պապենական ջրաղացում իջնանած հայրենակիցների պատմած հետաքրքրական դրույցներն ու պատմությունները, ժողովրդական երգիչների երգերն ու հեքիաթները խանգավառում և թև են տալիս պատանի Ավետիքի հարուստ երկվակայությանը: Իսահակյանը աշխարհամանալման առաջին տպավորություններն ստանում է հնամենի ավանդությունների և հուշեր ունեցող Շիրակում: «Միրելագույն Շիրակն ինձ համար տիեզերքի կենտրոն է եղել, — գրել է բանաստեղծը հետագայում, վերհիշելով պատանեկան կյանքի տպավորությունները, — որովհետև այնտեղ է, որ սկսել է բարախել իմ սիրտը: Այստեղ եմ զգացել աշխարհը: Այս կենտրոնում է սկիզբ առել իմ աշխարհամանալմությունը... Հայկական անցյալ փառավոր կուլտուրայի այս վայրում՝ նվիրական Շիրակում եմ հյուանի իմ շքեղ երազները... (Երկերի ժողովածու, 4-րդ հատ., էջ 168):

Գեոևա 7—8 տարեկան հասակում ծնողները մանուկ Ավետիքին տանում են Շողո-բաջու մոտ՝ գրաճանաչություն սովորելու: Այնուհետև Իսահակյանը սովորում է Ալեքսանդրապոլի «Իհմակային հայոց հոգևոր դպրոց»-ում, Հառիճի վանքի երկդասյան դպրոցում և այլուր: Այս շրջանում Իսահակյանը ծանոթանում է հայ գրականության ու համաշխարհային գրականության՝ երկերին: Մական, Ավ. Իսահակյանի գրական ու հանրակրթական լուրջ ուսումնառությունը տեղի է ունենում էջմիածնի Գևորգյան ճեմարանում, որ-

տեղ և նա սկսում է իր գրական-ստեղծագործական առաջին փորձերը: Իսահակյանը վառ հուշեր է պահպանել Գևորգյան Ճեմարանից:

Առանձնապես ջերմ է եղել Իսահակյանի վերաբերմունքը իր գրական առաջին ուսուցչի՝ Ճեմարանի գրականության դասատու հայ նշանավոր բանաստեղծ Հովհաննես

Հրջադարձություններ է կատարում հայրենի բնության ծոցում, լինում ժողովրդի մեջ, ունկընդրում նրա ձայնին, ծանոթանում նրա նիստ ու կացին: Այս շրջանում գրած ստեղծագործություններն էլ կազմում են նրա գրական-գործունեության առաջին շրջանը: 1892 թվականին Իսահակյանը մեկնում է Թիֆլիս,



Ավետիփ Իսահակյան

Նկար՝ Մ. Սարգսյանի

Հովհաննեսիսյանի նկատմամբ, որին նմանվելով՝ գրել է իր առաջին բանաստեղծությունները և որից ստացել է առաջին խորհուրդներն ու դիտողությունները: Իսահակյանը անհուն սիրով է հիշում երաժշտության և երգեցողության դասատու՝ հանճարիղ երաժշտագետ Կոմիտասին՝ «Սողոմոն հեղրորը» և ուրիշներին: Ճեմարանն ավարտելուց հետո Իսահակյանը լինում է հայրենական տանը,

ծանոթանում է Հովհաննես Թումանյանի, Ղազարոս Աղայանի և այլ գրողների ու գործիչների հետ: Այս ծանոթությունները մեծ դեր են խաղում նրա մտահորիզոնի ու գրական ըմբռնումների լայնացման գործում: 1893 թվականին, ուսումը կատարելագործելու նպատակով, Իսահակյանը մեկնում է արտասահման, լինում է եվրոպական շատ քաղաքներում և պատմական վայրերում:

1895 թվականին վերադառնում է Հայրենիք՝ ընտանեկան հանգամանքների պատճառով: 1897 թվականին Ալեքսանդրապոլում ուղևորվում է Թեոֆիլով և Բազմակյանի բանաստեղծությունների առաջին գիրքը՝ «Երգեր ու վերքեր» խորագրով, որով նա միանգամից հայտնի է դառնում գրական հասարակությանը և վաստակում նրա սերն ու համակրանքը: Քիչ անցած Բազմակյանը նորից վերադառնում է արտասահման՝ հայաժամե և հետապնդված լինելով ցարական կառավարության կողմից: Բազմակյանի թափառական կյանքը արտասահմանում շարունակվում է մինչև 1926 թվականը: 1926 թվականին Բազմակյանը ոտք է դնում նոր Հայաստանի՝ Սովետական Հայաստանի հողի վրա: Հայրենի ժողովրդի նոր կյանքը ոգեշնչում է ոգևորում է հայրենախոս բանաստեղծին:

Բազմակյանի ստեղծագործության բնորոշ գծերից մեկը հայրենասիրությունն է: Հայրենիքի բախտը միշտ հուզել ու մտահոգություն է պատճառել բանաստեղծին: Արտասահմանյան տարագրության տարիներին հայրենի հիշատակներն ու նվիրական հուշերը բանաստեղծի հոգում միշտ վառ են պահել Հայաստանի և հայ ժողովրդի նկատմամբ ունեցած անմար սերն ու ոգևորությունը: «...Հայաստանը ես միշտ կրել եմ իմ հոգում, — գրել է բանաստեղծը, — ուր որ եղել եմ, Հայաստանը տարել եմ ինձ հետ: Նայել եմ Մոն Բլանին, բայց տեսել եմ Մասիսը, կանգնել եմ Աթենքի Պարթենոնի առաջ, բայց զգացել եմ Երեբունյքը և Հռիփսիմի տաճարը: Լսել եմ Նեապոլի ժողովրդական երգերը, բայց հուզվել եմ մեր ժողովրդի երգով» (Շերկերի ժողովածու, 4-րդ հատ., էջ 169): Բանաստեղծը իր մի շարք ոտանավորների մեջ երգել է Հայրենիքի կարոտը անմիջական ու սրտահույզ պատկերներով: Բազմակյանի հայրենասիրական երգերի մեջ զգացվում է վիշտ և մորմոք, որ արդունք էր հայ ժողովրդի կրած դառն հալածանքների ու ավերածությունների: 90-ական թվականներին Սասունի և Աղանայի կոտորածները, ցարիզմի կազմակերպած հայթույրական ջարդերը և վերջապես համաշխարհային առաջին պատերազմի տարիներին (1914—1918 թ. թ.) թյուրք ջարդարարների կազմակերպած մասսայական կոտորածները Արևմտյան Հայաստանում անբուժելի վերք են առաջացնում բանաստեղծի հոգում: «Իմ մարդու, բնական հայրենասիրությանը, — գրում է նա, — վիրավորվեց, արյունոտվեց իմ ժողովրդի կրած անբերական լի ողբերգությամբ» (Շերկերի ժողովածու, 4-րդ հատ., էջ 169):

Բանաստեղծը երգում է Հայրենիքի գեղեցկությունները, շոտանալով և Հայրենիքի «դարդը»:

«Է՛յ ջան-հայրենիք, ինչքա՛ն սիրուն ես,
Սարերդդ կորած երկնի մոլի մեջ.
Ջրերբրդ անուշ, հովերբդ անո՛ւշ,
Մենակ բալբերդ արուն-ծովի մեջ»:

Բայց ամենածանր փորձություններն ու դաժնություններն էլ անգամ չեն մթափում ու վհատեցնում բանաստեղծի հոգին ու երեակայությունը: Բազմակյանը վստահ էր ժողովրդի ստեղծագործ ու կորովի ջանքերին և պայծառ լավատեսությամբ տեսնում էր նրա հրաշագեղ զալիքը: Իր հոգվածներից մեկում այդ առթիվ Բազմակյանը գրել է. «...Հայ ժողովուրդը շատ արյուն թափեց այս անհավասար գոյամարտի մեջ, կոտորվեց և նվազեց շատ, բայց և այնպես կարողացավ իր նվիրական մատյանների շնորհիվ, իր գուժանի և աշխատանքի շնորհիվ պահպանել իր լեզուն, իր ոգին և ազգությունը: ...Մի ձեռքով Բուրկայծակին՝ պաշտպանել է նա իր հայրենի տունն ու աղբյուրը իրավունքը, մյուս ձեռքով՝ կուտուրայի զենքերը՝ հերկել է իր հողը և կերել իր արդար հացը, ստեղծել է հոյակապ դասական լեզուն, արվեստի հրաշալիքներ» (Շերկերի ժողովածու, 4-րդ հատ., էջ 192):

Բազմակյանը երգել է աշխատավոր մարդու կյանքն ու առօրյան, հուզվել է նրա վիճակով ու դրսևությամբ, «քարից-հողից հաց քամող» խեղճ աղքատի «դարդ ու ցավով»:

«Խեղճ աղքատը դառը դատի,—
Դատարկ նստի... Է՛յ աշխատհ, —
Էլ ինչո՞ւ ես քարը թողնում
Քարի վրա, քար-աշխատհ»:

Բազմակյանի բանաստեղծությունների մեջ առանձնապես վառ արտացոլում է ստացել պանդխտությունը: Հետևելով ժողովրդական բանահյուսության և միջնադարյան բանաստեղծության ստեղծած ավանդներին, Բազմակյանը սրտահույզ ելևէջներով երգել է «ղարիքի կյանքը», դարիբուխյան մորմոքն ու տանջանքը («Պանդխտ որդին», «Կուռնկնիքը շարան-շարան», «Ձմեռն անցավ, եկավ գարուն» և այլն): Բազմակյանը բազմաթիվ ոտանավորների ու ավանդությունների մեջ մեծ վարպետությամբ երգել է մայրական ու որդիական սերը: Սերը դեպի մարդը առհասարակ, կարեկցանքն ու մտահոգությունը տնանկների ու տառապալների նկատմամբ Բազմակյանի բանաստեղծության բնորոշ գծերից մեկն է: Դեռևս իր սկզբնական շրջանի բանաստեղծություններից մեկում Բազմակյանը երգել է.

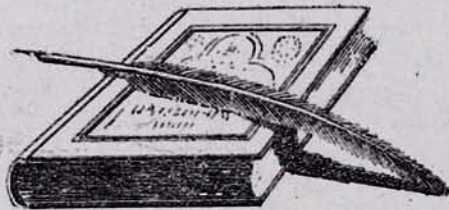
«— Սի՛րտս երկինք է...
Ամեն արարած
Աստղ ունի այնտեղ—
Գահ ունի այնտեղ»:

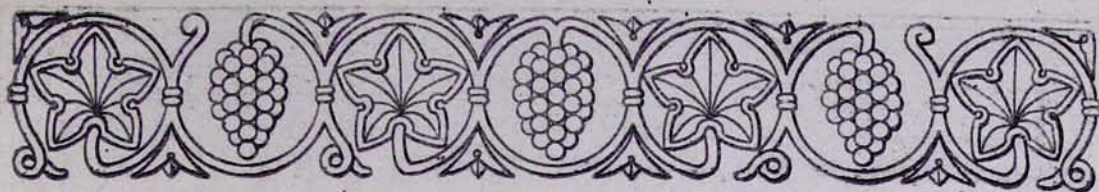
Այսուհանդերձ Իսահակյանի բանաստեղծությունը մարտաշունչ է. վշտով ու մորմոքով հեղափոխության աշխատավորի տառապանքը, նա բուն ցասումով բողոքում է հասարակական շարիքի, բռնության ու անիրավության դեմ, հանուն ներգաղնակ ու խաղաղ մարդկային հարաբերությունների: Բողոքի այդ ձայնը Իսահակյանը հնչեցրել է մի շարք բանաստեղծություններում, ինչպես և «Աբու-լալա-Մահարի» նշանավոր պոեմում, որը թարգմանված է աշխարհի մի շարք ժողովուրդների լեզուներով, և հայ ժողովրդական հերոսական փայտից վերցրած «Սասմա Մհեր» վիպերգի մեջ:

Իսահակյանի կապը ժողովրդի հետ արտահայտվել է նաև ժողովրդական ձևերի լայն օգտագործմամբ և ընդհանրապես ժողովրդական բանահյուսության հետ ունեցած անխզելի կապերով: Ժողովրդական ստեղծագործությունը, իմաստուն ու պայծառ ընդհանրացումներով, արտահայտչական, գունեղ ձևվերով ու պատկերներով մեծ դեր է խաղացել Իսահակյանի ստեղծագործության ժողովրդականացման գործում: Իր բեղուն գրական գործունեության ընթացքում Իսահակյանն օգ-

տագործել է ժողովրդական բանահյուսության դրեթի բոլոր տեսակները: Մեծ բանաստեղծը, սակայն, չի սահմանափակվել միայն հայրենի բանահյուսությամբ: Երկար շրջագայությունների և հարուստ կենսափորձի շնորհիվ Իսահակյանը գրական ստեղծագործության նյութ է դարձրել աշխարհի տարբեր ժողովուրդների բանահյուսության լավագույն նմուշները: Այնտեղ կարելի է գտնել չինական ու հնդկական ավանդություններ, հրեական առասպելներ, պարսկական և թաթարական զրույցներ, սերբական լեգենդ, քրդական պոեմ և այլն: Այդ ստեղծագործությունների մեջ Իսահակյանը հարազատորեն պահպանել է աշխատավոր ժողովրդի առողջ կենսահայեցողությունը, ժողովուրդների բարեկամության ու խաղաղ գոյակցության գաղափարները:

Իսահակյանի պոեզիան աչքի է ընկնում բանաստեղծական վարպետության և գեղարվեստական արտահայտչական ձևերի բազմազանությամբ: Սովետական ժամանակակից բանաստեղծները մեծ ակնածանքով են մոտենում Իսահակյանի պոեզիային, այնտեղ գտնելով ուսանելի ու դաստիարակչական շատ դժեք, ժողովրդին սիրելու և ժողովրդի հետ ունեցած կապերի գեղեցիկ օրինակներ:





Մ. ԷՍԿԻՋՅԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻՆ

(Ս Ո Ն Ե Մ)

Ես չեմ տեսել վիշտ անցյալը քո քախժաբեր,
Ու վայրէջքդ դեպի անդունդ չեմ ողբացել.
Բայց տեսնում եմ ես քո ներկան այնքան խնդուն,
Եվ վերելիքդ եմ դեպի արև արդ ցնծեցում...

Ես չեմ տեսել. այլևս է՛քնք քո թշնամին,
Որ մոխիրդ ցրել, ցրել տա խոյ հողմին.
Բայց վառվելով՝ մութի հողն ես դու պատանել,
Ու հառնել ես աշխարհի դեմ այն սառնորեն,
Հառնել հրից ելած և՛ սուրբ, և՛ լուսահեղ,
Ու նեպել ես դեպի արևն այս կենսավետ...

Ես չեմ տեսել վիշտ անցյալը քո քախժաբեր,
Ու վայրէջքդ դեպի անդունդ չեմ ողբացել.
Բայց տեսնում եմ ես քո ներկան այնքան խնդուն,
Եվ վերելիքդ եմ դեպի արև արդ ցնծեցում...

1955 թ. հոկտեմբեր

ՍՊԵՏԻՔ ԻՍՍԼԱՄԱԿՅԱՆԻՆ

(Մենդյան 80-ամյակի առթիվ)

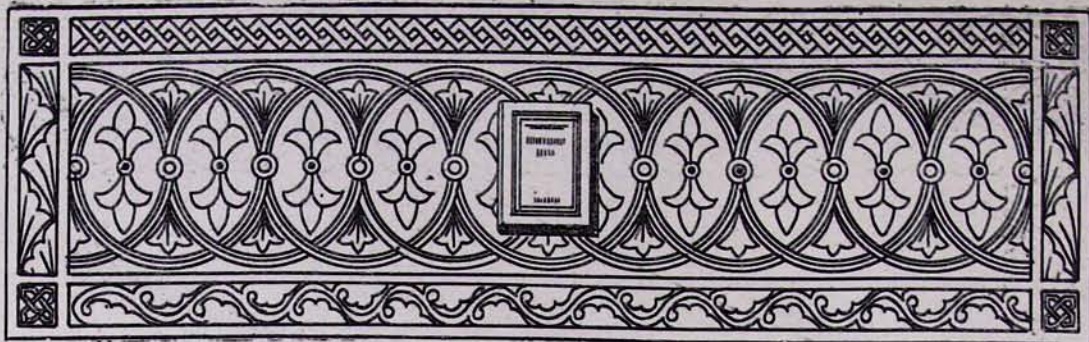
Օտա՛ր, հեռո՛ւ ոլորտներում
Հածում էիր դու տխուր,
Ու հայրենի վիշտն անպատում
Մտո՛ւմդ կրում այնպես լուռ:

Հանկարծ փաղցր ձայն լսեցիր —
Կոչը երկրիդ վերածին,
Եվ փառվեցիր կարոտայիր
Ի՛ր նորագեղ հին լանջին...

— Կյանքն երազ է, աշխարհն՝ հեփիար. —
Ոգում ես արդ դու անկեղծ,
Եվ ապրում ես մութիս-զվարթ՝
Մտո՛ւմդ ազգիդ խիեղն անեղծ...

31 հոկտեմբերի 1955 թ.





Ս Պ Ի Ր Ի Դ Ո Ն Մ Ե Լ Ի Ք Յ Ա Ն

(Մենդյան 75-ամյակի առթիվ)

Լրացավ հայ երաժշտական կուլտուրայի խոշոր ներկայացուցիչներից մեկի՝ Սպիրիդոն Մելիքյանի ծննդյան 75-ամյակը։ Իր երկարամյա գործունեության ընթացքում Սպիրիդոն Մելիքյանը հանդես է եկել որպես կոմպոզիտոր, խմբավար, մանկավարժ,

նին նա ընդունվում է էջմիածնի Գեորգյան-ճեմարանը իբրև գեղեցիկ սան։ Այս շրջանում արդեն դրսևորվում են Սպիրիդոնի երաժշտական ընդունակությունները։ Նա արժանանում է Կոմիտասի ուշադրությանը և մասնակցում նրա երգեցիկ խմբի աշխատանքներին։



երաժշտագետ և երաժշտական-հասարակական գործիչ։

Սպիրիդոն Մելիքյանը ծնվել է 1880 թվականի դեկտեմբերի 1-ին, էջմիածնում, գյուղական ուսուցչի ընտանիքում։ 1893 թվակա-

1902 թվականին, ավարտելով լիակատար դասընթացը, Սպիրիդոն Մելիքյանը նշանակվում է ճեմարանի երգի և երաժշտության դասատու և Կոմիտասի օգնականը որպես խմբավար։ Միաժամանակ նա մասնագիտական դասեր է վերցնում իր ուսուցչից՝ Այնուհետև Կոմիտասի խորհրդով Սպիրիդոն Մելիքյանը մեկնում է Բեռլին՝ երաժշտական կրթություն ստանալու։ Այդ մասին Սպիրիդոն Մելիքյանը գրում է. «... 1904 թվականի աշնանը, երբ ես պատրաստվում էի արտասահման գնալու, Կոմիտասը, իբրև իմ ուսուցիչը և ուղեցույցը, ինձ տրամադրեց իր հավաքած երգերի ամբողջ ժողովածուն՝ արտագրելու և հետո վերցնելու, իբրև հայկական թեմաների անսպառ աղբյուր, որովհետև շատ էր մտահոգված իմ՝ գերմանական ազդեցություններով շտարվելու խնդրով»։ Բեռլինում Սպիրիդոն Մելիքյանը մասնագիտական առարկաների ուսումնասիրության հետ միասին մեծապես հետաքրքրվում է խմբական արվեստով։ Այս սերը նրա մեջ զարթնել էր դեռ էջմիածնում, երբ ինքը մասնակցում էր Կոմիտասի երգեցիկ խմբի աշխատանքներին։

1908 թվականին ավարտելով երաժշտական բարձրագույն կրթությունը, Սպիրիդոն Մելիքյանը վերադառնում է Կովկաս և նվիրվում իր սիրած գործին։ Նա նախ հրավիրվում է Շուշիի թեմական դպրոցը, իսկ 1909 թվականին՝ Թիֆլիսի Ներսիսյան դպրոցը իբրև երգի և երաժշտության դասատու և խմբավար, որտեղ աշխատում է 12 տարի։

1911 թվականին Սպիրիդոն Մելիքյանի նախաձեռնությամբ ստեղծվում է «Թիֆլիսի հայոց երգեցիկ ընկերությունը», որն իր գոյության տասը տարիների ընթացքում կազմակերպում է մի շարք համերգներ և դասախոսություններ՝ պրոպագանդելով հայկական ժողովրդական երաժշտության լավագույն նմուշները և հայ կոմպոզիտորների երգերը: Ընկերությունն առանձին համերգներ է նվիրում Կոմիտասի ստեղծագործություններին:

Սպիրիդոն Մելիքյանի ակտիվ մասնակցությամբ 1912 թվականին կազմակերպվում է «Թիֆլիսի հայոց երաժշտական ընկերությունը»: Անխույժ գործիչը ընկերության առաջնահերթ խնդիրն էր համարում հայկական ժողովրդական երաժշտության հավաքման և ձայնագրման, նրա հարուստ դանձեքը կորստից փրկելու գործը:

Տեղեկանալով ընկերության աշխատանքների մասին, Կոմիտասը Սպիրիդոն Մելիքյանին գրում է. «Երագրերի մեջ կարդացած էի հիմնած եղաժողական միությանը մասին և իսկույն գուշակեցի, որ դու ես շարժել քաղաքից երաժշտական ճահիճները: Է՛լ ավելի ուրախացա, որ ապագան ապահովելու համար հրաժարվել ես նախագահութենեն, զի գորտերը պիտի գրգռվեն քո դեմ. ապրիս պապիկս, Սպիրիդոն ջան»:

1914 թվականին ընկերությունը կազմակերպում է երաժշտական առաջին ազգագրական արշավախումբը Շիրակի ժողովրդական երգերը ձայնագրելու: Արշավախմբի մասին հետաքրքիր է Սպիրիդոն Մելիքյանի նամակը՝ ուղղված երաժշտական ընկերությանը. «Ես քանի գնում համոզվում եմ, որ եթե ընկերությունն էլ ինձ չուղարկեր, ես ինքս պարտավոր էի իմ հաշվով պտույտի դուրս գալու, որովհետև առանց ժողովրդի ճանաչողության, մեր գործունեությունը անգույն է ու անհոգի»: Այս տողերը բավական են ժողովրդական ստեղծագործության նկատմամբ անվանի կոմպոզիտորի ունեցած սերն ու հոգատարությունը ապացուցելու համար:

Հայաստանում սովետական կարգերի հաստատումից հետո Սպիրիդոն Մելիքյանը տեղափոխվում է Էջմիածին և ապա՝ Երևան, որտեղ Պետական կոնսերվատորիայում աշխատում է նախ որպես խմբավար, ապա՝ դասախոս, ուսմասվար ու դիրեկտոր: Կարճ ժամանակամիջոցում կոնսերվատորիայի երգեցիկ խումբը, Սպիրիդոն Մելիքյանի ղեկավարությամբ, սկսում է համերգներ տալ ինչպես Երևանում, այնպես էլ ռեսպուբլիկայի շրջաններում՝ ամենուրեք արժանանալով ջերմ ընդունելության: 1927 թվականին Պետական

կոնսերվատորիայի երգեցիկ խումբը մասնակցում է Հոկտեմբերյան ռևոլյուցիայի տասնամյակին նվիրված Սովետական Միության ազգային արվեստների Մոսկվայում կազմակերպված ցուցահանդեսին: Կոնսերվատորիայի երգեցիկ խումբը Սպիրիդոն Մելիքյանի ղեկավարությամբ առաջին անգամ Մոսկվայում այդպես լրիվ և հետաքրքրական ձևով ցույց տվեց հայ ժողովրդի երաժշտական ստեղծագործության լավագույն նվաճումները:

Իբրև կոմպոզիտոր Սպիրիդոն Մելիքյանը հանդես է եկել ինչպես ինքնուրույն երգերով, այնպես էլ ժողովրդական երգերի մշակումներով, ինչպիսիք են՝ «Մամթել», «Թըխ կոնդա», «Ես սարեն կուգայի», «Միրանի ծառ», «Կարոտ» և այլն:

Իբրև երաժիշտ-ազգագրագետ Սպիրիդոն Մելիքյանը Կոմիտասից հետո առաջինն էր, որ այդքան ջերմությամբ զբաղվեց ժողովրդական երաժշտության նմուշների հավաքման և ուսումնասիրության գործով, այն ղեկավարիտական լուրջ հիմքի վրա:

Սպիրիդոն Մելիքյանը զբաղվել է հայ երաժշտության հետ սերտ առնչություն ունեցող խնդիրների լուսաբանությամբ և ուսումնասիրությամբ: Բացի պարբերական մամուլում հրապարակված մի շարք հոդվածներից, առանձին գրքերով հրատարակված են նրա աշխատությունները՝ «Հունական ազգեցությունը հայ երաժշտական տեսակների վրա», «Հայ ժողովրդական երգերի գամմաները», «Կոմիտասի ստեղծագործությունների անալիզը», «Ուրվագիծ հայ երաժշտության պատմության» և այլն: Նշված աշխատությունները շնայած գերծ չեն առանձին սխալներից, բայց դրանք քննադատաբար օգտագործելու դեպքում արժեքավոր նյութ կարող են ծառայել մեր երաժշտության պատմության տարբեր բնագավառների դեռևս չլուծված հարցերի լուսաբանման համար:

Սպիրիդոն Մելիքյանը հանդիսանում էր ՍՍՌՄ երաժշտական գիտությունների պետական ինստիտուտի թղթակից-անդամ, Հայաստանի Գիտության և արվեստի ինստիտուտի իսկական անդամ: Նրան շնորհվել էր Հայկական ՍՍՌ արվեստի վաստակավոր գործչի պատվավոր կոչում:

Սպիրիդոն Մելիքյանը վախճանվեց 1933 թվականի մայիսի 4-ին: Նա հանդիսանում էր Սովետական Հայաստանի երաժշտական կուլտուրայի ակտիվ կառուցողներից մեկը:

(«ՍՈՎԵՏԱԿԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆ» օրաթերթ,
1 դեկտեմբերի 1955 թ.)

ՍՏԵՓՆԵ ՕԼՆԵՋՆԵՒԻ ԿԵՄՍԵՐԵԿԱՆԵ

(1873—1955)

Սույն թվականի հոկտեմբերի 9-ին, ծանր հիվանդությունից հետո, վախճանվեց Ս. Էջմիածնի Գերազույն Հոգևոր Խորհրդի անդամ Ստեփան Օճանջանի Կամարականը:

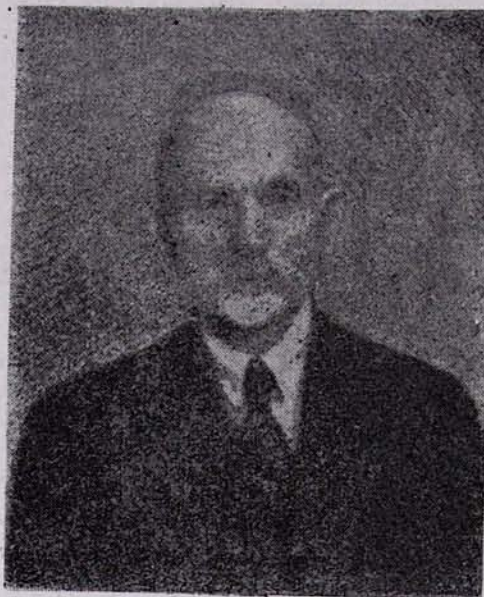
Ստեփան Կամարականը ծնվել է 1873 թվականի մայիսի 31-ին նախկին Երևանի նահանգի Սուրմալուի գավառի Բլուր գյուղում, որը գտնվում է ոչ հեռու Իգդիրից: Նախնական կրթությունն ստացել է գյուղական քահանայի մոտ և Իգդիրի տարրական դպրոցում, ապա սովորել է Երևանի ուսանողների գիմնազիայում:

1899 թվականին Կամարականն ավարտում է բարձրագույն կրթությունը՝ «առաջին կարգի գյուղատնտես» կոչումով, իսկ 1912 թվականին ներկայացնելով «Երևանյան նահանգի հողային հաշվադրումը» թեմայով դիսերտացիոն աշխատանք՝ ստանում է ժողովրդական գյուղատնտես» աստիճան:

Իր մասնագիտության գծով Ստեփան Կամարականը երկար տարիներ աշխատել է Ռուսաստանի և Անդրկովկասի մի շարք նահանգներում և մարզերում:

1916—1918 թվականներին Կամարականն աշխատում է Երևանում՝ վարելով մի շարք պատասխանատու պաշտոններ՝ Հայաստանի գյուղատնտեսության գլխավոր կառավարիչ, Հողագործության մինիստրության խորհրդի անդամ և մինիստրի խորհրդական:

Հայաստանում սովետական իշխանություն հաստատվելուց հետո, 1920 թվականի դեկտեմբերի 2-ին, Հայաստանի Հեղինքի Կամարականին նշանակում է Հայկական ՍՍՌ հողագործության ժողովրդական կոմիտեի տեղակալ, իսկ 1921 թվի սեպտեմբերին՝ հողագործության ժողովրդական կոմիտեի: Սույն թվականին Կամարականը գործուղ-



վում է Թիֆլիս՝ մասնակցելու Անդրկովկասյան հանրապետությունների սահմանագծերի հաստատման աշխատանքներին:

Այնուհետև 1922 թվականից մինչև 1924 թվականը նա վարում է պատասխանատու պաշտոններ իր մասնագիտության դժուր Կամարականը ղդալի դեր է կատարել նաև Հայաստանում մասնագետ կադրեր պատրաստելու ասպարեզում: Սկսած 1924 թվականից մինչև 1931 թվականը նա դասախոսել է Երևանի Պետական համալսարանի

Գյուղատնտեսական ֆակուլտետում, ինչպես և Երևանի Գյուղատնտեսական ինստիտուտում, ղեկավարելով միաժամանակ հիշյալ հիմնարկներում ընդհանուր հողագործության և տեխնիկական կուլտուրաների մեթոդների աշխատանքները:

Ստեփան Կամարականը տարել է նաև հասարակական աշխատանք: 1929-ից մինչև 1930 թվականը նա հանդիսացել է Հայաստանի Կենտրոնական գործադիր կոմիտեի անդամ, աշխատակցել է զանազան գիտական հանդեսների՝ գրելով մասնագիտական հոդվածներ հայերեն և ռուսերեն լեզուներով:

1945 թվականի գարնանը գումարված Ազգային-եկեղեցական ժողովր Ստեփան Կամարականին ընտրում է Գերազույն Հոգևոր Խորհրդի անդամ:

Իր մոտ 60-ամյա պաշտոնավարության ընթացքում Կամարականը միշտ եղել է բարեխիղճ, պարտաճանաչ և անձնվեր պաշտոնյա: Սույն թվականի սեպտեմբերին Էջմիածնում գումարված Ազգային-եկեղեցական ժողովը նկատի ունենալով Կամարականի՝ Մայր Աթոռի նկատմամբ ունեցած նվիրվածությունը, նրան ընտրեց Գերազույն Հոգևոր Խորհրդի պատվավոր անդամ:



ՀԱԿՈՐ ՍՆՀԱԿԻ ԵՐԵՄՅԱՆ (1908—1955)

Սույն թվի նույնամբերի 21-ին, երկարատև ու ծանր հիվանդությունից հետո, վախճանվեց հայրենադարձ մտավորական Հակոբ Սահակի Արամյանը:

Հակոբ Արամյանը ծնվել է Անտիոք քաղաքում (Ալեքսանտրիտության շրջան) 1908 թվին:

1915 թվի համահայկական կոտորածների ժամանակ Արամյանը ծնողների հետ տեղափոխվում է Սիրիայի Համա քաղաքը, որտեղ ապրում է 4 տարի, այնուհետև անցնում է Ալեքսանտրիտա, որտեղ սովորում է հայկական նախակրթարանում և ավարտում այն:

1923 թվին Արամյանների ընտանիքը փոխադրվում է Կահիրե: Արամյանը այստեղ մտնում է Գալստյան ազգային վարժարանը, որն ավարտելուց հետո հաճախում է Ֆրանսիական լիսե: Ֆրանսիական լիսեից շրջանավարտ լինելով ուսումնասիրում է իրավաբանություն: Սակայն, 1936 թվին, հորը մահվան պատճառով ստիպված է լինում ուսումը կիսատ թողնել և, մորն ու եղբորը հոգսը իր վրա ունենալով, զբաղվում է գրական աշխատանքներով: Նա սկսում է աշխատել «Արև» օրաթերթի խմբագրությունում որպես սրբագրիչ՝ բանաստեղծ Վահան Թեքեյանի խմբագրության օրով: Թեքեյանի մոտ հմտանում է խմբագրության մեջ և դառնում թերթի եռանդուն աշխատակիցներից մեկը և պայքար մղում Սովետական Հայաստանի հակառակորդ հոսանքների դեմ: Թեքեյանի մահից հետո Արամյանը մնում է «Արև» թերթի խմբագրության մշտական աշխատակից և թերթը ղեկավարում:



1945 թվի Ազգային-եկեղեցական ժողովի գումարման և երջանկահիշատակ Գեորգ Զ. Հայրապետի կաթողիկոսական ընտրության ժամանակ Արամյանը մասնակցում է եգիպտահայ պատվիրակության՝ որպես «Արև» օրաթերթի խմբագրատեղի և թղթակից:

Հայաստանից վերադառնալով եգիպտոս, նա որպես ջերմաշունչ հայրենասեր Սովետական Հայաստանի գովեր է շնչորում եգիպտահայության մեջ:

Արամյանը 1945 թվի վերջերին, որպես համոզված հայրենասեր, եգիպտահայերին

հորդորում է վերադառնալ Մայր Հայրենիք և անձամբ օրինակ հանդիսանալով գլխավորում է 1947 թվի ներգաղթի եգիպտահայ առաջին քարավանը:

Արամյանը Հայրենիքում նույնպիսի խանդով աշխատում է օգտակար լինել իր շրջապատին. աշխատակցում է «Սովետական Հայաստան» և «Էջմիածին» ամսագրերին և հայրենադարձ երիտասարդության զանազան ասպարեզներում գտած հաջողությունների ու Հայրենիքի վերաշինության գովեր է հյուսում հիշյալ ամսագրերի էջերում:

Արամյանն ունի մի շարք մանր բանաստեղծություններ: Որպես արդյունք տքնաջան աշխատանքի վերջերս լույս տեսավ նրա հոյակապ գործը՝ «Նեղոսի հովտում» վեպը: Այս վեպը եղավ հանգուցյալի վերջին գրական ժառանգությունը:

Արամյանի հիշատակը միշտ թարմ կմնա մեր հիշողության մեջ:

Հանգիստ նրա աճյունին:



ԳԻՏԱԿԱՆ ԵՎ ԳԵՂԱՐՎԵՍՏԱԿԱՆ ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

ԱԹԱՅԱՆ Ռ. և ՄՈՒՐԱԴՅԱՆ Մ.— «Արմեն Տիգրանյան»։ (Կյանքը, երաժշտական գործունեությունը և ստեղծագործությունը) (ռուսերեն)։ Հայկական ՍՍՌ Գիտությունների ակադեմիայի հրատ., Երևան, 1955 թ., 107 էջ, տպաքանակ՝ 2.000:

ԱՃԱՌՅԱՆ Հ.— «Լիակատար փերականուրյուն հայոց լեզվի», համեմատությամբ 562 լեզուների, 2-րդ հատոր: Հայկական ՍՍՌ Գիտությունների ակադեմիայի հրատ., Երևան, 1954 թ., 478 էջ, տպաքանակ՝ 3.000:

ԱՐՄՆՆՅԱՆ ԱՐՄՆՆ.— «60 տարի հայ բեմի վրա»։ (Հուշեր)։ Հայպետհրատ, Երևան, 1954 թ., 532 էջ, տպաքանակ՝ 5.000:

ԳՈՒԶԱՆՅԱՆ Խ.— «Հայաստանի տնտեսական վիճակը 19-րդ դարի առաջին կեսում և հաջադուր Արդվյանի տնտեսագիտական հայացքները»։ Հայպետհրատ, Երևան, 1954 թ., 70 էջ, տպաքանակ՝ 3.000:

ԵՂԻԱԶԱՐՅԱՆ Հ.— «Ազիզբեկովի շրջանի կոպտուրայի հուշարձանները»։ Հայպետհրատ, Երևան, 1955 թ., 165 էջ, նկարազարդ, տպաքանակ՝ 2.000:

ԵՐԵՎԱՆԻ Ա.ՔՊԵՐ.— «Հայ և ադրբեջանական ժողովուրդների բարեկամության արտացոլումը գրականության մեջ»։ Հայկական ՍՍՌ Գիտությունների ակադեմիայի հրատ., Երևան, 1955 թ., 224 էջ, տպաքանակ՝ 2.000:

ԶԱՐՅԱՆ ՌՈՒԲԵՆ.— «Պայքար ռուս դրամատուրգիայի համար հայ բառրեղում» (հարցի պատմություն)։ Հայպետհրատ, Երևան, 1954 թ., 172 էջ, տպաքանակ՝ 3.000:

ԽԶԻՐԵՅԱՆ Հ. և ՀԱԿՈՒՅԱՆ Ա.— «Ուրվագծեր Սովետական Հայաստանի պատմության»։ Հայկական ՍՍՌ Գիտությունների ակադեմիայի հրատ., Երևան, 1954 թ., 241 էջ, տպաքանակ՝ 5.000:

ԹՈՒՄԱՆՅԱՆ Հ. Ե.— «Հայաստանի տնտեսական զարգացումը» (Ռուսաստանին միացման ժամանակից մինչև սովետական կարգերի հաստատումը) (ռուսերեն)։ Հայպետհրատ, Երևան, 1954 թ., 370 էջ, տպաքանակ՝ 3.000:

ԹՈՒՄԱՆՅԱՆ Ն.— «Հովհաննես Թումանյան», մանկություն և պատանեկություն: (3-րդ բարեփոխված հրատարակություն)։ Հայպետհրատ, Երևան, 1955 թ., 152 էջ, պատկերազարդ, տպաքանակ՝ 10.000:

ԽՃԻԿՅԱՆ Ա. Մ.— «Միջայել Նալբանդյանի կյանքի և գործունեության տարեգրությունը»։ Հայկական ՍՍՌ Գիտությունների ակադեմիայի հրատ., Երևան, 1954 թ., 400 էջ, տպաքանակ՝ 3.000:

ԿԱՐԻՆՅԱՆ Ա.— «Գրական արձագանքներ» (գրական-քննադատական ակնարկներ)։ Հայպետհրատ, Երևան, 1955 թ., 244 էջ, տպաքանակ՝ 3.000:

ՀԱՐՈՒԹՅՈՒՆՅԱՆ Վ.— «Զվարթնոց»։ Հայպետհրատ, Երևան, 1954 թ., 56 էջ, տպաքանակ՝ 2.000:

ՀԱՐՈՒԹՅՈՒՆՅԱՆ Վ. Մ. ԵՎ ՀՈՎՀԱՆՆԻՍՅԱՆ Կ. Լ.— «Սովետական Հայաստանի ճարտարապետությունը», համառոտ ակնարկ (ռուսերեն)։ Հայկական ՍՍՌ Գիտությունների ակադեմիայի հրատ., Երևան, 1955 թ., 296 էջ, տպաքանակ՝ 3.000:

ՀԵՐԱՅԻ ՄԵՒԹԱՐ.— «Ջերմանց միսիրաբուրի» (ռուսերեն)՝ թարգմ. գրաբարից)։ Ներածությունը և ծանոթությունները Գ. Գ. Հարությունյանի, Լ. Ա. Հովհաննիսյանի, Ա. Ս. Սերեբյանի: Խմբագրությունը ՍՍՌ Գիտությունների ակադեմիայի և Հայկական ՍՍՌ Գիտությունների ակադեմիայի իսկական անդամ. Լ. Ա. Հովհաննիսյանի: Հայկական ՍՍՌ Գիտությունների ակադեմիայի հրատ., Երևան, 1955 թ., 267 էջ, տպաքանակ՝ 2.000:

ՄԱՐԳԱՐՅԱՆ Ա. Ա.— «Արդի հայերենի կապերը»։ Երևանի համալսարանի հրատ., Երևան, 1955 թ., 104 էջ, տպաքանակ՝ 3.000:

ՄԵՆՅԱԿԱՆՅԱՆ Ա. Ն.— «Հայ ժողովուրդը Հայրենական Մեծ պատերազմում» (1941—1945)։ Հայկական ՍՍՌ Գիտությունների ակադեմիայի հրատ., Երևան, 1954 թ., 561 էջ, տպաքանակ՝ 4.000:

ՆԱԼԲԱՆՅԱՆ Վ. Ա.— «Լարդանանց պատերազմը և Գ. Գեմիլյանի «Լարդանանք»»։ (Պատ. խմբ. Մ. Միլյան)։ Երևանի համալսարանի հրատ., Երևան, 1955 թ., 263 էջ, տպաքանակ՝ 3.000:

ՆԵՐՍԻՍՅԱՆ Մ. Գ.— «Հայ ժողովրդի մղած ազատագրական պայքարը բյուրական բրոնզադարձության դեմ»։ Հայկական ՍՍՌ Գիտությունների ակադեմիայի հրատ., Երևան, 1955 թ., 532 էջ, տպաքանակ՝ 3.000:

ՈՍԿԵՐՉՅԱՆ ԱՐՏԱՇԵՍ.— «Սովետական գրականության և գրական ժառանգության հարցեր»։ Հայպետհրատ, Երևան, 1954 թ., 356 էջ, տպաքանակ՝ 3.000:

ՋԱՀՈՒԿՅԱՆ Գ.— «Փերականական և ուղղագրական աշխատությունները հին և միջնադարյան Հայաստանում» (5—15-րդ դ. դ.)։ Երևանի համալսարանի հրատ., Երևան, 1954 թ., 396 էջ, տպաքանակ՝ 2.000:

Ց Ա Ն Կ

«ԷԶՄԻԱԾԻՆ» ԱՄՍԱԳՐՈՒՄ 1955 ԹՎԱԿԱՆԻ ԸՆԹԱՑՔՐՈՒՄ ՏՊԱԳՐՎԱԾ ՆՅՈՒԹԵՐԻ

I. ՊԱՇՏՈՆԱԿԱՆՔ

Ազգային-եկեղեցական ժողովի հեռագիրը Հայկական ՍՍՌ Միեկամբների Սովետին, X—XI՝ 5:

Ազգային-եկեղեցական ժողովի հեռագիրը ՍՍՌ Միեկամբների Սովետի Նախագահին Եկեղեցական Միությանը, X—XI՝ 4:

Ամանորի և Ս. Մենդյան տների առթիվ Գերագույն Հոգևոր Խորհրդի շնորհավորական հեռագիրը բոլոր քիմիկներին, I՝ 3:

Ամանորի և Ս. Մենդյան տների առթիվ Գերագույն Հոգևոր Խորհրդի և Գերագույն Հոգևոր Խորհրդի նախագահող անդամ գերաշնորհ Ս. Վահան արհեստագույն Կոստանյանի անունով քիմիկից ստացված շնորհավորական հեռագրերն ու գրությունները, I՝ 4:

Ամանորի և Ս. Մենդյան տների առթիվ Գերագույն Հոգևոր Խորհրդի և Գերագույն Հոգևոր Խորհրդի նախագահող անդամ գերաշնորհ Ս. Վահան արհեստագույն Կոստանյանի անունով բույր եկեղեցիների պետերից ստացված շնորհավորական հեռագրերն ու գրությունները, I՝ 11:

Ամենայն Հայոց Մայրագույն Պատրիարք և Կաթողիկոս Նորին Ս. Օծուրյուն Ս. Ս. Վազգեն Ա. Հայրապետի ընտրության և զանակալության առթիվ Կիլիկիայի Կաթողիկոսությանից և Կոստանդնուպոլսի ու Նուստարեմի Պատրիարքություններից ստացված շնորհավորական հեռագրերն ու գրությունները, X—XI՝ 9:

Ամենայն Հայոց Մայրագույն Պատրիարք և Կաթողիկոս Նորին Ս. Օծուրյուն Ս. Ս. Վազգեն Ա. Հայրապետի ընտրության և զանակալության առթիվ հայ եկեղեցականներին, բնական խորհուրդներից, եկեղեցական վարչություններից և անհատ հավատացյալներից ստացված շնորհավորական հեռագրերն ու գրությունները, X—XI՝ 14:

Ամենայն Հայոց Մայրագույն Պատրիարք և Կաթողիկոս Նորին Ս. Օծուրյուն Ս. Ս. Վազգեն Ա. ընտրության և զանակալության առթիվ եկեղեցական խորհուրդներից, հայ եկեղեցականներից, ազգային մշակութային կազմակերպություններից, բերքերի խմբագրություններից և անհատ հավատացյալներից ստացված շնորհավորական հեռագրերն ու գրությունները, XII՝ 9:

Ամենայն Հայոց Մայրագույն Պատրիարք և Կաթողիկոս Նորին Ս. Օծուրյուն Ս. Ս. Վազգեն Ա. Հայրապետի ընտրության և զանակալության առթիվ բույր եկեղեցիների և այլ պաշտամունքների պետերից ստացված շնորհավորական հեռագրերն ու գրությունները և Վեհափառի պատասխանները, X—XI՝ 10:

Ամենայն Հայոց Մայրագույն Պատրիարք և Կաթողիկոս Նորին Ս. Օծուրյուն Ս. Ս. Վազգեն Ա. Հայրապետի ընտրությունն ալեքսանդր հեռագիրը, X—XI՝ 3:

Ամենայն Հայոց Մայրագույն Պատրիարք և Կաթողիկոս Նորին Ս. Օծուրյուն Ս. Ս. Վազգեն Ա. պատասխանները իր ընտրության և զանակալության առթիվ ստացված շնորհավորական հեռագրերին և գրություններին, XII՝ 16:

Ամենայն Հայոց Մայրագույն Պատրիարք և Կաթողիկոս Նորին Ս. Օծուրյուն Ս. Ս. Վազգեն Ա. շնորհավորական բուրքը մեծանուն բանաստեղծ Ավետիք Իսահակյանի 80-ամյա հորեկյանի առթիվ, XII՝ 8:

Անճառագրություն Հայաստանյայց Առաքելական Եկեղեցու Ազգային-եկեղեցական ժողովի, գումարված 1955 թվականի սեպտեմբերի 29-ից հոկտեմբերի 7-ը, Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնում, X—XI՝ 50:

Բուլղարիայի Միեկամբների Սովետին կից Գավառաճի գործերի կոմիտեի նախագահ Կյուլյուկովի շնորհավորական հեռագիրը և Վեհափառի պատասխանը, X—XI՝ 8:

Գերագույն Հոգևոր Խորհրդի նախաձեռնությամբ բոլոր քիմիկներին՝ Ամենայն Հայոց Մայրագույն Պատրիարք և Կաթողիկոսի ընտրության առթիվ, VIII՝ 5:

Գերագույն Հոգևոր Խորհրդի ջրաբերական հեռագիր՝ Ազգային-եկեղեցական ժողովի, Ամենայն Հայոց Հայրապետի ընտրության, եպիսկոպոսական անհաղթության և մեծանունների անշուրթում, VIII՝ 3: Զեկուցում Ս. Էջմիածնի Գերագույն Հոգևոր Խորհրդի միամյա գործունեության, X—XI՝ 37:

Հեռագրերի փոխանակություն Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնի Գերագույն Հոգևոր Խորհրդի և Մեծի Տանն Կիլիկիո Կաթողիկոսության, Նուստարեմի և Կոստանդնուպոլսի Պատրիարքությունների միջև, IX՝ 7:

Հյուսիսային Ամերիկայի հայոց թեմական պատգամավորական ժողովի հեռագիրը Գերագույն Հոգևոր Խորհրդին՝ Մամբրե արհեստագույն Գալիպոլիսի առաջնորդ ընտրվելու առթիվ և Գերագույն Հոգևոր Խորհրդի հաստատական պատասխանը, III՝ 20:

Հոկտեմբերյան Մեծ ռեպուբլիկայի 38-րդ տարեդարձի առթիվ Ամենայն Հայոց Մայրագույն Պատրիարք և Կաթողիկոս Նորին Ս. Օծուրյուն Ս. Ս. Վազգեն Ա. ողջույնի հեռագրերը, XII՝ 3:

Մայր Աթոռի ղեկավարման պաշտոնական հաղորդագրությունը Ամենայն Հայոց Հայրապետի ընտրությունը կազմակերպելու համար Համազգային կենտրոնական ընտրական հանձնաժողով կազմելու մասին, VIII՝ 4:

Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնի բարեբաղ պարոն Գալուստ Կյուլյուկյանի մահվան առթիվ փոխանակված հեռագրերը, VII՝ 6:

Մեծի տանն Կիլիկիո Կաթողիկոսական տեղապանի ընտրության առթիվ փոխանակված հեռագրեր, XII՝ 6:

Նախնի վեհապառուրյան հեռագիրը Մամբրե արհ-
եպիսկոպոս Գալիայանին, XII' 7:

Ռումինական ժողովրդական Ռեպուբլիկայի Ազգային
Մեծ Ժողովի Նախագահության Նախագահ Գոկո.
Պետրո Գրոզայի շնորհավորական հեռագիրը և վե-
հապառուրի պատասխանը, X—XI' 7:

Ս. էջմիածնի Գերագույն Հոգևոր Խորհրդի կողմից ուղ-
ղյալ հավատացյալ հայերին, V' 6:

Սովետական Հայաստանի կառավարության շնորհակա-
լարյունը Ազգային-եկեղեցական ժողովի կողմից
ուղարկված ողջույնի առթիվ, X—XI' 6:

Սովետական Միության կառավարության շնորհակալու-
րյունը Ազգային-եկեղեցական ժողովի կողմից ու-
ղարկված ողջույնի առթիվ, X—XI' 6:

Վեհապառու Հայրապետի հեռագիրը Զգոն Ժ. Վրդ.
Տեր Հակոբյանին, XII' 7:

Փրկչի հրաշափառ Ս. Հարության տոնի առթիվ Գերա-
գույն Հոգևոր Խորհրդի և Գերագույն Հոգևոր Խոր-
հրդի նախագահող անդամ գերաշնորհ Տ. Վահան

աբխազիսկոպոս Կոստանյանի՝ անունով բեմերից
ստացված շնորհավորական հեռագրերն ու գրու-
թյունները, IV' 10:

Փրկչի հրաշափառ Ս. Հարության տոնի առթիվ Գե-
րագույն Հոգևոր Խորհրդի և Գերագույն Հոգևոր
Խորհրդի նախագահող անդամ գերաշնորհ Տ. Վահան
աբխազիսկոպոս Կոստանյանի անունով բույր եկեղե-
ցիների պետերից ստացված շնորհավորական հե-
ռագրերն ու գրությունները, IV' 15:

Փրկչի հրաշափառ Ս. Հարության տոնի առթիվ Գերա-
գույն Հոգևոր Խորհրդի շնորհավորական հեռագիրը
բոլոր բեմերին, IV' 9:

Փրկչի հրաշափառ Ս. Հարության տոնի առթիվ Գե-
րագույն Հոգևոր Խորհրդի շնորհավորական հե-
ռագիրը բույր եկեղեցիների պետերին, IV' 14:

Փրկչի Ս. Մենդյան տոնի առթիվ Գերագույն Հոգևոր
Խորհրդի շնորհավորական հեռագիրը բույր եկեղե-
ցիների պետերին, I' 10:

II. ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆՆԵՐ

Ազգային-եկեղեցական սրբազամար ժողովը և նրա
պատմական նշանակությունը, X—XI' 24:

Ամանոր և Ս. Մեռնեց, I' 14:

Ամենայն Հայոց Ընդհանրական Հայրապետի ընտրու-
թյունը, VIII' 16:

Ապրիլյան եղեռներ, IV' 6:

Առաքիլաշավիղ Հայրապետի ընտրության առթիվ,
IX' 3:

Ավարայրի դուցազնամարտը, II' 3:

Հանուն խաղաղության, V' 3:

Մայր Տանարը հաստատուն և անշարժ է, VI' 3:

Մեր ազգային-եկեղեցական բարերարները, VII' 3:

Ս. էջմիածնի Մայր Տանարի վերանորոգությունը,
III' 3:

Սովետական Հայաստանի 35 տարին, XII' 18:

Սուրբ Հարության պատգամը, IV' 3:

III. ՄԱՅՐ ԱԹՈՌՈՒՄ

ԱՌԱՔԵՆՅԱՆ Հ.— Սուրբ էջմիածնի Մայր Տանարի
վերանորոգումը ավարտված է, IX' 28:

ԿՈՍՏԱՆՅԱՆ ՎԱՀԱՆ ԱՐՔԵՊԻՍԿՈՓՈՍ.— Ողջույնի
սրտագին խոսք Ազգային-եկեղեցական ժողովի
պատգամավորներին, X—XI' 34:

ՀԱՆԴԻՍԱԿԱՆ.— Ուր ետ արկավագներ, XII' 29:

ՄԻՒՔԱՆ.— Մերոց Թարգմանչաց տոնը Օշականում,
VI' 38:

ՏԵՐ-ՀՈՎՀԱՆՆԻՍՅԱՆ Գ.— Հետագա դարերի համար,
VI' 10:— Մայր Տանարի վերականգնման աշխա-
տանքների ընթացքը, V' 24:— Ս. էջմիածնի Մայր
Տանարի վերանորոգումը, III' 8:

ՏԵՐ-ՍՏԵՓԱՆՅԱՆ ՄԱՐՏԻՐՈՍ.— Սիրիական խորհրդ-
դարանի անդամ պարոն Տիգրան Զրաշյանը Ս. էջ-
միածնում, VII' 30:— Ս. էջմիածնի Մայր Տանա-
րը, IX' 25:

Ամենայն Հայոց Մայրագույն Պատրիարք և Կաթողի-
կոս Նորին և Ս. Օծություն Տ. Տ. Վազգեն Ա.ի օծ-
ման սրբազան հանդեսը, X—XI' 68:

Նախկոպոսական ձեռնադրության սրբազան արարո-
ղությունը, X—XI' 82:

Ներանկախիշատակ Նորին Ս. Օծություն Տ. Տ. Գեորգ Զ.

Կաթողիկոսի մահվան առաջին տարեկիցը, V' 10:

Հայրապետական հյուրասիրություն, X—XI' 119:

Սրբալույս Մեռնի օրհնությունը Ս. էջմիածնում,
X—XI' 101:

1955 թվականի Ազգային-եկեղեցական ժողովի պատ-
գամավորների ցուցակը, X—XI' 31:

ՄԱՅՐ ԱԹՈՌՈՒՄ (նորեր Մայր Արարից), I' 47,

II' 47, III' 48, IV' 43, V' 46, VI' 37, VIII' 28,

IX' 21, X—XI' 109, XII' 22:

IV. ԿՐՈՆԱ-ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆ

ԳԵՎՈՐԳՅԱՆ ՊԱՐԳԵՎ ԱՐԵՂԱ.— Ս. Ստեփանոսի եա-
հառակությունը, XII' 20:

ՊԱՆՅԱՆ Հ.— Շիրակյան խրոնիկա, VII' 51:

ՎԱԹՅԱՆ ԳԵՎՈՐԳ Մ. ՎՐԴ.— Լույսի հաղթանակը,
IV' 24:

ՏԵՐ-ՀՈՎՀԱՆՆԻՍՅԱՆ ՍԱՀԱԿ ԵՊԻՍԿՈՓՈՍ.— Աշ-
խարհի Լույսը, II' 11:— Ողջույնի խոսք արտա-
սանմանյան պատգամավորներին, IX' 11, —
Ս. Մենդյան պատգամը, I' 17:— Սրբալույս Մե-
ռնի օրհնությունը, VII' 13, VIII' 20:

ՏԵՐ-ՍՏԵՓԱՆՅԱՆ ԿՈՄԻՏԵԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏ.— Գերաշնորհ Տ. Վանան արհեստագույն Կոստանյանի մասնակցությունը հաղադրյալ կողմնակիցների Համաժողովական հիմնադրույթ կոնֆերանսին, V' 21: ՏԵՐՏԵՐՅԱՆ ԵՂԻՇԵ ԱՐՔԵՊԻՍԿՈՊՈՍ.— Մեկ ֆանֆարստացողը, II' 6: — Սեր Աստուծո նկատմամբ, VI' 7:

Ազգային-եկեղեցական ժողով գումարելու հատուկ կանոնադրություն, VIII' 13:

Երջանկահիշատակ Տ. Տ. Գեորգ Զ. Սրբազնագույն Կարողիկոսի իղծերն ու ցանկությունները Ս. էջ-

միածնի Մայր Տաճարի վերանորոգության վերաբերյալ, III' 6:

Երջանկահիշատակ Գեորգ Զ. Կարողիկոսի կոնդակը Մայր Աթոռ Ս. էջմիածնում մեղհոթեցնել կատարելու մասին, VIII' 9:

Համայն վրաց Պատրիարք-Կարողիկոս Նորին Ս. Օծուրյուն Մեղիսեղեկի ներկայացուցիչ միտրոպոլիտ Եփրեմի ողջույնի խոսքը, X—XI' 80:

Մոսկվայի և Համայն Ռուսիո Պատրիարք Նորին Սրբազնություն Ալեքսիի ներկայացուցիչ միտրոպոլիտ Պիտրիմի ողջույնի խոսքը, X—XI' 78:

V. ՊԱՏՄԱՆ-ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ԱՐՐԱՀԱՄՅԱՆ Ա. Գ. (ՊՐՈՑ.—ԳՈԿՏ.).— Հայագիտության զարգացումը Մայր Հայրենիքում, VII' 40: — Հայրենիքի գիտնականների կարծիքը հայ ժողովրդի կազմավորման մասին, V' 36: — Հովհաննես Սարկավազ Իմաստասերի գիտական մատենագրությունը, VI' 27: — Յոթերորդ դարի հայ գիտնական Անանիա Շիրակացին, VIII' 40, IX' 43: — Նոր տվյալներ հայ ազատագրական շարժումների մասին 18-րդ դարի առաջին երեք տասնամյակներում IV' 32: — Վերածննդի հարցի մասին միջնադարյան Հայաստանում, III' 32:

ԱՃԱՌՅԱՆ Հ. (ՊՐՈՑ.).— Մեսրոպ Մաշտոց, I' 21, II' 14, III' 26, IV' 26, IX' 36:

ԳԱԼԱՄԴԱՐՅԱՆ ՎԱՀԱՆ ԱՐԴՂԱ.— Նոր նյութեր Միֆայել Նալբանդյանի մասին, III' 43:

ԵՂԻՇԵԱՐՅԱՆ Հ.— Ամբերդ ամրոցը, I' 35: — Գրիգոր Մամիկոնյան իշխանի կառուցած տաճարը և պալատը Թալիշ գյուղում և վերջինիս հնագիտական

պեղումները, II' 35: — Կեշառիսի վանքը և նրա վիմագիր արձանագրությունները, IX' 50, XII' 38: ԵՐԵՄՅԱՆ Ա.— Մանհանկարիչ Թորոս Ռոսլին, I' 42, II' 22:

ԷՍԿԻՃՅԱՆ Մ.— Հարություն Ալամդարյան, II' 42: ՄԱՆԱՆԳՅԱՆ Հ. (ԱԿԱԴ.).— Նոր դիտողություններ Խորենացու պատմության բառապաշարի մասին, V' 29, VI' 20:

ՍԱՐԳՅԱՆ Գ.— Առաքելոց վանք-ամրոցը և գյուղատեղը, VII' 33, VIII' 31:

ՍԵՄՅՈՆՈՎ Լ. (ՊՐՈՑ.).— Աստղաբաշխական երկրաչափություն, I' 29:

Ս. Ք.— Արժեքավոր եվեր Երևանի Պետական մատենադարանին, VIII' 52:

ՏԵՐ-ՍՏԵՓԱՆՅԱՆ ՄԱՐՏԻՐՈՍ.— Ուխտազնացություն դեպի Արագածոտն գավառի սրբավայրերը, VI' 40: — Ս. էջմիածնի Մայր Տաճարի վերանորոգությունը, II' 48:

VI. ԳՐԱԿԱՆ-ԲԱՆԱՍՏԵՂՄԱԿԱՆ

ԷՍԿԻՃՅԱՆ Մ.— Ավետիք Խաճակյանին, XII' 53: — Հայաստանին, XII' 53:

ՄՈՒՇՅԱՆ Հ. ՎՐԴ.— էջմիածին, XII' 32:

VII. ԿՆԵՍԱԳՐԱԿԱՆՆԵՐ, ՀԻՇՈՂՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

«ԷԶՄԻԱՄԻՆ» ԱՄՍԱԳՐԻ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆ.— Գերաշնորհ Տ. Տիրան արհեստագույն Ներսիսյանի ֆանադությունը 25-ամյա հորիվանը, VII' 22:

ՄԵՍՐՈՊՅԱՆ ԱՂԱՎՆԻ.— Հուշեր Կոմիտասի մասին, XII' 33:

ՄԻՆԱՍՅԱՆ Մ.— Կոստանդնուպոլսի հանգուցյալ Պատրիարքական տեղապան Երջանկահիշատակ Տ. Գևորգ արհեստագույն Արապելյանը և նրա կտակը Մայր Աթոռ Ս. էջմիածնին, VII' 7:

ԳԵՐԱՇՆՈՐԻՍ Տ. ԵՂԵՐԻԿ Եպիսկոպոս Ազնավուրյան, X—XI' 96:

ԳԵՐԱՇՆՈՐԻՍ Տ. Հայկազուն Եպիսկոպոս Աբրահամյան, X—XI' 89:

ԳԵՐԱՇՆՈՐԻՍ Տ. Հայրիկ Եպիսկոպոս Ասլանյան, X—XI' 93:

ԳԵՐԱՇՆՈՐԻՍ Տ. Շավարշ Եպիսկոպոս Գույումճյան, X—XI' 97:

ԳԵՐԱՇՆՈՐԻՍ Տ. Շնորհ Եպիսկոպոս Գալստյան, X—XI' 94:

ԳԵՐԱՇՆՈՐԻՍ Տ. Պարգև Եպիսկոպոս Վերանեսյան, X—XI' 90:

ԳԵՐԱՇՆՈՐԻՍ Տ. Պոսակ Եպիսկոպոս Թումանյան, X—XI' 98:

ԳԵՐԱՇՆՈՐԻՍ Տ. Սերավրե Եպիսկոպոս Մանուկյան, X—XI' 91:

ԳԵՐԱՇՆՈՐԻՍ Տ. Վարդան Եպիսկոպոս Տեր-Սանակյան, X—XI' 95:

Երջանկահիշատակ Տ. Տ. Գեորգ Զ. Կարողիկոսի կենսագրությունը, III' 21, IV' 17, V' 13:

Հոգեշնորհ Մաշտոց արեղա Թալիբյան, XII' 28:

Հոգեշնորհ Մուսեղ արեղա Պետիկյան, I' 50:

Հոգեշնորհ Տիրայր արեղա Մարտիրոսյան, IV' 46:

Հոգեշնորհ Տ. Կոմիտաս վարդապետ Տեր-Ստեփանյան, I' 49:

Նորընծա Տ. Արամ ֆանաճա Բոյաշյան, VII' 52:

Նորին Ս. Օծուրյուն Տ. Տ. Վազգեն Ա. Կարողիկոսի կենսագրությունը, X—XI' 28:

VIII. ՍՈՎԵՏԱԿԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆՈՒՄ

ԱՌԱՔԵԼՅԱՆ Հ.— Ավետիք Խաճանկյան, X—XI՝ 114:
ԱՐԱՄՅԱՆ Հ.— Հայրենադարձ նկարիչ Ռաֆայել Շիր-
մանյան, VI՝ 47:
ՄԱՐՏԻՐՈՍՅԱՆ Ս.— Արևաշող Երկրի արևավառ նկա-
րիչը, VIII՝ 48:— Արվեստագետ Լիդիա Ալեքսան-
դրովնա Դուռնովայի ծննդյան 70-ամյակը, V՝ 48:
ՎԱՐԴԱՆՅԱՆ Վ.— Ավետիք Խաճանկյան, XII՝ 49:
Կերամանական Դեմոկրատական Ռեսպուբլիկայի կոմ-
պոզիտորների ու երաժշտագետների դիվերզիան
Հայաստանում, III՝ 51:
Ընդունելություն արտասահմանի հետ կուլտուրական
կապի Հայկական ընկերությունում ի պատիվ ար-
տասահմանի հայերի ներկայացուցիչների, X—
XI՝ 117:

Ի՞նչ տեսակ մե՞նք Հայաստանում, III՝ 50:
Հոբելյանական հանդիսությունները նվիրված հայ մեծ
լուսավորիչ հաշտուր Արովյանի ծննդյան 150-ամ-
յակին, X—XI՝ 111:
Ցապոնական գիտնականների դիվերզիան Երևանում,
IX՝ 56:
Չին-Սովետական բարեկամության ընկերության դե-
լեգացիան Հայաստանում, VII՝ 53:
Սպիրիդոն Մելիքյան, XII՝ 54:
ՀԱՄԱՌՈՑ ԼՈՒՐԵՐ ՍՈՎԵՏԱԿԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻՑ,
I՝ 51, II՝ 55, III՝ 53, IV՝ 50, V՝ 52, VI՝ 52,
VII՝ 55, VIII՝ 57, IX՝ 58:

IX. ՍՓՅՈՒՌՔՈՒՄ

Ռ. Մ.— Արամ Երևանյան, V՝ 56:
ՍԱՐԳՍՅԱՆ ՆՂԻՇՆ ԱՔԵՂԱ.— Հարավային Ամերի-
կայի բնմը, VI՝ 54:— Ռումինացի բնմը, VII՝ 24:
ՓՈԼԱՏՅԱՆ ԳԵՐՆԵԿ ՆՊԵՍԿՈՊՈՍ.— Դեպի Վ. էջ-
միածին և Մայր Հայրենիք, IX՝ 12:
Ազգային բնական ընտրությունները Ազնվանդրիա-
յում, VIII՝ 62:
Ամենայն Հայոց հանգուցյալ Կարողիկոս Ս. Տ. Գեորգ
Ջ. ի օծումն ու բաղումը շարժանկարված ի Ս. էջ-
միածին, IV՝ 56:
Կերաշնորհ Սիոն եպիսկոպոսի այցը Սաճախազո,
IV՝ 58:
Կերաշնորհ Ս. Վազգեն եպիսկոպոս Պալենյանի դասա-
խոսությունը Բուխարեստում, IX՝ 19:
Երգահան պարոն Համբարձում Պերպերյանի համերգ-
ները Պոլսո մեջ, III՝ 60:
Երուսաղեմի Պատրիարքական տեղապահ բարձրագա-
տիվ Ս. Նղիշն արքեպիսկոպոս Լոնդոնի մեջ,
VII՝ 17:
Երուսաղեմի Պատրիարքական տեղապահ Նղիշն արքե-
պիսկոպոս Տերտրյանը Անգլիկան եկեղեցվո Պե-
տին հետ, VIII՝ 26:
Լանջախաչի տվչությունը հոգեշնորհ Ս. Շահն վարդա-
պետ Անեմյանի, V՝ 54:
Լուրեր հեղկանայ գաղութից, IV՝ 53:
Մայրագույն վարդապետի իշխանության տվչություն,
III՝ 60:
Կարողիկոսական տեղապահ բարձրագատիվ Ս. Խաչ
արքեպիսկոպոս Աշտարակյան նախագահեց էլեկտրիկ
Ս. Հակոբ եկեղեցվո օծումին, V՝ 54:
Կարողիկոսական տեղապահ գերաշնորհ Ս. Խաչ սր-
բազան արքեպիսկոպոս պարզևառված, II՝ 60:
Կալիֆորնիա բնմին եկեղեցական համագումարները
Սան-Ֆրանցիսկոյի մեջ, IV՝ 56:

Կանիբեի Գալուստյան վարժարանի հարյուրամյակի
տոնակատարությունը, III՝ 59:
Կոմիտասի մահվան 20-ամյակի առթիվ համերգ Բու-
խարեստի մեջ, VIII՝ 60:
Հայաստանում սովետական կարգերի հաստատման
34-րդ տարեդարձի նշումը Սփյուռում, I՝ 54:
Հայերը Մարսիլի մեջ և շրջակայքը, IV՝ 55:
Հարավային Ամերիկայի Հայրապետական պապի-
րակ գերաշնորհ Ս. Սիոն եպիսկոպոս Մաճախազո
Բուզիլի մեջ, VIII՝ 61:
Հյուսիսային Ամերիկայի առաջնորդ Մամբրե արքե-
պիսկոպոս Գալֆայան էլքնատոնի մեջ, V՝ 54:
Հյուսիսային Ամերիկայի Արևելյան բնմի առաջնորդ
գերաշնորհ Ս. Մամբրե արքեպիսկոպոս Գալֆայանը
Կլիվլենդի մեջ, VIII՝ 62:
Հյուսիսային Ամերիկայի Հայաստանյայց եկեղեցվո
Թեմական պատգամավորական ժողովը և բնական
առաջնորդի ընտրությունը, II՝ 58:
Հ. Ներսես Ակիմյան փիլիսոփայության դոկտոր,
III՝ 59:
Հոգեշնորհ Ս. Գուրգեն վարդապետ Թաշնյանի հիս-
նամյա հոբելյանը, III՝ 60:
Մաճախյան խումբի աճունով փողոցի մը բացումը
Փարիզի մեջ, IV՝ 55:
Պրոֆ.-դոկտ. Աշոտ Գ. Արահամյանի դասախոսու-
թյունները Դպրեվանքի մեջ, III՝ 58:
Ռընե Գրուսեի հիշատակին, III՝ 59:
Սարկավազի ձեռնադրություն Նիսպարա Ֆոլի մեջ,
III՝ 60:
Վարչական ընտրություններ և վավերացում հարավա-
յին Ամերիկայի բնմում, V՝ 55:
Վիեննայի հայոց մատուռին հիմնադրության 47-րդ
տարեդարձը, III՝ 59:

X. ԽԱՂԱՂՈՒԹՅԱՆ ՊԱՅՔԱՐԻ ՃԱԿԱՏՈՒՄ

ԿՈՍՏԱՆՑԱՆ ՎԱՀԱՆ ԱՐՔԵՊԻՍԿՈՊՈՍ.— Հայաստան-
յայց Առաքելական Ս. Եկեղեցին և խաղաղության
պաշտպանությունը, V' 8:
«Ժողովուրդների միջև խաղաղությունն ամրապնդելու
համար» միջազգային Ստալինյան մրցանակների
կոմիտեում, I' 19:

Խաղաղության համաշխարհային ասամբլեայի դիմու-
մը, VI' 18:
Խաղաղության Համաշխարհային Խորհրդի նիստը,
VI' 19:
Միավորված Ազգերի Կազմակերպությանն ուղղված
դիմում, VI' 17:

XI. ՀՈԳԵՎՈՐ ՃԵՄԱՐԱՆՈՒՄ

ՀԱՆԻԻՍԱԿԱՆ.— Սերոբ Վարդանանց և Ղևոնդյանց
տոնակատարությունը Ս. էջմիածնի Հոգևոր Ճեմա-
րանում, II' 51:
ՃԵՄԱՐԱՆԱՍԵՐ.— Կյանքը Ս. էջմիածնի Հոգևոր Ճե-
մարանում, IV' 47: — Ս. էջմիածնի Հոգևոր Ճե-

մարանի 1955—1956 ուսումնական տարեշրջանի
բացումը, XII' 26:
ՊԵՏԻԿՅԱՆ ՄՈՒՇԵՂ ԱՐԵՂԱ.— Մայր Աթոռ Ս. էջ-
միածնի Հոգևոր Ճեմարանում, VII' 58:
ՍԱՐԳՍՅԱՆ ՆԴԻՇՆ ԱՐԵՂԱ.— Հոգևոր Ճեմարանի ու-
սանողները Զվարթնոցում, II' 53:

XII. ԳՐԱԽՈՍԱԿԱՆՆԵՐ, ԱՆՆՈՏԱՑԻԱՆՆԵՐ

Ա. Հ.— «Հայրենի արեին տակ», Վազգեն Եպիսկոպոս
Պալեյան, II' 61: — «Հայրենի երկրին մեջ», Սիոն
Եպիսկոպոս, I' 61: — «Քննություն 1941-ի Կարո-
ղիկոսության Հայոց Մեծի Տանն Կիլիկիո Կանոնա-
դրության», Շավարշ Վարդապետ Գույումճյան,
IV' 59:
ԱՐԱՄՅԱՆ Հ.— Հակոբ Պարոնյան. «Ունտիր երկիր»,
գիրք 1, III' 62:
ԻՆԼԻՔ-ՍՏԵՓԱՆՅԱՆ Ս.— «Իտալաստանագիրք Հայոց
Մխիթարայ Գոշի», V' 58:
ԶՈՒԱՆՅԱՆ Հ.— «Հայկական զարգացիկներ», Ա. Շ.
Բնագրական, VI' 59:

Ռ. Մ.— «Գիրք եկից հայոց», Կարապետ ավագ Բա-
հանա Գալիայան, IX' 61: — Հակոբ Արամյան.
«Նեղոսի հովտում», IV' 62: — «Տ. Տ Գեորգ Զ.
Կարողիկոսի կյանքը և գործունեությունը», X—
XI' 123:
Ս. Ք.— «Նզնկայ եղծ աղանդոցի շատագուրբին
Աստուծոյ նշմարի», քրգմ. Գարեգին արքեպիսկո-
պոս Խաչատրյան, VII' 61:
Իտական և գեղարվեստական նոր հրատարակու-
թյուններ, XII' 58:
Մայր Աթոռ Ս. էջմիածնի արասահմանից ստացած
նոր հրատարակությունները, V' 62:

XIII. ՄԱՀԱԳՐԱԿԱՆՆԵՐ

Մայր Աթոռ Ս. էջմիածնի բարեբաւ պարոն Գալուստ
Կյուլպեկյանի մահը, VII' 10:
Ասլան Միֆայիլի Շահնազարյան, VI' 62:
Հակոբ Օսմանի Արամյան, XII' 57:

Հանգիստ արժանապատիվ Տ. Նիկոլ ավագ Բահանա
Բավիյանի, V' 60:
Հանգիստ գերաշնորհ Տ. Ռուբեն արքեպիսկոպոս Մա-
նասյանի, VII' 60:
Ստեփան Օհանջանի Կամսարական, XII' 56:

